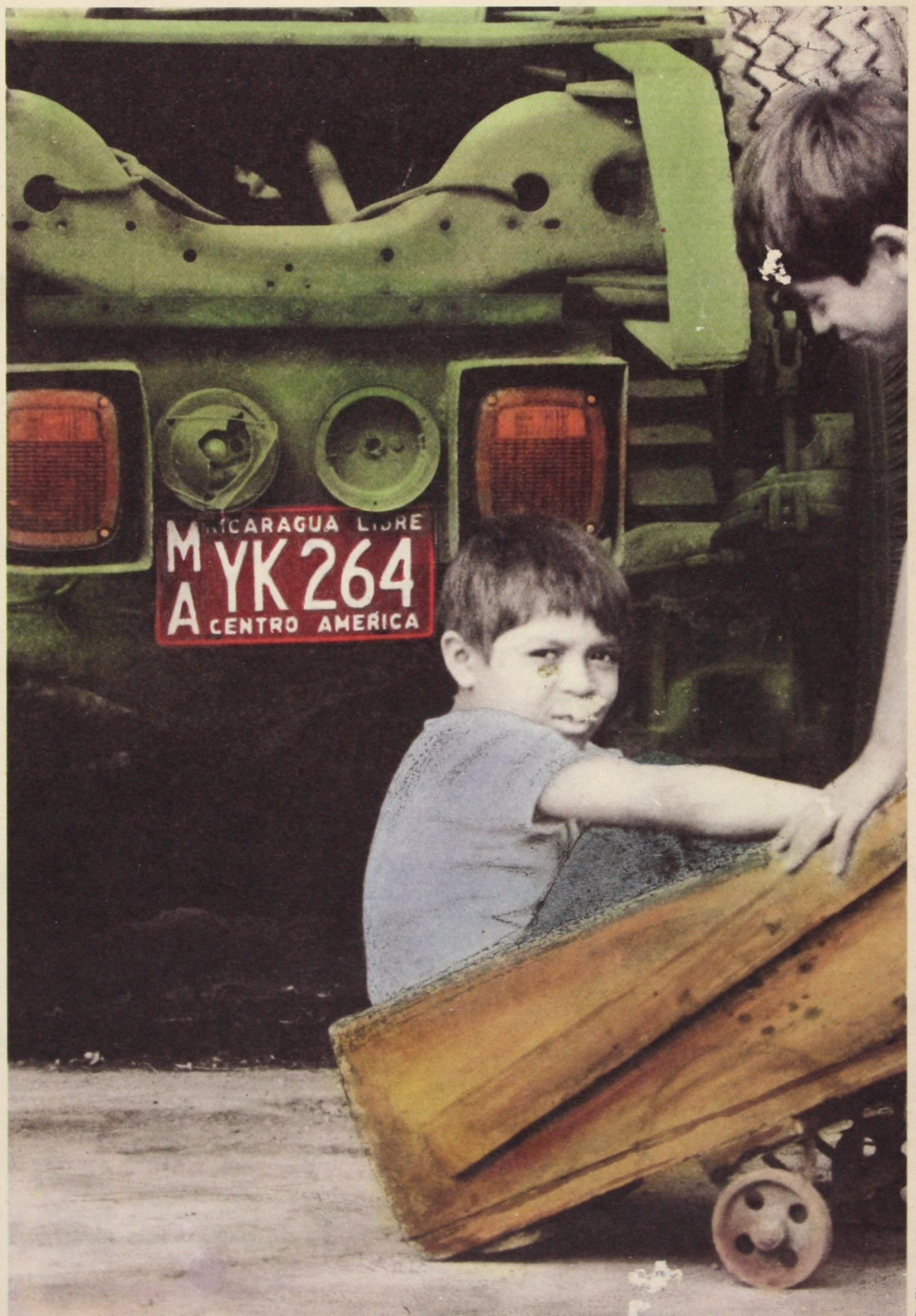

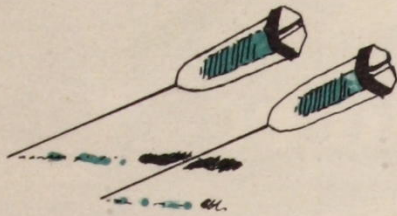

- σχόλια...
- υπάρχει «συναινετικός» βιασμός;
- σκέψεις... στο δρόμο για το Βαρδαβά...
- η οικονομία του εγκλήματος
- η εγκληματολογία στην Ελλάδα
- τι (πρέπει να) φοβούνται οι Έλληνες
- το αυτοκίνητο
- κόκκινες μέρες
- στη Νικαράγουα
- για το ροκ-εν-ρολ
- Stammheim
- η νέα ταυτότητα
- μπείτε στα άδεια σπίτια
- Πακιστανοί
- αυταρχικές μεταμορφώσεις
- οι περιθωριακοί στη μεσαιωνική Δύση
- ψυχιατρεία
- Λέρος 1986
- ο δραπετής

ΣΧΟΛΙΑ

Γεια στα χέρια τους!!

Ρεφορμιστικός στόχος, επαναστατική διεκδίκηση!!! Μα είναι Μαοϊκοί; όχι, αντιεξουσιαστές και αναρχικοί είναι.

Αναρχικοί και μαζικοί; Γιατί όχι; Αλήθεια γιατί όχι; Όμως.

Όμως, μήπως ήταν σύμπτωση; Δηλαδή; Μήπως συνέπτεσε ένα «θέμα» που καίει την «πλατεία» να ενδιαφέρει και την κοινωνία; Ασφαλώς.

Τότε γιατί οι επόμενοι έμποροι να μην είναι, για παράδειγμα, αυτοί της υγείας;

Γιατί να μην είναι κάποιοι έμποροι της κατοικίας;

Αυτά δεν «καίνε» την πλατεία; Έλα, πάψε να γκρινιάζεις και κλείσε το σχόλιο όπως τ' άρχισες: Γεια στα χέρια σας σύντροφοι!!

Κείνο το βράδυ έφυγα από την πλατεία χαρούμενος και δυνατός, όμως αργά τη νύχτα κατέληξα σε κάποιο Νοσοκομείο μ' ένα κολικό, τόσο μόνος, τόσο αδύναμος και προπαντός χωρίς ΣΥΝΤΡΟΦΟΥΣ...

Πότε θα μεγαλώσει η πλατεία μας να χωρέσει όλη τη ζωή μας, όλη την κοινωνία;

**Η ΚΡΙΤΙΚΗ
ΣΕ ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΙ ΘΕΣΜΟΥΣ
ΥΠΟΝΟΜΕΥΕΙ ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ
ΓΙΑΥΤΟ
ΒΛΑΣΦΗΜΕΙΤΕ
ΤΑ ΘΕΙΑ**

Καθυστερημένο editorial

Convoy τεύχος τρίτο

ΕΙΜΑΣΤΕ: Αρκετοί από τους 3.000 (προς το παρόν) φίλους και φίλες που διαβάζουν το περιοδικό, μας γνωρίζουν και «έξω απ' το Convoy» για τους υπόλοιπους είμαστε αναγκαστικά αυτό που δείχνει το Convoy, και τίποτε άλλο: περιττή λοιπόν κάθε αυτοπαρουσίαση.

ΘΕΛΟΥΜΕ: Καταρχήν ένα περιοδικό που θα αναδεικνύει (όταν το μπορούμε) το υπαρκτό κοινωνικό ανταγωνισμό — μετά βλέπουμε...

ΒΓΑΙΝΟΥΜΕ: Κάθε τεύχος στοιχίζει περίπου 300.000 δρχ. Δεν συνυπολογίζονται: η προσωπική μας εργασία: οι προσφορές μειωμένων τιμών από τη φωτοστοιχειοθεσία, την offset: οι δωρεάν διαχωρισμοί των εγχρώμων: οι δωρεάν φωτογραφικές αναπαραγωγές (προσφορά του εκδότη μας στις ιδέες του, στον εαυτό του, σ' εμάς κι εσάς!) και τέλος, τη βοήθεια των φίλων (μέχρι και πορτοκάλια απ' την Κόρινθο...)

Παρόλα αυτά όμως, το «οικονομικό» καίει. Σας προτείνουμε λοιπόν, να γίνετε συνδρομητές από το επόμενο τεύχος — χίλιες δραχμές για έξι τεύχη. Πιθανά κέρδη στο μέλλον είτε θα επενδυθούν στην ποιότητα (μορφή και περιεχόμενο, που, παρόλα όσα γράφτηκαν, δεν διαχωρίζονται), είτε θα μειώσουν την τιμή.

CONVOY

ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΗ! (Προς Άγιον Μάργαρη)

Το Challenger είχε διασκορπιστεί στον ωκεανό αλλά η εικόνα του ανάγλυφη στις πρώτες σελίδες των εφημερίδων και των τηλεοπτικών καναλιών. Τεράστια επιφωνήματα «Θεέ μου!» στόλιζαν τον τρόπο κι όλη η συσκευασία κατέληξε σε μία «Software διασκέδαση».

Οι χρυσοθήρες των ειδήσεων έσπευσαν να σημειώσουν το σημείο «2» στο πολιτικό προπό με λεζάντες του τύπου «Πλήγμα για τον Ρήγκαν» κ.λπ. Δημοσκοπήσεις, τηλε-συζητήσεις, πένθιμη ψυχαγωγική ατμόσφαιρα, ποδοσφαιρικές απαντήσεις των ερωτώμενων.

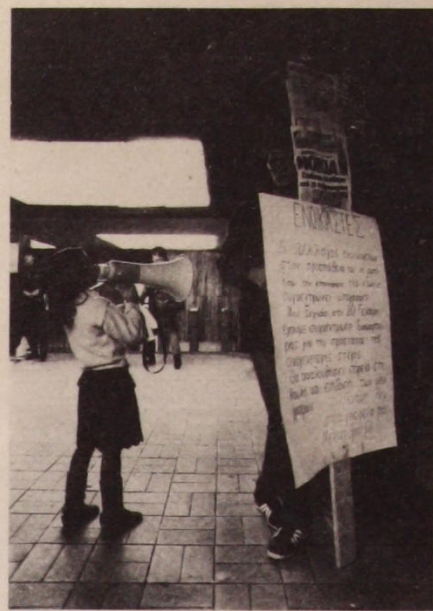
Ο Ρήγκαν εκφράζοντας το πνεύμα του σύγχρονου τεχνολογικού κόσμου μίλησε για το πνεύμα της θυσίας, τους πιονέρους, τη μοίρα του ανθρώπου προς την «πρόοδο»! Ο φουτουρισμός, κυρίαρχη ιδεολογία των ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων εθνών, κεντάει τις δικές του ουτοπίες με βελόνες τον θρησκευτικό επιστημονισμό, τον άκαμπτο θετικισμό. Αλλά αυτή η ουτοπία δεν έχει σαν σκοπό την απελευθέρωση της κοινωνίας από τις οδύνες της αδυσώπητης εργασίας αλλά την κυριαρχία της αγοράς, τη στρατιωτική επικυριαρχία! Να θυμηθούμε τους Ιταλούς φουτουριστές που με τη λατρεία τους στην τεχνολογία έγιναν απολογητές του πολέμου και τελικά υποστηρίχτες του Μουσολίνι!

Ο σύγχρονος Φουτουρισμός, βαυκαλίζεται με τη χειραγωγική Μαγεία των κομπιούτερς και στο τέλος υπαλληλοποιείται από την κρατική καταστολή και γραφειοκρατία!

Και το σύγχρονο χρηματιστήριο, με τις εταιρίες που συμμετέχουν στα διαστημικά προγράμματα, κρατάει ενός λεπτού σιγή προς τιμήν των νεκρών που έπεσαν με ηρωική αφέλεια για να συνεχίζεται το θλιβερό παζάρι των μετόχων της Wall Street, προς τον πόλεμο!

Ας μην έχουμε αυταπάτες στο διάστημα δεν θα πάνε ούτε οι Αμερικάνοι, ούτε οι Ρώσοι, ούτε οι ΕΟΚικοί, σαν αυτόκλητοι διαφημιστές σωτηρίας του ανθρώπου, αλλά γιατί το επιβάλει ο οικονομικοστρατιωτικός ανταγωνισμός, οι νόμοι της αγοράς που επιβλήθηκαν στον «άνθρωπο μέγεθος» πλέον. Και δεν είναι η τεχνολογία μια αντικειμενικοποίηση του καλού ή του κακού που τη χρησιμοποιούν «καλές» ή «κακές» κοινωνικές ομάδες! Όταν αυτή κυριαρχεί το πνεύμα, όταν το πνεύμα είναι αυτή, όταν αυτή γίνει αυτοσκοπός, τότε επιβάλει τους όρους της. Το σύγχρονο πνεύμα κυριαρχούμενο από τον «ορθολογισμό» του ωφελισμού και της χρηστικότητας κυριαρχείται απ' τα αποτελέσματά του που απαιτούν την πλήρη αξιοποίησή τους και στο τέλος καταντάει αφέλεια να ρωτήσουμε «Who is the Boss? η μηχανή ή ο άνθρωπος»!

Κατά συνέπεια δεν ήταν η εντύπωση για τους (7) ιθαγενείς που έγιναν ολοκαύτωμα για να πραγματοποιήσει η τεχνολογία το ι-δανικό της, αλλά η έκπληξη των εξαρτημένων για το πλήγμα που δέχτηκε η τυφλή τους πίστη στον θεϊκό επιστημονισμό! Ο ανθρωπισμός που εξεγείρεται με δόσεις δεν αποτελεί πλέον τίποτε περισσότερο από το κέντρο μετασχηματισμού της χειραγωγής προς νέες σκοπιμότητες. Καρτεσιανό πνεύμα αθάνατο...

VIDEO CABLES

Δεκαέξι χιλιάδες συσκευές video που λήθηκαν στο νομό Έβρου μέσα σε ελάχιστες μέρες μετά την τελευταία υποτίμηση της δραχμής - και υπάρχουν νομοί πολύ πιο πλούσιοι.

Αν υπολογίσουμε πως σε κάθε συσκευή αντιστοιχεί μια τουλάχιστον κασέτα video τσόντας, ίσα-ίσα για να περνάνε ευχάριστα οι μακριές νύχτες του χειμώνα, τότε βγαίνει το συμπέρασμα πως είμαστε έθνος video - καλωμένο!

Φαίνεται ότι η προοδευτική συνείδηση, που αναδείχτηκε από τη μεταπολίτευση και δώθε (λίγο εκ του ασφαλούς, λίγο σα μόδα, λίγο σαν πολιτικοποίηση των διανοούμενων), πλησιάζει όλο και περισσότερο στο σημείο που θα δεχτεί σαν καθεστώς την υπό όρους καταπάτηση του Πανεπιστημιακού ασύλου. Ήδη ο αγωνιστής καθηγητής Σταθόπουλος επανεκλέχτηκε πρότανης αφού απ' ότι φαίνεται κατάφερε να πείσει την δημοκρατική πλειοψηφία για την ορθότητα της απόφασής του να επιτρέψει την είσοδο της αστυνομίας στο Χρημείο.

Οι αντιδράσεις των Συσπειρώσεων πέρασαν σαν το γραφικό συμπλήρωμα των πρωτανικών εκλογών (τελος πάντων αυτοί οι ελαχιστοί πάντα φασαρίες θα δημιουργούν!) και οι συμπαθείς φρουροί της πανεπιστημιακής ομαλότητας, οι Κνίτες, έδωσαν και πάλι το παρόν περιφρουρώντας τις εκλογές και ψηφίζοντας περήφανα αντιδεδιά (ενώ οι ίδιοι κατάγγειλαν έστω και με υπαναχωρήσεις και προβοκατορο-σενάρια την επέμβαση).

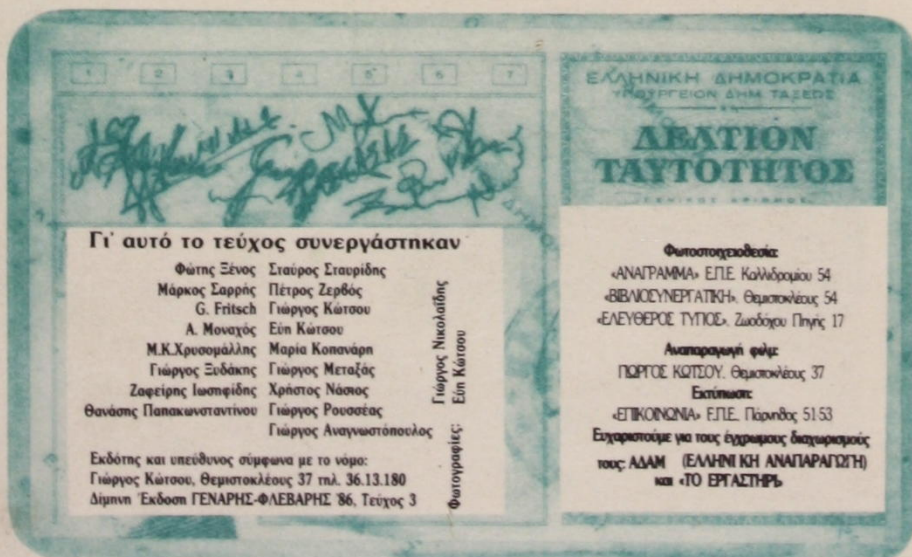
Στα πλαίσια της όλο και πιο ακλόνητης κατοχύρωσης του ασύλου εκδιώχθηκαν για πολλοστή φορά οι μικροπωλητές από τα Προπύλαια (με απόφαση της Συγκλήτου ή κάποιοι υπεύθυνου τέλος πάντων — άλλωστε παλιότερα η εκκένωση έγινε με τη συμφωνία της ΕΦΕΕ) ενώ στην πρόσφατη συγκέντρωση για συμπαράσταση στο Φιλιππινέζικο λαό η ίδια η αστυνομία, με τη μόνιμη πια επίδειξη δύναμης που τη χαρακτηρίζει, απαγόρευε οποιαδήποτε πρόσβαση στον τόπο της συγκέντρωσης, πάλι τα Προπύλαια.

Σαν ενδεικτικό του κλίματος που διαχωρίζει αμνούς από ερίφια στη χρήση του ασύλου, στο όνομα της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών (την οποία διακίνηση ανέκωψαν οι καταλήψεις του Χρημείου κατά ... Σταθόπουλο), ξεμείναμε από τα «φιλά» της έγκυρης φιλοκυβερνητικής εφημερίδας ΒΗΜΑ το παραπάνω χαρακτηριστικό ρεπορτάζ από την Ν. Κορέα (που εν πάσει περιπτώσει θεωρείται «αυταρχικό καθεστώς»).

Εισβολή σε «γιάφκα» στη Σεούλ

ΣΕΟΥΛ. Τουλάχιστον 3.300 νοτιοκορεάτες αστυνομικοί εισέβαλαν χθες τη νύχτα στα πανεπιστήμια και τα κολέγια της χώρας και κατέχεσαν πολλές εκατοντάδες δόρδες μολότωφ και αντικυβερνητικές προκηρύξεις, ανακοίνωσαν οι αρχές, που παρονοίασαν την όλη επιχείρηση ως «πολιτικά μέτρα» για την αντιμετώπιση των φοιτητικών ταραχών.

Όποιοι νομίζουν ότι τα Πανεπιστήμια θα γίνουν γιάφκες, όπως τότε το Νοέμβρη του '73, να ξέρουν ότι την έχουν από χέρι πατημένη. Εδώ έχουμε σοσιαλισμό, δεν παίζουμε...

Αν η Επανάσταση είναι μια διαδικασία όπως ακριβώς και η εργασιακή, τότε η κρίση της δημιουργεί ανεργία, επαναστατική ανεργία. Οι άνεργοι επαναστάτες τότε χρέος έχουν να αγωνιστούν για την ανάκαμψη του επαναστατικού κεφάλαιου και επομένως την επαναπρόσληψή τους στον εργασιακό του κύκλο. Μέχρι τότε όμως ας μην ψάχνουν επιδόματα ανεργίας από τα γκρουπούσκοια και τα μαγαζάκια τους. Ας μη μιμηθούν δηλαδή την παραδοσιακή Αριστερά που εδώ και 45 χρόνια ζει από την γαιοπρόσδοο της Αντίστασης. Ας απαλλοτριώνουν μόνοι τους τα απαραίτητα για την επιβίωσή τους...

Αρσέν Λουπέν...

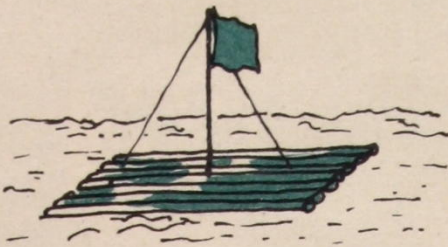
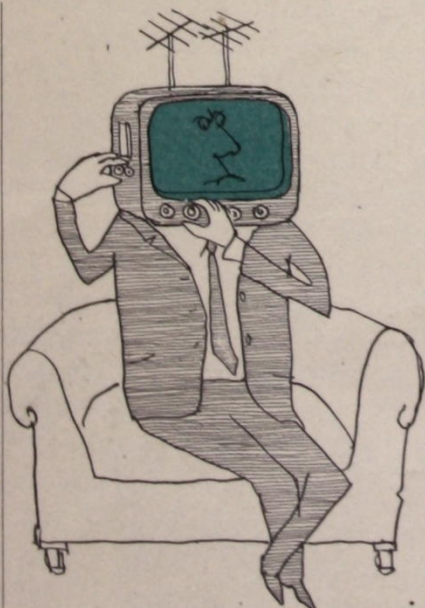
Σκέφτηκα μήπως ήταν επανάσταση, κατάληψη των θερινών ανακτόρων: ο «τσάρος Αρσένος ο Α'» κατεδαφίστηκε! Όμως δεν ήταν οι κόκκινοι αλλά πρώην βογιάροι οι τιμητές. Σκέφτηκα ότι τότε ήταν πραξικόπημα κι είπα να καταθέσω 62 δραχμές σ' ελβετική τράπεζα! Διάβασα μία δημοκρατική «εφημερίδα» και έμεινα άναυδος. Η εκτελεστική ιερά εξέταση είχε κάνει καλά τη δουλειά της: «είχε αυτονομηθεί... δεν γνώριζε την ελληνική πραγματικότητα... πλησίαζε βουλευτές... πράκτορας των Πιπεργιάδων...» κ.ά. Α! τον πρόστυχο, τον κατάσκοπο, κατάφερε τρία χρόνια να είναι υπουργών πασών των Οικονομιών, να εκλεγεί στην Κεντρική Επιτροπή, να παντρευτεί, να γίνει τηλεοπτικός αστέρας και να θέλει τώρα να υπονομεύσει και κείνο το άδολο, αμόλυντο περιστέρι μας. Όλους να τους διαγράψουν, όλους! Έτσι θα υπάρξει οικόγενειακή γαλήνη... κι έρχεται κι ο Σουλτς... Ωχ, τι είπα!!!

Interamerican

ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΕΣ

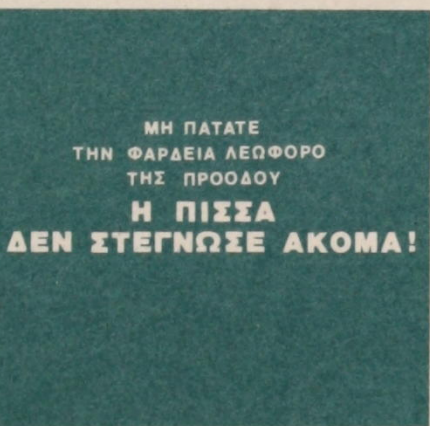
Το επεισόδιο που δείχνει αυτή η διαφήμιση έχει ως εξής: Ένα κοριτσάκι τρέχει σε έναν διάδρομο και ενώ εσείς έχετε νιώσει άγχος προβάλλουν τα χέρια του πατέρα και μαζί τους η «σιγουριά». Αυτό είναι ότι φαίνεται — γιατί υπάρχουν και μερικά πράγματα που δεν τα βλέπετε. Ο σκηνοθέτης - διαφημιστής έχει τοποθετήσει σαν σφήνες μέσα στην ταινία μερικά «ειδικά» καρρέ: εικόνες πολεμικής καταστροφής, ερείπια με παιδιά, φωτιάς κ.λ.π. Τα πλάνα αυτά διαρκούν ελάχιστα κλάσματα του δευτερολέπτου και έτσι είναι πρακτικά αόρατα - βοηθάνε όμως να νοιώσετε άγχος γιατί ενώ δεν είναι συνειδητά ορατά, εντυπώνονται στο ασυνείδητο.

Οι «επιστήμονες» φαίνεται πως ανακάλυψαν ότι υπάρχουν δυο ειδών οράσεις: η συνειδητή, αυτή δηλαδή όπου μπορούμε να πιστοποιήσουμε ότι πράγματι είδαμε κάτι, και η ασυνείδητη όταν η εικόνα έχει περάσει το μάτι αλλά με ελάχιστη διάρκεια... με αυτή την ανακάλυψη προσπαθούν να βιάσουν τις αισθήσεις μας.

Η ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ (;)

Μια αυταπάτη αφήνει το σημάδι της όσο περνάει ο καιρός όλο και περισσότεροι: ότι όλα ξεκινάνε από εδώ, από αυτήν την πλατεία. Το να δεχτούμε τον αντικατοπτρισμό του «κόσμου» επάνω στα Εξάρχεια είναι μια ΙΔΕΑ πέρα για πέρα επικίνδυνη, κι είναι επίσης επικίνδυνο άνθρωποι αναρχικοί να υποκύπτουν σ' αυτόν τον ναρκισσισμό. Όχι μονάχα γιατί η κεντρικότητα είναι ιδέα αστική και ιεραρχική αλλά γιατί την κοινωνική αντίσταση δεν πρέπει να αφήσουμε να την κρίνουν ούτε οι τραβέρσες των μπάτσων της αρετής ούτε η αφελέιά μας να τους φιλοξενούμε (αυτούς και τα υποκατάστατά τους) στους εφιάλτες μας... υπάρχουν θαύματα να γίνουν έξω από τα σύνορα, οι δρόμοι (όλοι οι δρόμοι) μας ανήκουν.

Η ίδια τεχνική έχει χρησιμοποιηθεί και σε άλλες περιπτώσεις. Σε διαφήμιση αναψυκτικών για παράδειγμα μερικά εμβόλημα και αόρατα καρρέ μπορούν να προκαλέσουν κάποια δίψα. Πιθανότατα έχουν γίνει και άλλου είδους πειράματα, και ίσως έτσι εξηγείται ένα περιστατικό που συνέβη πριν δυο περίπου χρόνια στην Αμερική, όταν μετά από την προβολή ενός έργου KING-KONG οι θεατές βγήκαν στον δρόμο και για φαινομενικά ανεξήγητους λόγους άρχισαν να καταστρέφουν τα πάντα. Ποιος ξέρει τι είχαν πραγματικά δει!

Για να ξαναγυρίσουμε στην περίπτωση της διαφήμισης της INTERAMERICAN: δεν χρειάζεται να τονίσουμε τον ριζικά απάνθρωπο χαρακτήρα αυτής της τεχνικής — όχι από ηθική αλλά και από πολιτική άποψη. Είμαστε συχνά αφύλακτοι μπροστά στη διαφήμιση, αλλά στην προκειμένη περίπτωση κυριολεκτικά έρμαιοι σε μια τεχνική διαμόρφωσης ψυχοσωματικών καταστάσεων. Το εμπόρευμα (στην προκειμένη περίπτωση το εμπόρευμα-ασφάλεια) μηχανεύεται τις πιο δόλιες μεθόδους για να προκαλέσει την κατανάλωσή του. Η καταγγελία είναι το λιγότερο που μπορούμε να κάνουμε... (εκτός βέβαια από το να κλείσουμε τα μάτια).

Ζει ο βασιλιάς Αλέξανδρος;

Αυτή τη στιγμή στη Γαλλία ζουν πάνω από 200 Ιταλοί πολιτικοί αυτοεξόριστοι, κι όπως είναι φυσικό περιμένουν με αγωνία τα αποτελέσματα των γαλλικών εκλογών που — πιθανώς — θα καθορίσουν και τη δική τους τύχη, αν δηλαδή θα παραμείνουν εκεί ή όχι.

Οι Ιταλοί επαναστάτες όμως, πέρα από αυτό, αντιμετωπίζουν και το πρόβλημα της επιβίωσης.

Έτσι άλλοι έγιναν εργάτες, άλλοι, πιο «τυχεροί», δημοσιογράφοι κ.τ.λ....

Μερικοί όμως βρήκαν πιο πρωτότυπες λύσεις:

Ο δικηγόρος Tommaso Sorrentino, για παράδειγμα, άνοιξε στη Ν. Γαλλία μια βιοτεχνία ζυμαρικών και τα περίφημα «τορτελίνι» του τα ονόμασε «τορτελίνι αλά Πριόρε» από το όνομα του δικαστή Rosario Priore που χρόνια τον καταδιώκει!!!

Να λοιπόν μια ιδέα και για τους εδώ — αλλά βεβαίως για πολύ διαφορετικούς λόγους — παροπλισμένους: ας αρχίσουν να δίνουν στα μαγαζάκια τους, τα ονόματα των χθεσινών εφιαλτών τους: «rub ο Ζαχαριάδης», «Ρεμπετάδικο ο Εμβέρ», «καφέ-προεμπαζεύσκι»!! κ.τ.λ.

Πάλι στη Ν. Γαλλία κάποιοι άλλοι Ιταλοί αυτόνομοι έστησαν μια μονάδα εκτροφής μεταξοσκωλήκων!!

Δείγμα πως τούτοι οι σύντροφοι το μάθημα της πολιτικής οικονομίας τόμαθαν καλά.

Πράγματι ο μεταξοσκωλήκας είναι μοναδικό παράδειγμα αυτο-παραγωγής υπεραξίας, παραγωγής υπεραξίας χωρίς εκμετάλλευση, παραγωγής υπεραξίας δίχως εργασία!!

Αν στον εργάτη η παραγωγή υπεραξίας είναι κοινωνικός καταναγκασμός στο μεταξοσκωλήκα είναι βιολογική ανάγκη. Όπως είναι φανερό λοιπόν οι σύντροφοι βρήκαν την πιο τίμια υπεραξία στον κόσμο, έτσι μπορούν να 'χουν κέρδος χωρίς εκμετάλλευση!!

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Ευχαριστούμε θερμά όλους εκείνους που μας συμπαράσταναν με οποιονδήποτε τρόπο στο βαρύτατο πένθος μας για τον άδικο χαμό του δολοφονηθέντος 15χρονου παιδιού μας Μιχάλη.

Οι γονείς
ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙ ΖΩΗ ΚΑΛΙΤΖΑ

- 4.00 Εκ-Παιδευτική τηλεόβραση: (με το χωνί στο κεφάλι) σήμερα Φυσική - Χημεία - Αλχημεία.
- 5.00 Α-ΜΠΕ-ΜΠΑ-ΜΠΛΟΜ: με τη Σούλα Μπούλα Μπέλα. Σήμερα: δουλειά δεν είχε ο διάβολος γαμούσε τα παιδιά του.
- 5.30 Υπο-κινούμενα σχέδια: 1000 + 1 τρόποι για να ξεφορτωθείτε τα παιδιά σας.
- 5.45 Η ΕΡΤ κοντά στους αγρότες: μακριά από τους εργάτες και έξω από κάθε πρόβλημα.
- 6.30 Ειδήσεις: Τελετάι και εγκαίνεια, δηλώσεις και εκδηλώσεις.
- 6.45 Η Κύπρος μακριά μας: ανα-θέματα από τη μελαδό-Νησο.
- 7.30 Σπορ και πόλεμος: Χαίρε Καίσαρα οι μελλοθάνατοι σε χαιρετούν.
- 8.00 Η ΕΡΤ στη Βουλή: (4ο επισ. ακατ.). Ο Μένιος στο λάκο των λεόντων.
- 9.00 Ειδήσεις: 7 φορές και 6 αμφορείς συζητούν το πρόβλημά τους.
- 9.30 Μ' ανοιχτά χαρτιά: πώς το φουλ του άσσου χάνει από τα ζεύγη. Συντονίζει ο Βίκτωρ Σκέτος και ο Μάκης Γλύφτης.
- 11.30 Αστυνομικό τμήμα της Εξαρ-χιλλ στρητ: Σενάριο ο Αγαμέμνων Μπουραντάς, σκηνοθεσία Τσούρας Αρκούδας.
- 12.00 Ειδήσεις: Μπιζ, όλα καλά, και δουλεύετε μαλάκες!!
- 00.00 Ώρα μηδέν. Το αστυνομικό τμήμα συνεχίζει τη δράση του... Εθνικός ύπνος. Καλή Παραγωγικότητα.

Τηλεκριτική ●

Κρατα!!! Κρουτς!! μπλιαχ... αγκκκρ!! σβανγκ... γκανγκ... αργκ... ουργκ...!!!

ΡΑΖΝΙΣ — ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ — ΗΛΙΘΙΟΙ

Απεφασίσθη από τις Ελλ. αρχές να μην ανανεωθεί η άδεια του γκουρού «φιλόσοφου» Ραζνίς διότι θεωρήθηκε επικίνδυνος για τη δημόσια ασφάλεια, γιατί προσβάλλει τα χρηστά ήθη, και τους ιδίους τους Έλληνες: «...Αλλά» ακολούθησαν τους Ηλίθιους του Βυζαντίου και σήμερα εξακολουθούν να είναι υπό τον έλεγχο ηλίθιων». Οι Κρητικοί κι η εκκλησία ξεσηκώθηκαν κι απειλήθηκαν επεισόδια. Βέβαια ο Ραζνίς δεν είναι κανένα αγγελουδί, αρχομανής, κυνικός, εκμεταλλεύτηκε τη διάλυση του ατόμου στην ανεπτυγμένη Μητρόπολη και σαν επιδέξιος απατεώνας πρόσφερε άσυλο στις παραισθήσεις των ερειπίων με γοητευτικές τελετουργίες και παγανίες από τα μυστήρια της Ανατολής. Έφτιαξε ολόκληρη πόλη στ' Όρεγκον συγκεντρώνοντας τεράστιο πλούτο. Όσο καιρό η κοινότητα ήταν κλεισμένη στα σύνορα της Σανιάσιν ήταν ακίνδυνος κι ήρεμος. Όταν τα 'βαλε με την κυβέρνηση του Όρεγκον, γιατί οι πιστοί-υπήκοοι έπρεπε ν' ανανεώνουν την πίστη στην παντοδυναμία του, η κυβέρνηση των ΗΠΑ τον ξαπόστειλε εκθέτοντάς τον ανεπανόρθωτα: σαν απατεώνα, φοροφυγά κ.λπ. Μας ήρθε στην Κρήτη σαν μύθος, να διδάξει. Ίσως και να μείνει. Πήγαν πολλοί να τον ακούσουν! Το νησί θορυβήθηκε, ξεσκόνισε την ηθική και την πίστη του απ' το συνάλλαγμα, συσπειρώθηκε γύρω από την εκκλησία, που έχει αντίστοιχες με τον Ραζνίς δραστηριότητες, κι απειλήθηκαν επεισόδια. Κι αυτός ο αφιλότιμος μέσα σ' ένα τέτοιο κλίμα, φρόντισε να το ρίξει το καρφί του. Ρε να πει τους Ρωμιούς και τους κυβερνήτες τους ηλίθιους! Ούτε ο Χάρυ Κλυνν δεν το λέει στα ίσια! Θα μπορούσε να πει τουλάχιστον ότι είμαστε «έθνος εξάδελφον!» Τι δηλαδή επειδή μας κυβερνάει ο Κασιφάρης κι ο Κουτσόγιωργας!! Βέβαια στην Κρήτη ήταν και θα έπρεπε να το ξέρει ότι: ό,τι ήταν αυτός για τους πιστούς στ' Όρεγκον, είναι στην Κρήτη οι γκουρού του ΠΑΣΟΚ. Και βέβαια άλλο να λες «ηλίθιοι» κι άλλο καμάκια! χρειάζεται και λεπτότητα!!

Έχουμε βέβαια πολλές εμπειρίες από το θρησκευτικό φανατισμό στην επαρχία. Το πώς αντιμετωπίζεται όποιος δεν είναι ορθόδοξος: του την πέφτουν τα ιεροεξεταστικά τάγματα κι αρχίζει ο εξανδραποδισμός. Και θα είναι τυχερός αν γλυτώσει το λυντσάρισμα! Αν τύχει κάποιος «αλλόπιστος» και μοιράσει κάποιο έντυπο, του την πέφτει όλο το Κωσταλέξη. Μετά επιλαμβάνεται ο σύλλογος Παπακαρυά κι ο άνθρωπος ρίχνεται στην πυρά «για προσηλυτισμό!». Και βέβαια αυτά τ' άγρια κι υπο-κρητικά ήθη αξιοποιούνται για την παραγωγή πολιτικής συνειδησης. Τώρα τι γίνεται με την ορθόδοξη εκκλησία που έχει ανάγκη τον προσηλυτισμό σε κατ' αναγκαστική αρχή, με το σύνταγμα, την ισονομία, τη θρησκευτική ελευθερία κ.λπ., εκεί θ'ι κολλήσουμε τώρα; Έχουμε ΠΑΣΟΚ.

Και είναι δυνατόν να επιτρέπουμε στους «αλλοεθνείς» να εκφράζονται διαφορετικά για το Σωκράτη, το Ζορμπά κ.ά., που εμείς νομίζαμε ότι ήταν καμάκια κι ενοικιαστές κοτετσιών; (σε τιμές ΕΟΚ!). Με τον ίδιο τρόπο παλιότερα οι γαιοκτήμονες και η εκκλησία (ο μεγαλύτερος γαιοκτήμονας) κίνη, οποιούσαν στρατό, προβοκάτορες, αφελείς: έτσι καθάρισαν τότε τον Αντύπα!

Από την άλλη η ποινικοποίηση τέτοιων περιπτώσεων, η λογοκρισία και ο εξανδραποδισμός οδηγεί σε πολιτικές Χομεϊνικού τύπου! Ο λαός μπορεί το ΠΑΣΟΚ θέλει! Εμείς ανατριχιάζουμε (κατ' αρχήν!).

ΣΚΟΤΕΙΝΑ
ΣΧΟΛΙΑ

Λάβαμε αυτά τα δυο κείμενα
και τα δημοσιεύουμε

μηπως υπάρχει και... ο «συναινετικός» βιασμος;

Όταν μιλάμε για τη βία, οποιασδήποτε μορφής, το μυαλό μας αρχικά στρέφεται σε κάποιες εξωτερικές και αρκετά εμφανείς επιθετικές ενέργειες με στόχο τη σωματική κακοποίηση. Και τούτο γιατί η βία έχει συνδεθεί μέσα μας με εικόνες και παραστάσεις καθαρά κινηματογραφικές που —όντας το αποκορύφωμα μιας ολόκληρης κατάστασης— συσκοτίζουν την ουσία της: το ψυχολογικό υπόβαθρο στο οποίο πατά και αναπτύσσεται. Η βία του ισχυρού σήμερα —περισσότερο παρά ποτέ— δεν εκδηλώνεται σαν **ωμή επιβολή** μιας ανώτερης κατασταλτικής δύναμης, αλλά περνά από πιο λεπτά κανάλια υποταγής και ελέγχου.

Ένα πολύ αντιπροσωπευτικό παράδειγμα «εκλεπτυσμένης» κυριαρχίας συναντιέται συχνά σ' αρκετές πλευρές των εξουσιαστικών φυλετικών σχέσεων.

Μόνο που σπάνια γίνεται αντιληπτή σαν τέτοια, ακόμα και απ' τις ίδιες τις γυναίκες-θύματά της.

Είναι τυχαίο μήπως το ότι η έννοια βιασμός μας φέρνει στο νου μια άγρια επίθεση στο σκοτάδι από έναν άγνωστο και ποτέ τον καθημερινό βιασμό του γυναικείου βλέμματος, των κινήσεων, του γυναικείου σώματος στο σύνολό τους; Γιατί τί άλλο μπορεί να σημαίνει ο αναγκαστικός περιορισμός του βλέμματος προς αποφυγήν του κυριαρχικού και αδηφάγου βλέμματος ενός άντρα; Άλλωστε, οι γυναίκες ακόμα και σήμερα θεωρούνται σε μεγάλο βαθμό «χαμηλοβλεπούσες», συνηθίζουν να κοιτάνε κάτω ή πλάγια, και σπάνια κατά πρόσωπο, σαν ίσος προς ίσον. Το γυναικείο περπάτημα, ειδικά τη νύχτα ξεχωρίζει απ' τη νευρική και φοβισμένη γρηγοράδα του. Τα βήματα κά-

σκέψεις στο δρόμο

4 Όχι πως ακούω κάτι που η γυναικεία μου συνείδηση δεν έχει μάθει να χωνεύει τόσες και τόσες φορές μα η αγανάκτηση και η εξέγερση είναι έτσι έντονες. «Απλά» ένας ακόμη βιασμός, και πάλι το θύμα και ο θύτης γνωστά. Δεν νιώθω να λυπάμαι ή να καταλαβαίνω τη φίλη. Ένα μόνο συναίσθημα κυρίαρχο. Απάντηση. Δεν μπορώ να ακούω κουβέντες, δεν μπορώ να βλέπω αγανακτισμένα πρόσωπα, που σε λίγο θα χαλαρώσουν από το αίσθημα της αδυναμίας και των τεράστιων δυσκολιών να βγάλουν δραστικά αυτή την οργή. Μέσα μου δεν αντέχω άλλο την ήττα. «Αναγκαιότητα» να κάνουμε κάτι. Σ' αυτό όλες συμφωνούν. Όσο περνούν οι ώρες τρέμω για τον εαυτό μου, πόσο μπορεί αυτό το πρώτο συναίσθημα της οργής και της βίας να ατονήσει και να καταλήξει σε προκήρυξη ή σε απλή διαμαρτυρία. Δεν επιτρέπω όμως στον εαυτό μου υπεκφυγές. Λέω — ο Βαρδαβάς, αυτός που συναντάς τόσο συχνά στην Πατησίων και που θεωρεί δικαίωμά του να σου την πέφτει, να σου βάζει χέρι, να σε βρίζει, να σου κλαίγεται, να εκτονώνει τα όποια δικά του προβλήματα πάνω σου. Εσύ πόσες φορές δεν έχεις βρεθεί χαμένη και αδιέξοδη, βγήκες ποτέ στο δρόμο να ψυχαναγκάσεις κάποιον, να απαιτήσεις να γίνει το ασθενοφόρο σου; Στο μυαλό μου άπειρες εικόνες: ο ένας που με στρίμωνχε στο λεωφορείο, ο άλλος που μου σφύριζε στο δρόμο, τόσοι και τόσοι άλλοι, μα σ' όλους αυτό το ίδιο γνώριμο ύφος: Πόσο δικαίωμά τους νιώθουν αυτό που κάνουν, πόσο κυρίαρχοι και ταπεινωτικοί εμφανίζονται! Πόσες φορές έσφιξα τα δόντια και ήθελα να ουρλιάξω, να ρίξω χαστούκι, να πλακώσω αυτή την έκφραση. Και πόσο όλες τις φορές περιοριζόμουν στο να συντομεύω το βάδισμα, να κατεβαίνω στην πρώτη στάση, να ρίχνω μόνο μια άγρια ματιά. Και μετά να νιώθω τόσο μηδαμινή και απροσπάτευτη.

Πριν λίγο όμως άκουσα την..., την..., την... να λένε, πρέπει να τον πλακώσουμε, δεν γίνεται αλλιώς, και νιώθω πως δεν είναι στιγμιαίο. Συζήτηση λοιπόν όχι για το «τι κάνουμε», μα για το πώς θα τον π' ακώσουμε. Ενθουσιασμός. Γέλια, πολλά νευρικά γέλια, αυτά

που λέγονται στο βάθος, ούτε που πιστεύω πως θα γίνουν. Φοβάμαι πως θα καταλήξουμε αλλού. Όσο περνάει η ώρα και απαριθμούνται οι λεπτομέρειες όλα μοιάζουν ανυπέρβλητα. Και αν στο σπίτι είναι και δεύτερος, κι αν... Και μεις πόση βία, μέχρι πού φτάνουμε, όλος αυτός ο συρφετός απωθημένων που μπορεί να οδηγήσει; Κι αρχίζει η πλάκα, τα σκoiνιά, οι κόμπι που καμιά δεν ξέρει να φτιάχνει, οι προφυλάξεις που πρέπει να πάρουμε, οι υποθετικές αντιδράσεις του Βαρδαβά, ο ρόλος της κάθε μιας, ποια θα ακινητοποιήσει, ποια θα φορέσει την κουκούλα, ποια θα δέσει, ποια θα βάλει μουσική για να καλύψει τυχόν φωνές.

Μου μοιάζουν όλα τόσο αστεία που δεν παύω στιγμή να ξεκαρδίζομαι στα γέλια. Και οι άλλες με το τόσο σοβαρό και αγωνιώδες ύφος που δεν μπορώ να καταλάβω. Δεν φοβάμαι όταν ξεκινάμε, χαίρομαι αβάσταχτα, δεν νιώθω κίνδυνο, μέσα μου νιώθω πως τώρα έχω και εγώ κάθε δικαίωμα να το κάνω. Δέκα κοπέλλες στο δρόμο. Τα λουλούδια, τα σκoiνιά, η μαξιλαροθήκη, τα γάντια, μου προκαλούν κινηματογραφικές εικόνες. Το ανέβασμα στις σκάλες, η όλη μυστικότητα, η αγωνία για το αποτέλεσμα. Χτυπάει το κουδούνι, η ψηλή φωνή της Ρένας «ανοίχτε καλέ» και να μπροστά μας ο Βαρδαβάς. Μπουκάρουμε στο διαμέρισμα. Ο τύπος τα χάνει, σταυροκοπιέται, το μόνο που ακούω «έλα Χριστέ και Παναγιά». Λοιπόν αρχίζει η δράση. Τα γέλια μου κόβονται, το στομάχι μου σφίγγεται, τον πιάνουμε, αντιστέκεται, είναι δυνατός. Για έναν άντρα και όμως 2 ασχολούνται μαζί του και τον καταφέρνουν. Η αντίστασή του βοηθά για να αρχίσουμε να του ρίχνουμε δειλά. Στο άλλο δωμάτιο μια κοπέλλα στο κρεβάτι μας επηρεάζει ανασταλτικά. Η ακράτητη βία, που φοβόμαστε αρχικά δεν εκδηλώνεται. Η πρώτη επαφή με τη βία, με έναν άνθρωπο που πια δεν σε προκαλεί, δεν σου αντιστέκεται, που πέφτει ξερός, μισοκακόμοιρος. Η κατά μέτωπο πάλη με τον εαυτό μου, τις ευαισθησίες του και την αδυναμία του, που την έχει κάνει θεωρία και ανθρωπιά. Πιέζομαι το χαστούκι να είναι πιο δυνατό, η κλωτσιά πιο

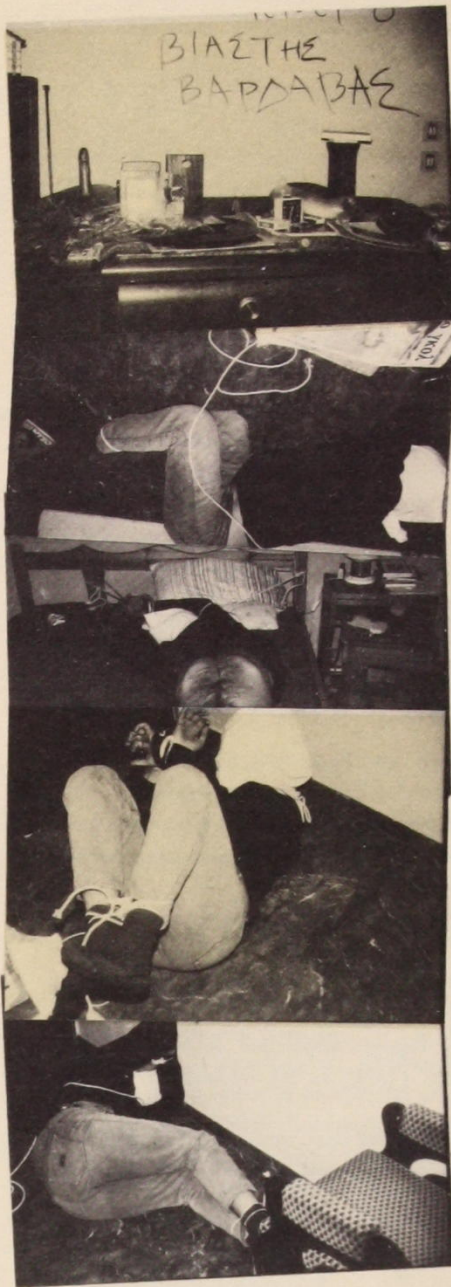

ποιου που έρχεται από πίσω, ακόμα κι αν δεν υπάρχει δυνατότητα άμεσης επίθεσης, δημιουργούν στη γυναίκα ένα αίσθημα διαρκούς ελέγχου και επιτήρησης. Το σώμα, παράλογα ξένο, έχει μάθει να προσαρμόζεται στα πλαίσια που ταιριάζουν σ' ένα θηλυκό: νωχέλεια, παθητικότητα, αδυναμία αντίδρασης. Απ' την παιδική ήδη ηλικία μια γυναίκα ποτέ δεν θα μάθει πώς να υπερασπίζεται τον εαυτό της, ούτε και θα γνωρίσει τις πραγματικές σωματικές της δυνατότητες. Το μόνο που θα μάθει είναι η ανικανότητα και ο υστερικός φόβος απέναντι σε μια ενδεχόμενη επίθεση. Αυτό άλλωστε δεν είναι και το ηθικό δίδαγμα της Κοκκινόσκουφίτσας: «Μην περπατάτε ποτέ μόνες σας, μη μιλάτε σε ξένους, γιατί ο κίνδυνος παραμονεύει σε κάθε γωνιά». Κι όταν ο «λύκος» εμφανιστεί, μεταμφιεσμένος σε γνώριμο πρόσωπο (συγγενής, φίλος κλπ.), τότε η εμφάνισή του και μόνο είναι ικανή να οδηγήσει στην παράλυση και τη δημιουργία ενός αζεδιάλυτου πλέγματος ενοχών. Ενοχές γιατί με την ίδια της την ύπαρξη «προκαλεί» την ακόρεστη αντρική σεξουαλικότητα στις πιο βίαιες μορφές της.

Υπάρχουν μορφές βιασμού που είναι πολύ ανεπαίσθητες και αναπόδεικτες, κι αυτό γιατί βασίζονται σε μια φαινομενική «συναίνεση» της γυναίκας. Εδώ δεν έχουμε να κάνουμε με μια επιθυμία που συγκρούεται, που αμύνεται ενάντια στην καταστολή της, αλλά που, κύρια, διαμορφώνεται — απ' τη γέννησή της ήδη — στα μέτρα των επιθυμιών και των αναγκών του άλλου, είτε πρόκειται για έναν φίλο, ένα γκόμενο, έναν άγνωστο. Οι γυναίκες ανάγκες μόνο σαν τέτοιες παίρνουν αξία: σαν μέσο δηλ. για την ικανοποίηση του άλλου. Και φυσικά αυτό δεν ισχύει μόνο στο σεξουαλικό

επίπεδο, απλά εκεί γίνεται πιο έκδηλο.

Πιστεύω — όσο βαρύ κι αν φαίνεται αυτό — ότι οι γυναίκες πάσχουμε από ένα σύνδρομο: το σύνδρομο της νοσοκόμας ή του καλού Σαμαρείτη αν θέλετε. Κι όλες οι θεωρίες περί μεγαλύτερης ευαισθησίας των γυναικών, δεν κάνουν τίποτε άλλο παρά να διαιωνίζουν έναν σωματικό και ψυχικό ακρωτηριασμό. Μ' αυτό δεν θέλω ν' αμφισβητήσω την ύπαρξη μιας ιδιαίτερης γυναικείας ευαισθησίας και ανθρωπιάς, αλλά να υπογραμμίσω ότι αυτές από μόνες τους — χωρίς να συνδυάζονται με μια ουσιαστική αυτάρκεια και αυθυπαρξία — αγγίζουν συνήθως τα όρια μιας βλακώδους αυτοεγκατάλειψης στις εκμεταλλευτικές ορέξεις κάποιου άντρα. Γι' αυτό και ο πιο επιτήδειος βιαστής δεν είναι εκείνος που τη σπνήνει στα σκοτεινά, αλλά αυτός που κατανοεί πολύ καλά τέτοιου είδους «αδυναμίες» και ξέρει να τις χειρίζεται επιδέξια. Είναι εκείνος που θα πλησιάσει με το χαμόγελο και θα συγκινήσει με την ανάγκη της ανθρωπίνης συμπάρστασης, τόσο απαραίτητης σ' έναν κόσμο μοναξιάς και αλλοτρίωσης. Γι' αυτό και ο **Βαρδαβάς** είχε και θα έχει μεγάλη επιτυχία: γιατί το μαχαίρι δεν το βγάζει παρά μόνο για να παιχτεί η τελευταία πράξη της τραγωδίας: ο καθαυτό σωματικός βιασμός. Οι περισσότερες γυναίκες συνειδητοποιούν την εκμετάλλευση και τον εξευτελισμό τους λίγο πριν πέσει η αυλαία: τότε όμως τα περιθώρια αντίδρασης είναι ελάχιστα και η απεγνωσμένη αυτοενοχοποίηση ο πιο πρόσφορος δρόμος. Δημιουργείται μια οργή και μια απόγνωση που σπάνια βρίσκει τρόπους εξωτερίκευσης: συνήθως μετατρέπεται σ' ένα βουβό και μίζερο παράπονο που αυτοανακυκλώνεται

διαρκώς.

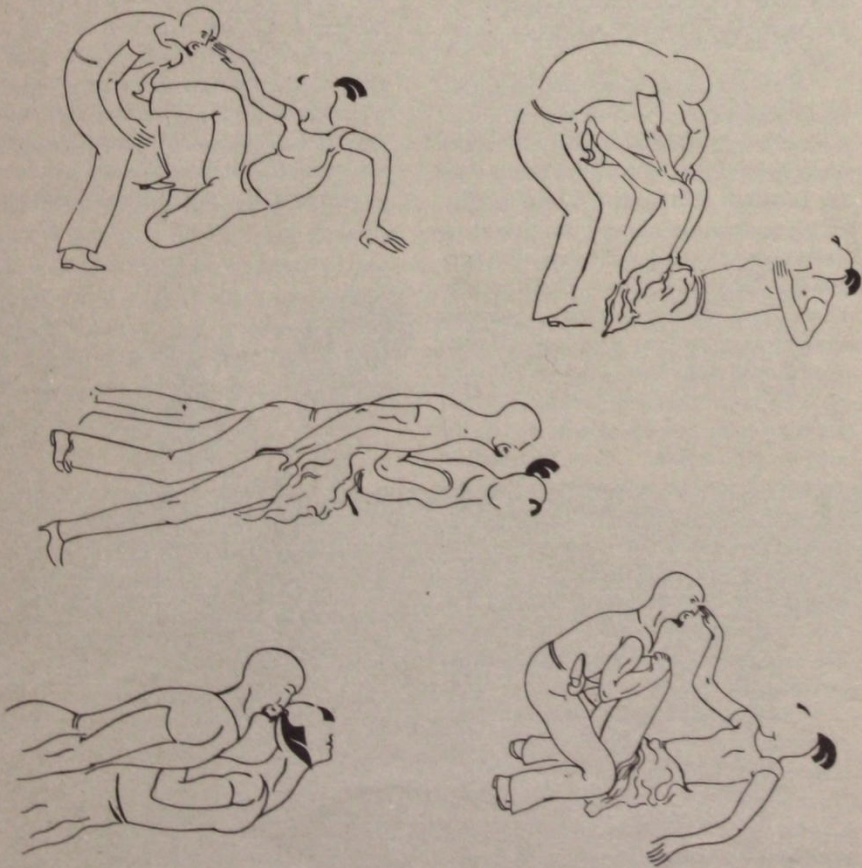
Εξάλλου η παθητικοποίηση ή η αδράνεια του ατόμου, είναι ένας απ' τους νόμους της σύγχρονης κοινωνίας.

Σ' όλη μας τη ζωή, τόσο οι άντρες όσο, και πολύ περισσότερο, οι γυναίκες, εκείνο που μαθαίνουμε είναι να μετατρέπομαστε σε άβουλα όντα, παρατηρητές της ζωής μας, που ρυθμίζεται όχι από εμάς τους ίδιους αλλά από θεσμούς και κανόνες που θεσπίζει η κοινωνία πριν από μας, για μας. Επομένως το μόνο που έχουμε να κάνουμε είναι να το χωνεύουμε καλά και να εφησυχαστούμε. Ρόλος αρκετά βολικός γιατί απαλύνει τις ευθύνες των συνειδητών επιλογών απ' την άλλη, το τίμημα δεν είναι μικρό: παράδοση, εξευτελισμός, μη-ύπαρξη τελικά. Αυτό που φοβάται κάθε εξουσία και εξουσιαστής είναι ακριβώς το σπάσιμο αυτής της κατάστασης, η άρνηση της υποκαταστατικής τους λειτουργίας. Είναι αυτό που τρέμουν και οι γυναικείες οργανώσεις και βιάζονται κάθε φορά να καταδικάσουν ενέργειες που τις θέτουν στο περιθώριο, που τις ξεπερνούν και τις αχρηστεύουν σαν ύπαρξη και κυριαρχία.

Απ' τα παραπάνω είναι φανερός ο ρόλος που παίζουν πράξεις αυτοδικίας — όπως η επίθεση ενάντια στο βιαστή Βαρδαβά — σαν καταλύτες της γυναικείας αυτο-συνείδησης. Κι αυτό γιατί δείχνουν τις κρυμμένες δυνατότητες ενεργητικής αντίστασης των γυναικών: δυνατότητες που υπερβαίνουν τόσο τα όρια των γυναικείων οργανώσεων όσο και τα νομικά πλαίσια του κράτους, υπενθυμίζοντας ότι η περιβόητη γυναικεία απελευθέρωση δεν είναι ζήτημα νομικών βελτιώσεων και κρατικής μέριμνας, αλλά αυτενέργειας και δράσης των ίδιων των γυναικών.

A.K.

για το Βαρδαβά

βίαση. Αποτυχαίνω. Και όμως έχω μπροστά μου ένα βιαστή, έναν άνθρωπο που με βλέπει σαν το «δοχείο» του. Κατά πώς φαίνεται δεν μου είναι αρκετά όλα αυτά. Φεύγουμε αφού τον ακινητοποιήσαμε γυμνό στο κρεβάτι. Βρίσκομαι ξανά στο δρόμο και μέσα μου νιώθω ένα κενό. Δεν είμαι ευχαριστημένη, από εμένα κυρίως. Θάθελα να είχα

αντιδράσει αλλιώς, θάθελα να ήμουν πιο σίγουρη γι' αυτό που έκανα.

Και μετά απ' αυτή την εμπειρία, σκέφτομαι: Πώς να καταλάβει ο κάθε αρσενικός πώς μια γυναίκα, ενώ υφίσταται αυτό που λέμε βιασμό σε οποιαδήποτε μορφή, δεν αντιδρά έστω και υπωτυπώδικα; Πώς μπορείς να εξηγήσεις εκείνο που αλυσσώδενει τα χέρια και τις ψυχές όλων σχεδόν των γυναικών μπροστά στην εμφάνιση ενός απειλητικού άντρα; Πώς γίνεται αυτό που τόσες φορές ακούμε, ένας αδύναμος άντρας να βιάζει μια πολύ πιο ακμαία και δυνατή γυναίκα; Και το κυριότερο, και αυτό που άλλωστε ενδιαφέρει, πώς εμείς οι γυναίκες θα καταφέρουμε να ξεριζώσουμε αυτή την πανίσχυρη παθητικότητα και αυθυποβλημένη αδυναμία μας; Πώς θα μπορέσουμε να γκρεμίσουμε εκείνη την εικόνα που έχουμε για τον άντρα-κυρίαρχο; Πώς τέλος θα καταλάβουμε και θα εκτιμήσουμε και τα δικά μας πλεονεκτήματα. Πότε θα ανοίξουν τα μάτια μας και θα δούμε ότι και εμείς έχουμε χέρια, πόδια, μυαλό, δύναμη που μπορούμε να τα χρησιμοποιήσουμε όχι μόνο για τις επιτρεπόμενες και επιβαλλόμενες χρήσεις; Γιατί πια δεν μπορώ, δεν μου επιτρέπω να είμαι θύμα μιας «δικαιολογημένα» άδικης, σκληρής, αντροκρατικής κοινωνίας. Πια, έχω ενοχές και ευθύνες για τον ίδιο μου το ρόλο σαν ανίσχυρης, σαν θύμα. Τα άλλοθι δεν μπορούν πλέον να στηρίζουν την αδράνεια. Άλλωστε, στιγμές στιγμές διάολε νιώθω δυνατή, ικανή να υπερασπίσω τη ζωή μου, την προσωπικότητά μου, το φύλο μου. Γιατί θα πρέπει να είμαι άνθρωπος με τους απάνθρωπους; Αφού έχω δει πόσο το πρόβλημα βρίσκεται και σε μένα. Δεν μπορώ να ξεχνώ τις φορές που έχω ακινητοποιηθεί από φόβο και αδυναμία στην ιδέα ότι πίσω μου βαδίζει ένας άντρας και άλλες φορές που εγώ νιώθω δυνατή και πιστεύω στον εαυτό μου αυτά τα συναισθήματα σχεδόν να εξαφανίζονται. Τελικά μέσα απ' αυτή την ενέργεια κατάλαβα πόσο πιο βολικό είναι το να δέχεσαι ένα ρόλο και να εφησυχάζεις τη συνειδησή σου με οποιοδήποτε αντίτιμο και πόσο επώδυνο το να αναλαμβάνεις ο ίδιος τη ζωή σου.

Δ.Τ.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ

ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Αντί προλόγου

Προς τί ένα κείμενο για την Οικονομία των αδικημάτων;
Μήπως για να ξεορκίσουμε τα κατά συνθήκην —κοινωνικά— ψεύδη;
Μάταιος κόπος· τα αστικά ιδεολογήματα δεν καταπολεμούνται με επιχειρήματα.

Μήπως για να δείξουμε, με κάποια ανταρσέσκεια, πως η ταξική πάλη διαπερνά, με τον ίδιο τρόπο, και την νόμιμη και την παράνομη οικονομία;

Όχι, η αξία του κειμένου που δημοσιεύουμε δεν βρίσκεται στις βεβαιότητες που προσφέρει, αλλά στα προβλήματα που δημιουργεί...

Θα μπορούσε να είναι μια εισήγηση για το ρόλο της φυλακής, μια εισήγηση για την προοπτική των γκέτο.

Τι είναι λοιπόν η φυλακή σήμερα;

Είναι, όπως ισχυρίζεται η παραδοσιακή αριστερά, ένας παρα-οικονομικός μηχανισμός για τον έλεγχο του περισσεύοντος εργατικού δυναμικού;

Είναι, όπως υποστηρίζουν οι επαναστατικές ομάδες, ένα όργανο πολέμου, ένας μηχανισμός πειθαρχίας και εξολόθρευσης κάθε ανταγωνιστικής εστίας;

Κι ακόμα, ποια η προοπτική των γκέτο;

Αληθεύει πως οι αυτόνομες προλεταριακές νησίδες μπορεί να γίνουν εστία ενός «έξωθεν επιβεβλημένου» πολέμου μεταξύ φτωχών;

Ας μείνουν για την ώρα αναπάντητα αυτά τα ερωτήματα, κι ας κλείσουμε αυτή τη σύντομη παρουσίαση, αναφέροντας πως το κείμενο που ακολουθεί είναι μέρος ενός πιο εκτεταμένου άρθρου που δημοσιεύτηκε στο τελευταίο τεύχος του ιταλικού περιοδικού "Primo Maggio" (τεύχ. 23/24, καλοκαίρι '85, Μιλάνο).

Να σημειώσουμε τέλος, πως η κατανομή της ύλης και των κεφαλαίων, οι υπογραμμίσεις και οι τίτλοι τροποποιήθηκαν αρκετά σε σχέση με το αρχικό κείμενο.

I. ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ... ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ

1. ανεργία και εγκληματικότητα;

Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία, στην Ιταλία, η συντριπτική πλειοψηφία των αδικημάτων ενάντια «στην ιδιοκτησία» δεν διαπράττεται από άνεργους αλλά από άτομα που έχουν ήδη μια θέση εργασίας.

Η γνωστή εξάλλου εξίσωση «περισσότεροι άνεργοι — περισσότερα αδικήματα» καταρίπτεται ολοκληρωτικά αν δούμε ότι το σύνολο σχεδόν των καταδικασμένων αποτελείται από άτομα, καθώς λέγονται, υποαπασχολημένα.

Μόνο το 10% από τις ληστείες, τις κλοπές και τις διάφορες απάτες διαπράττεται από άτομα που είτε φάχνουν για την πρώτη τους δουλειά είτε είναι άνεργοι, γεγονός που μας υποχρεώνει να ορίσουμε αυτά τα αδικήματα σαν ένα είδος «δευτέρας δυνατότητας εργασίας», η οποία προσφέρεται στα περιθωριακά εργατικά χέρια.

Κι ακόμα, αν αυτή τη δεύτερη δραστηριότητα, η οποία με τη σειρά της υπόκειται σε όρους εργασίας και αξιοποίησης καπιταλιστικού τύπου, την δούμε, όπως κάνουν πολλοί, σαν επιδίωξη αυτών των ατόμων να ξεφύγουν από το κατώτατο επίπεδο ζωής, τότε είναι βέβαιο πως δεν μπορούμε να ορίσουμε αυτή την προσπάθεια σαν ανωμαλία ή σαν παρέκκλιση.

Αντίθετα, πρόκειται για αναζήτηση ενός υπερπροϊόντος κατατάλωσης, συμπεριφορά που συναντάμε πάντοτε μέσα στα πλαίσια των αναγνωρισμένων Αρχών της καπιταλιστικής συμβίωσης.

Πράγματι, αναγωνισμός και ατομική αναζήτηση ευημερίας συνυπάρχουν στην ίδια την επίσημη αγορά εργασίας της κρίσης: μια αγορά, όπου τα εργατικά χέρια πουλιούνται, έξω από κάθε συλλογικό κοινωνικό δεσμό, μέσα σ' ένα πανόραμα ατομικότητας, σε «φυσική κατάσταση».

Πρόκειται λοιπόν για μια ορθολογική

αναζήτηση, η οποία δεν οφείλεται σε κάποια έλλειψη κοινωνικοποίησης αλλά αντίθετα είναι αποτέλεσμα μιας υπερκοινωνικοποίησης, όπως άλλωστε αποδεικνύει και η ύπαρξη στη βάση της του ατομικού χρησιμοθηρικού υπολογισμού, ο οποίος αποτελεί το χρυσό κανόνα αυτής της κοινωνίας.

Σύμφωνα μ' ένα Μπενθαμιανό ορισμό, ακόμα σε χρήση, οι παραπτωματικοί θεωρούνται άτομα ατελή, υπάρξεις που αγνοούν, στη βάση ακριβώς λανθασμένων χρησιμοθηρικών αξιολογήσεων, το κόστος της άμεσης αναζήτησης αμοιβής· άτομα που δεν αντιλαμβάνονται τα πλεονεκτήματα που είναι δυνατόν να αποκτήσουν μέσω της συλλογικής ζωής, να πετύχουν δηλαδή μεγαλύτερη συλλογική ευημερία και ταυτόχρονα ατομικά πλεονεκτήματα, για ένα μεγάλο αριθμό ατόμων.

Σήμερα, αυτές οι «ατελείς αξιολογήσεις» έχουν μετατραπεί σ' ένα γενικευμένο ηθός, ενώ η διάκριση ανάμεσα σε κανονικότητα και ανωμαλία προϋποθέτει μια νέα σειρά από «κατά συνθήκην αλήθειες», μια ανανέωση του labeling. Σήμερα αυτό που συντελείται είναι ακριβώς, η επαθεμελίωση των μηχανισμών στιγματισμού με τέτοιο τρόπο, ώστε, στην πράξη, να παράγεται μια αντιληψή του αδικήματος εντελώς ξένη με την πραγματικότητα.

Μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι, σήμερα δεν βρισκόμαστε μπροστά σε μια αύξηση των αδικημάτων, αλλά αντίθετα σε μια αύξηση του φόβου που αυτά προκαλούν.

2. η «κοινή γνώμη»

Στο πρόσφατο παρελθόν έγινε μια τέτοια επιχείρηση διάδοσης του κοινωνικού πανικού και της κινδυνολογίας που τελικά οδήγησε τη συλλογική φαντασίωση σε μια υπερεκτίμηση των αδικημάτων. Πάνω σ' αυτό είναι ίσως χρήσιμα μερικά στοιχεία, τα οποία καταδείχνουν την συναισθηματική αντίδραση των πολιτών απέναντι στα αδικήματα· στοιχεία που μας επιτρέπουν να δούμε, σε ποιο βαθμό

η «κοινή γνώμη» θεωρεί σαν δικούς της τους συμβατικούς ορισμούς που συστηματικά και εκλαϊκευτικά της προσφέρονται.

Ενώ τελείωνε, στην Ιταλία, η πρώτη μαζική κινδυνολογική καμπάνια ενάντια στις απαγωγές προσώπων, κι ενώ παράλληλα ψηφίζονταν η αναθεώρηση του σωφρονιστικού συστήματος, το 1975, το 90% των ατόμων που ρωτήθηκαν, στα πλαίσια μιας κυβερνητικής έρευνας, επιβεβαίωσαν αυτό που καθημερινά επαναλάμβαναν οι κρατικοί φορείς και τα μαζικά μέσα: την πρωτοφανή δηλαδή αύξηση των εγκλημάτων στην Ιταλία.

Στη συνέχεια, μεταξύ των εγκλημάτων, αυτό που προκαλούσε τον μεγαλύτερο φόβο ήταν, φυσικά, η απαγωγή, ενώ ακολουθούσαν οι τρομοκρατικές ενέργειες και οι ληστείες. Με άλλα λόγια ακριβώς εκείνα τα αδικήματα στα οποία ο μέσος πολίτης πολύ δύσκολα θα πέσει θύμα. Επίσης, ο τρόμος της απαγωγής συχνά συνδεόταν αυθαίρετα με την πιθανή εκτέλεση κατά τη διάρκεια της, μη λαμβάνοντας υπόψιν καθόλου το γεγονός ότι αυτοί που κυρίως είναι εκτεθειμένοι στην απαγωγή είναι τα παιδιά και γενικά οι ανήλικοι.

Βρισκόμαστε λοιπόν μπροστά σε μια «ηθική αναδιάρθρωση», που στην Ιταλία συνόδευσε την θέσπιση ειδικών νόμων και την κατασκευή ειδικών φυλακών ασφάλειας.

Όταν πια είχαν διανεμηθεί τα πρώτα ερωτηματολόγια, η στάση του κόσμου απέναντι στις «παρεκκλίνουσες» συμπεριφορές ήταν τέτοια, ώστε (από την πλευρά της έρευνας) να θεωρείται δεδομένη η έγκρισή του για μια σκληρή αντιμετώπιση ακόμα και των αδικημάτων που δεν προκαλούν θύματα. Κι ήταν τέτοια η απόσταση που 'χε δημιουργηθεί, ανάμεσα στον ερωτώμενο και στην υπό εξέταση πραγματικότητα, ώστε μόνο το 2% των ερωτηθέντων θεωρούσαν σαν την κυριώτερη αιτία των αδικημάτων ενάντια «στην ιδιοκτησία» την υπερβολική σπουδαιότητα του χρήματος σ' αυτή την κοινωνία. Η πλειοψηφία των ερωτώμενων εμφανίζεται διαθέσιμη στο να δει τα αδικήματα σαν την έκφραση μιας παθολογίας, ενώ απαντά πως η ιδανική λύση του προβλήματος είναι: «να κάνουμε τους νόμους αυστηρότερους και τις ποινές σκληρότερες».

Όσον αφορά τα αδικήματα ενάντια «στην ιδιοκτησία» το 70% των πολιτών εμφανίζεται υπέρ της ποινικής τους διώξης, ακόμα και στην απλή περίπτωση της κλοπής αυτοκινήτου, ενώ ταυτόχρονα προτείνει εναλλακτικές ποινές για τις περιπτώσεις υπεξαίρεσης δημόσιου χρήματος. Αδικήματα όπως: η βιομηχανική ρύπανση, η δημόσια διαφθορά, το ψεύτικο ισοζύγιο, η φοροδιαφυγή, ακόμα και ο φόνος στο χώρο εργασίας, θεωρούνται καταδικάσιμα κατά 50% λιγότερο από τα αντίστοιχα μικροαδικήματα του δρόμου, αν και τα τελευταία αντιπροσωπεύουν μόνο το 10% της συνολικής οικονομικής ζημιάς που προξενούν τα κάθε είδους αδικήματα.

Εκεί όμως που η συναισθηματική αντίδραση του κόσμου είναι πιο βίαιη, είναι στις περιπτώσεις της ατομικής ιδιοκτησίας· βρισκόμαστε λοιπόν μπροστά σ' ένα «τρόμο ιδιοκτητών» που συμπεριλαμβάνει κι αυτούς που στην πραγματικότητα είναι ιδιοκτήτες ελάχιστων. Παραπέρα, στη συλλογική φαντασίωση, τα αδικήματα συνδέονται όλο και πιο στενά με τη σωματική βία σαν μια έκφραση της ολικής ταύτισης ανάμεσα σε σώμα και εμπόρευμα.

Να σημειωθεί τέλος πως το 40% των ερωτηθέντων δηλώνει πως ψηφίζει αριστερά.

Από τα λίγα αυτά παραδείγματα είναι εύκολο να συμπεράνουμε πως, η θεσμική παρέμβαση δεν «ακολουθεί» το αδικήμα, αντίθετα προηγείται και το δημιουργεί.

3. τα στατιστικά... εγκλήματα

Μη καταδιωχόμενες συνθήκες είναι δυνατόν να γίνουν ξαφνικά αντικείμενο αστυνομικής παρέμβασης και κατ' αυτό τον τρόπο να ανεβάσουν «τεχνητά» την ποσότητα των αδικημάτων. Επίσης, οι διάφορες τεχνικές απόσπασης ομολογίας, οι αποτελεσματικές μαγνητοφωνήσεις και η όλο και αυξανόμενη συνθετικότητα του κοινωνικού ελέγχου μπορούν να παραποιήσουν σε τέτοιο βαθμό την πραγματικότητα των παράνομων δραστηριο-

τή των, ώστε να δημιουργήσουν μια καταστροφική εικόνα.

Και είναι απορίας άξιο πως ακόμα και σοβαροί μελετητές πέφτουν θύματα των στατιστικών υποβολών, δίχως να αναρωτηθούν αν αντικείμενο της έρευνάς τους είναι ένα πραγματικό κοινωνικό φαινόμενο ή αντίθετα μια απλή θεσμική προβολή του ίδιου του φαινομένου. Πρόκειται γι' αυτούς ακριβώς τους μελετητές που δεν αντιλαμβάνονται ότι σήμερα στην Ιταλία βρισκόμαστε μπρος σε μια αύξηση των ποινών σε σχέση με τις συλλήψεις και των συλλήψεων σε σχέση με τα αδικήματα, γεγονός που δείχνει όχι μια αύξηση των παραπτωμάτων συμπεριφορών αλλά μια μείωση της ανοχής γι' αυτές. Και δεν πρόκειται απλά για στατιστικές υποβολές, η στατιστική καταγραφή των αδικημάτων ορίζει τα αδικήματα και ποιοτικά ταξινομώντας τα, με καθόλου ουδέτερες τεχνικές, σε μια αυθαίρετη κλίμακα επικινδυνότητας...

Σύμφωνα λοιπόν μ' αυτή την στατιστική λογική στη χώρα μας ο κόσμος του εγκλήματος αποτελείται από κείνες τις παραβιάσεις περιουσιών και κείνες τις πράξεις φυσικής βίας, που διαπράττονται από άτομα, κυρίως άντρες, υποαπασχολούμενα στην πλειοψηφία τους και ευρισκόμενα μεταξύ των 22 και 35 ετών.

Στην πραγματικότητα όμως πολλά αδικήματα αποκλείονται από τούτο τον «κόσμο», καθόσον τα άτομα που διαπράττουν αυτά τα αδικήματα δεν θεωρούνται εγκληματίες...

Η Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

1. Ο ρεφορμισμός στη φυλακή!!

Σε μια τέτοια λοιπόν κατάσταση, τι θα συνέβαινε στην Ιταλία αν η συναισθηματική αντίδραση των πολιτών μπορούσε να εκφραστεί και οργανικά; Αν δηλαδή γινόταν δυνατή η «κοινωνική κατάκτηση του δικαιώματος τιμωρίας»;

Πρόκειται φυσικά για μια πολύ μακρινή υπόθεση. Όμως, η τάση αποκέντρωσης της ποινικής τιμωρίας είναι μια διαδικασία που αναγνωρίζεται και υπογραμμίζεται από πολλές πλευρές.

Και στην Ιταλία η ιστορία των φυλακών δείχνει μια τέτοια τάση δειλής, για την ώρα, αποκρατικοποίησης, με ταυτόχρονη είσοδο σ' αυτό το χώρο «ατόμων - ρόλων» ξένων με την ποινική τιμωρία, που οι πιο αισιόδοξοι θέλουν να συνδέουν με την μελλοντική κατάργησή τους.

Η είσοδος των κοινωνικών λειτουργών, καθώς και η συμμετοχή αντιπροσωπευτικών κοινωνικών φορέων, αντιπροσωπεύει σ' αυτή την κατεύθυνση την αρχική φάση μιας μελλοντικής διαφοροποίησής τους.

Οι ρυθμίσεις που προβλέπει η αναθεώρηση του '75, όπως για παράδειγμα η δοκιμαστική ανάθεση σε κοινωνική υπηρεσία καθώς και η ημικράτηση, ευνόησαν ένα πολύ πλατύ σχέδιο αποκέντρωσης του όλου συστήματος, ενώ ταυτόχρονα με την ανάθεση αρμοδιοτήτων στα τοπικά όργανα επιχειρήθηκε να αποσπαστεί η συμμετοχή της βάσης στη μεταχείριση και την πρόληψη· διαδικασία δηλαδή που θα μπορούσε να παίξει το ρόλο ενός προπαρασκευαστικού σταδίου στην κατεύθυνση της μελλοντικής κατάργησης των παραδοσιακών μορφών εγκλεισμού. Με τη θέσπιση των Κέντρων ημικράτησης, το 1981, και με την πρόταση να αποδοθούν στην Τοπική Αυτοδιοίκηση συντελέστηκε ένα ακόμα βήμα προς αυτή την κατεύθυνση. Δημιουργήθηκαν έτσι τα κέντρα πρόληψης με τα επιμορφωτικά προγράμματα των δήμων που γίνονται είτε από πληρωμένους είτε από εθελοντές επιμορφωτές.

Μελετώντας όμως από πιο κοντά αυ-

τές τις νέες θεσμικές μορφές παρατηρούμε ότι το «κοινό» τους δεν ανήκει στον παραδοσιακό πληθυσμό των φυλακών και γι' αυτό ακριβώς δίχως την εν λόγω νέα νομοθεσία θα 'ταν πολύ δύσκολη μια οποιαδήποτε κρατική παρέμβαση σ' αυτούς. Αυτούς που τελικά «ευνόησαν» οι ρυθμίσεις των εναλλακτικών ποινών είναι αυτοί που στην πλειοψηφία τους δεν είχαν προηγούμενες καταδίκες, γεγονός που δείχνει ότι τελικά η ημιελευθερία και η ημικράτηση αντικαθιστούν την παλιά καταδίκη με αναστολή. Ο συνολικός αριθμός αυτής της κατηγορίας, που στα τελευταία χρόνια γνώρισε μια αύξηση γύρω στο 30%, αντιστοιχεί χονδρικά με το σύνολο του πληθυσμού που με τον ένα ή άλλο τρόπο βρίσκεται κάτω από κάποια δικαστική εντολή.

Τελικά τα διάφορα προγράμματα πρόληψης το μόνο που κατάφεραν είναι να διευρύνουν το έδαφος της κρατικής παρέμβασης στο χώρο της «εν δυνάμει» εγκληματικότητας, της προεγκληματικότητας, ο οποίος στο παρελθόν ήταν απλά αντικείμενο άτυπου κοινωνικού ελέγχου.

Η αναθεώρηση λοιπόν της μεταχείρισης, παραδόξως, κρύβει μια μείωση της ανοχής απέναντι στο μικροαδίκημα, ενώ το μόνο που επιτυγχάνει είναι η αύξηση του ελέγχου πάνω σ' ένα όλο και μεγαλύτερο αριθμό ατόμων. Επομένως δεν πρόκειται για διαδικασία αποφυλάκισης αλλά για ποσοτική αύξηση της «ελαφράς» φυλακίσης.

2. η λαϊκή συμμετοχή...

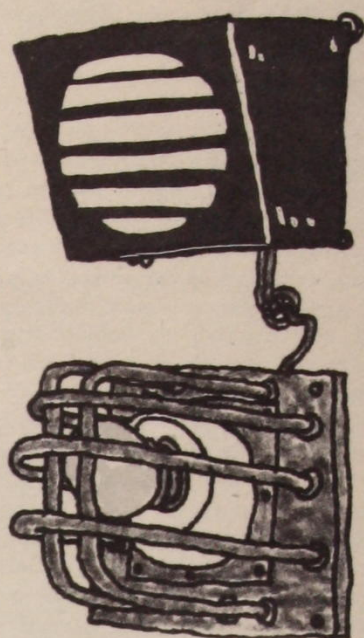
Με δεδομένη λοιπόν τη διεύρυνση της κοινωνικοποίησης του ελέγχου και του δικαιώματος τιμωρίας δεν μπορούμε να αγνοήσουμε την πιθανότητα, γνωρίζοντας εξάλλου την αντίληψη του αδικήματος που έχει ο μέσος πολίτης για την οποία μιλήσαμε προηγούμενα, να δημιουργηθούν ανεξέλεγκτες και υπερβολικές καταστάσεις, όπως άλλωστε δείχνουν και μερικά πρόσφατα παραδείγματα. Δεδομένης λοιπόν της εξάπλωσης του πανικού και επίσης του προσανατολισμού του ενάντια στα συμβατικά αδικήματα μόνο, η άσκηση του ελέγχου από την

στον κίνδυνο κλοπής μια φορά κάθε πέντε αιώνες, στον κίνδυνο φυσικής επίθεσης κάθε ένα αιώνα, στην κλοπή αυτοκινήτου μια φορά κάθε εξήντα χρόνια και στην κλοπή του διαμερισμάτος του κάθε σαράντα χρόνια. Κι όμως, εκείνοι που δηλώνουν υπέρ των ομάδων λαϊκής επαγρύπνησης αναφέρουν ακριβώς αυτά τα αδικήματα για να δικαιολογήσουν αυτή τους τη θέση.

Τόσο στις ΗΠΑ όσο και στη Μ. Βρετανία τα χαρακτηριστικά των μικροπαράνομων καθώς και των θυμάτων τους, προς έκπληξη, αντιστοιχούν εντελώς. Έτσι, οι μη-ειδικευμένοι εργάτες, εδώ, είναι εκτεθειμένοι στην κλοπή του δρόμου δυο φορές περισσότερο από τους ειδικευμένους εργάτες και τους επαγγελματίες. Οι νέοι κάτω των τριάντα, τέσσερις φορές περισσότερο από τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Κι όμως, το λεγόμενο **Citizen Patrol** βρίσκει περισσότερους υποστηρικτές ακριβώς ανάμεσα στους ειδικευμένους εργάτες και τους επαγγελματίες. Αυτοί οι τελευταίοι δηλώνουν πως, σκοπός αυτών των ομάδων είναι η προστασία των ηλικιωμένων γυναικών από τις βίαιες επιθέσεις, στην πραγματικότητα όμως, η συντριπτική πλειοψηφία των θυμάτων από φόνο είναι έγχρωμοι νέοι, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό φυσικής βίας προκύπτει ότι εμφανίζεται μέσα στις ίδιες τις οικογένειες.

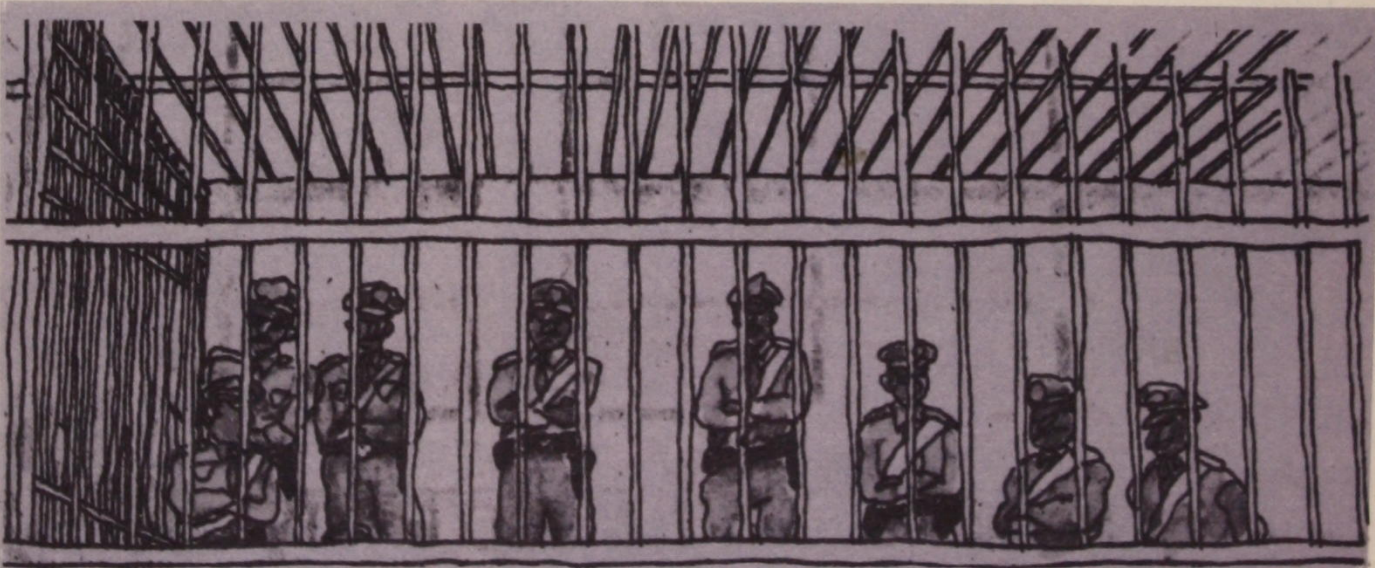
Συνοπτικά θα λέγαμε πως τα αδικήματα που προκαλούν το μεγαλύτερο φόβο είναι ακριβώς αυτά που γίνονται λιγότερο. Επίσης, η παρουσία των ομάδων λαϊκής επαγρύπνησης είναι πιο έντονη στις περισσότερες ανησυχούσες αλλά και λιγότερο εκτεθειμένες στην παράνομη δραστηριότητα συνοικίες.

Οι **Citizen Patrol Groups** διατηρούνται σε ισχύ μόνο εκεί που οι σχέσεις τους με την τοπική αστυνομία είναι σταθερές και συνεχείς, δηλαδή, όσον αφορά τις ΗΠΑ, στις συνοικίες των μεσαίων τάξεων. Με βάση λοιπόν τις σχέσεις αυτών των ομάδων με την αστυνομία μπορούμε να πούμε πως πρόκειται όχι για συμμετοχή της βάσης στην άσκηση της πρόληψης αλλά για καθαρή διεύρυνση των δικαστικών και αστυνομικών οργάνων. Στη χώρα μας, η οποία για την ώρα δεν διαθέτει αστυνομία ανάλογης μορφής, ο φόβος

μητροπόλεων τείνει να συγκεντρωθεί στο εσωτερικό των γκέτο όπου (θα) μπορεί να καταναλώνει την ενεργητικότητά της.

Αυτή είναι η γνώμη διαφόρων μελετητών, οι οποίοι υπογραμμίζουν επίσης πως η διαδικασία εσωτερικής επιλογής στο γκέτο λειτουργεί έτσι ώστε οποιοδήποτε έχει κάτι να υπερασπιστεί εδώ, το εγκαταλείπει όσο πιο γρήγορα μπορεί καταφεύγοντας σε περισσότερο προστατευόμενες συνοικίες. Κατ' αυτό τον τρόπο το αδικήμα θα μπορούσε να πάρει τη μορφή ενός πολέμου μεταξύ φτωχών, μιας αποδιάρθρωσης της αλληλεγγύης μεταξύ των λιγότερο προνομιούχων στρωμάτων. Μπροστά σε μια τέτοια κατάσταση λοιπόν, η αστυνομική παρέμβαση θα μπορούσε, ευχαρίστως, να παραλείψει τους κόπους και τους κινδύνους ενός ελέγχου του γκέτο, αφήνοντας σ' αυτό το τελευταίο το καθήκον να ουδετεροποιήσει το κοινωνικό κόστος του αδικήματος και να πληρώσει το ίδιο τις υλικές ζημιές. Κι ακόμα περισσότερο, οι δυνάμεις της Τάξης θα μπορούσαν, κάλλιστα, να δημιουργήσουν μια περιφερειακή στρατιωτική ζώνη, ώστε να εμποδίζουν την επικοινωνία μεταξύ συνοικιών και να ελέγχουν στα σύνορα την ειρήνη

πλευρά του λαού θα 'βρισκε πολλές δυσκολίες στο να διατηρηθεί σε τυπικά πλαίσια και θα έτεινε σε μια άμεση τυποποίηση, είτε με τη μορφή της άμεσης επανόρθωσης, είτε με τη μορφή της εκδίκησης. Εξάλλου η εικόνα του αδικήματος, έτσι συναισθηματικά φορτισμένη και κατευθυνόμενη ενάντια στο υποτιθέμενο αδικήμα ή στο μικροαδίκημα, θα μπορούσε να προκαλέσει μια δυσανάλογη αντίδραση όχι απλά σε σχέση με τη σοβαρότητα του αδικήματος αλλά και σε σχέση με την κρατική ρύθμιση. Αν θέλουμε ένα παράδειγμα αυτής της πιθανότητας δεν έχουμε παρά να κοιτάξουμε την πρακτική της λαϊκής και κοινωνικής αστυνομίας άλλων χωρών.

Μελετώντας πρόσφατες βρετανικές δικαστικές στατιστικές ανακαλύπτουμε πως, ο κάθε πολίτης είναι εκτεθειμένος

του εγκλήματος είναι προσανατολισμένος στα ίδια αδικήματα και ουσιαστικά δημιουργεί περισσότερες ζημιές από όσες προκαλεί το ίδιο το αδικήμα του δρόμου.

Οι έρμηκοι δρόμοι και η βραδυνή αγοραφοβία προετοιμάζουν τις απαραίτητες συνθήκες για το μικρό αδίκημα, όχι μόνο από τη σκοπιά του φυσικού ντεκόρ αλλά και από ψυχολογική πλευρά...

Ο φόβος του εγκλήματος παράγει πρώτα την εικόνα του και κατόπιν το ίδιο το έγκλημα.

3. Ο εμφύλιος στα γκέτο

Η δυναμική αυτών των φαινομένων, τα οποία αφορούν κατά τον ίδιο τρόπο όλες τις δυτικές χώρες, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η παραπτωματοποίηση των

και την ασφάλεια των περισσότερο ευμερούμενων περιοχών.

4. δημόσιες δαπάνες και εγκληματικότητα

Η ανάλυση που ως εδώ κάναμε παρουσιάζει, σίγουρα, ένα κάποιο «ρεαλισμό υποβολής»· απόφυγε ως εδώ, τις όποιες κριτικές παρατηρήσεις και τόνισε κυρίως τις παρασιτικές πλευρές της οικονομίας του αδικήματος, πλευρές αλγεβρικά αρνητικές σε σχέση με τη θετική συμβολική κοινωνική παραγωγή του αδικήματος.

Εξάλλου η υπογράμμιση του γεγονότος ότι τα θύματα των μικροαδικημάτων προέρχονται κυρίως από τις λαϊκές τάξεις, σίγουρα, καταλήγει στο να φορτίζει

ακόμα περισσότερο την συναισθηματική αντίδραση με αποτέλεσμα να αυξάνεται η απόσταση ανάμεσα στην ουσία του αδικήματος και στην εικόνα που δημιουργείται.

Επίσης, η υπεροχή του λαϊκού στοιχείου στο σύνολο των θυμάτων εισάγει την έννοια της ποιοτικής ζημιάς, η οποία πια γίνεται μέγεθος μη συγκρίσιμο με τα οικονομικά αποτελέσματα που δημιουργεί το αδικήμα. Έτσι λοιπόν η ιδέα του ποιοτικού κινδύνου, συνειδητά ή ασυνείδητα, καταλήγει να νομιμοποιεί τη ζήτηση μεγαλύτερης κοινωνικής αστυνόμευσης, ενώ παράλληλα προσδίδει στην αστυνομική παρέμβαση το ρόλο του λαϊκού υπερασπιστή. Αυτή η προσέγγιση που μόλις τώρα παρουσιάσαμε αποτελεί και την τελευταία τάση της σύγχρονης εγκληματολογίας, η οποία ισχυρίζεται πως αντιπροσωπεύει τη μόνη λογική απάντηση ενάντια στη «δημαγωγία» (των επαναστατικών ομάδων εννοείται) του παρελθόντος: Η κριτική εγκληματολογία κάνει αυτοκριτική.

Όμως, η υπεροχή του λαϊκού στοιχείου μεταξύ των θυμάτων μπορεί να ειπωθεί διαφορετικά αν εξετάσουμε το φαινόμενο των αδικημάτων σαν ένα είδος παράλληλης επαναδιανομής των κατώτερων εισοδημάτων, κύρια αίτια της οποίας είναι η μείωση των κοινωνικών δαπανών των τελευταίων χρόνων.

Και στην πραγματικότητα αυτό ακριβώς συμβαίνει, η μείωση δηλαδή των δημοσίων δαπανών, οι οποίες στο παρελθόν έπαιζαν το ρόλο ενός έμμεσου εισοδήματος, καταλήγει σήμερα να φορτώνεται (μέσω των μικροαδικημάτων) στις πλάτες των περισσότερο φτωχών, σαν ένα είδος πρόσθετου φορολογικού βάρους.

Πράγματι, το συνολικό «προϊόν» των μικροαδικημάτων ισοδυναμεί χονδρικά με το ύψος των περικοπών των κοινωνικών εισοδημάτων.

Τέλος δεν είναι δύσκολο να καταλάβουμε που θα οδηγούσε η υιοθέτηση της πρότασης για λαϊκή επαγρύπνηση ή για κοινωνικοποίηση της διαχείρισης των ποινών: στην πράξη θα κατέληγε να δημιουργήσει ένα πρόσθετο μηχανισμό ελέγχου προς όφελος των μεσαίων και ανώτερων στρωμάτων και μια παράλληλη διαδικασία σκληρού στιγματισμού των μικροπαράνομων. Αποτέλεσμα όλων αυτών θα 'ταν να γίνουν ασύμφορες όλες οι μικροδραστηριότητες και τα πιο ικανά παράνομα εργατικά χέρια να στραφούν στην οικονομία του μεγάλου εγκληματικού κεφάλαιου. Αυτοί λίγο πολύ είναι οι όροι της επιχειρούμενης αναδιάρθρωσης του αδικήματος στην Ιταλία.

έγκλημα. Αυτό το τελευταίο ευνοεί το πνεύμα συναγωνισμού ανάμεσα στις μικρές ανεξάρτητες συμμορίες, οι οποίες, όσον αφορά μερικά αδικήματα, ευνοούνται από το γενικό κλίμα πανικού.

Το μεγάλο έγκλημα λοιπόν δημιουργεί τη ψευδαίσθηση μιας αυτόνομης εγκληματικής καριέρας, με αυτοκαθοριζόμενους «ρυθμούς» εργασίας και με επιλογή της «βλαβερότητας» του περιβάλλοντος.

Όμως είναι ακριβώς αυτά τα εργατικά χέρια των μικροπαράνομων, τα πρώτα που γίνονται θύματα, και με την έννοια της εκμετάλλευσης, της παραγωγής δηλαδή εγκληματικής υπεραξίας, όταν οι κρατικοί θεσμοί και η κοινωνική δυσαρέσκεια δίνουν το πράσινο φως για μια δομική αναδιάρθρωση της οικονομίας του εγκλήματος.

Για να μπορέσουμε να εξετάσουμε τις τάσεις αυτής της αναδιάρθρωσης πρέπει όχι απλά να αναγνωρίσουμε στο έγκλημα οικονομικές αρχές όμοιες με αυτές της νόμιμης οικονομίας, αλλά επίσης να δούμε πως αυτή η τελευταία περιλαμβάνει μέσα της κάθε μορφή παρανομίας. Πρόκειται ασφαλώς για μια εργασία που δεν έχει γίνει ακόμα, εδώ θα περιοριστούμε να υπογραμμίσουμε μόνο τα κεντρικά σημεία της.

Είναι δύσκολο να αρνηθεί κανείς πως στις απαρχές του κεφάλαιου, τουλάχιστον όσον αφορά τη Δύση, δεν συναντάμε κάθε είδους παρανομία, κάθε είδους έγκλημα και για να το πούμε και με τους όρους της κλασικής Καθολικής ηθικής, κάθε είδους «αμάρτημα».

Αυτές οι παρανομίες έπαιξαν ένα ουσιαστικό ρόλο στην πρωταρχική συσσώρευση του κεφαλαίου, στην αρχή με τη μορφή του θησαυρισμού κι αργότερα με τη μορφή της πρωταρχικής αξιοποίησης.

Αρκεί να κοιτάξουμε τον Μ. Weber και τους μαθητές του, σύμφωνα με τους οποίους η θρησκεία και το προτεσταντικό πνεύμα ξεμπλοκάραν τον «ηθικό αναχρονισμό» της Καθολικής οικονομίας, η οποία ήταν αντίθετη με την τοκογλυφία και κατά κάποιον τρόπο με την εκμετάλλευση, και τελικά με το αναγκαστικό ψεύδος πάνω στο οποίο στηριζόταν το εμπόριο (διαφορά τιμών και κερδών).

Αυτοί που έπαιξαν ένα ρόλο trait d'union ανάμεσα σ' αυτούς τους δύο πόλους, ανάμεσα δηλαδή στη φεουδαρχική Καθολική ηθική και την ανηθικότητα της προτεσταντικής καπιταλιστικής θρησκείας ήταν οι Εβραίοι, τόσο με την ηθική τους όσο και τις οικονομικές τους δραστηριότητες. Για αιώνες ολόκληρους η τοκογλυφία και η συσσώρευση των απα-

υποτάσσονται στην ηθική, ανηθικότητα, του θριαμβεύοντος καπιταλισμού.

Βέβαια αυτό δεν σημαίνει πως οι ανήθικες ρίζες της σύγχρονης κοινωνίας, το προπατορικό της οικονομικό αμάρτημα, εξαφανίζονται από τη μια μέρα στην άλλη. Το αντίθετο, το εμπνευματικό κεφάλαιο, στην κλασική του μορφή Εμπόρευμα - Χρήμα - Εμπόρευμα, και μέχρι την επικράτηση του βιομηχανικού τέτοιου, τρέφεται ακόμα με τα εγκλήματα και από τα εγκλήματα.

Η αποικιοποίηση, οι ληστείες, τα σκλαβοπάζαρα, ο εξανδραποδισμός και οι κάθε είδους σφαγές, που θεμελιώνουν την άνοδο των αυτοκρατοριών της Αγγλίας, της Γαλλίας, και της Ολλανδίας, μπορούν να θεωρηθούν σαν τα απαραίτητα στάδια παρανομίας σε μεγάλη κλίμακα, για την θεμελίωση του «νόμιμου»

καπιταλιστικού συστήματος, το οποίο σ' αυτό το ιστορικό «σημείο» παίρνει την σκυτάλη από τους αποχρυστικούς προγόνους του. Πράγματι, μόνο μετά την επικράτηση του παραγωγικού βιομηχανικού κεφάλαιου οι εγκληματικές ρίζες του, αν και δεν εξαφανίζονται, στρέφονται προς άλλες κατευθύνσεις.

Εξάλλου μόνο με αυτό τον τρόπο μπορούμε να ερμηνεύσουμε πειστικά την οξύτερη φάση του ενδοκαπιταλιστικού αγώνα στην Αμερική, όπου έγκλημα και παρανομία συνόδευαν για πολύ, και δίχως να συγκαλύπτονται, το νόμιμο παραγωγικό κεφάλαιο.

2. ...και το προπατορικό αμάρτημα του μαρξισμού

Με την επικράτηση λοιπόν του βιο-

Η εγκληματολογία

Κυκλοφόρησε πρόσφατα (Δεκέμβρης '85) δίμηνο περιοδικό Εγκληματολογίας με τίτλο «Δελτίο εγκληματολογικής ενημέρωσης» την σύνταξη του περιοδικού αποτελούν ένας κάποιος Κ. Τσουράμνης, δικηγόρος και 10 φοιτητές της Νομικής (7 φοιτήτριες και 3 φοιτητές).

Στο σημείωμα της έκδοσης διαβάζουμε πως σκοπός του Δελτίου είναι η «...Οσα το δυνατό πληρέστερη παρουσίαση μιας σχετικά νέας επιστήμης, της εγκληματολογίας κι όλων των επιμέρους κατευθύνσεων της: Σωφρονιστική, Ανακριτική, Θυματολογία, Δικαστική ψυχολογία—ψυχιατρική κ.ά.».

Στη συνέχεια η σύνταξη μας πληροφορεί πως «...το Δελτίο είναι ανοικτό σε όλους». Ποιους όλους θα πείτε, ε; Το Δελτίο λοιπόν τους προσδιορίζει: «...Η γνώμη και η εργασία κάθε ενδιαφερόμενου καθηγητή, ειδικού επιστήμονα, φοιτητή αστυνομικού, δικαστικού, δοικητικού υπαλλήλου (δεσμοφύλακα), θα φιλοξενηθεί ευπρόσδεκτα...».

Ας πάρουμε όμως μια «γεύση» από το πρώτο άρθρο του εν λόγω Δελτίου: πρόκειται για το άρθρο της Επίκουρης καθηγήτριας του Πανεπιστημίου Αθηνών Κ. Κ.Δ. Σπινέλλη, με τίτλο «Ο ανήλικος παραβάτης του νόμου», το οποίο βασίζεται στην εισήγηση της ίδιας στο Α' συνέδριο της «Διεθνούς Σοροπτιμιστικής (!!!) Ένωσης Ελλάδας» στις 20-1-2/9/85.

Διαβάζουμε λοιπόν (οι υπογραμμίσεις δικές μας) «Ο όρος **ανήλικος παραβάτης του νόμου**» αντί του όρου **«ανήλικος εγκληματίας»**... δημιουργεί μια σειρά από ερωτήματα: «Ποιος είναι ο ανήλικος αυτός;» «Γιατί τον ονομάζουμε παραβάτη;» «Γιατί συμπεριφέρεται έτσι;»... Και τέλος, τι κάνει η πολιτεία και το κοινό για την **περιστολή** αυτού του φαινομένου...».

Και η κ. καθηγήτρια συνεχίζει:

«...χρησιμοποιούμε τον όρο «**παραβάση**» για να δηλώσουμε συγκρούσεις στο ατομικό επίπεδο

και τον όρο «**παραβατικότητα**» για συγκρούσεις στο κοινωνικό επίπεδο... Τονίζουμε πως η σύγκρουση αφορά ποινικές ή αστυνομικές διατάξεις. Φυσικά ένας ανήλικος (ισμ. 7-17 ετών), ενδέχεται να παραβιάζει τους κανόνες που θέτουν οι γονείς του, π.χ. να **καπνίζει** ή να **επιστρέφει σπίτι του μετά την κανονισμένη νυκτερινή ώρα κλπ.**, επίσης να παραβιάζει κανόνες του σχολείου, να **χρησιμοποιεί βία** παιχνίδια με τους συμμαθητές του ή να **φθείρει άσκοπα τα θρανία ή τους τοίχους του σχολείου**. Στις περιπτώσεις αυτές ο ανήλικος δεν είναι παραβάτης του νόμου αλλά «**προπαραβατικός**». Τους όρους «**παραβάση**» και **παραβατικότητα**» χρησιμοποιούμε αντί για τους όρους «**έγκλημα**» και «**εγκληματικότητα**»...

Καλωσύνε σας κ. καθηγήτρια.

«...Η απόδειξη των όρων «**έγκλημα**», «**ενοχή**», «**καταδίκη**» και η αντικατάστασή τους με άλλους λιγότερο αρνητικά φορτισμένους, που δεν θα στιγματίζουν και δεν θα αποκαρδιώναν (τι τακτ, τι ευγένεια!!!), ήταν λογικό επακόλουθο της ιδεολογίας που επικράτησε και που επικρατεί ακόμα...».

Κι αυτό γιατί:

«...Είτε ο άνθρωπος είναι σ' **αλήθεια εγκληματίας**, (η υπογράμμιση της κ. καθηγήτριας), οπότε με το να αναγνωριστεί και επίσημα από το δικαστήριο αυτή η **ιδιότητά του**, ανακόπτεται έτσι κάθε έφεση και προσπάθειά του για βελτίωση και ένταξη στο κοινωνικό σύνολο. Είτε αυτό το άτομο **δεν είναι εγκληματίας** (και πάλι η υπογράμμιση της κ. καθηγήτριας), οπότε η επικλήση της «**ετικέτας**» όχι μόνο δεν τον ωφελεί αλλά τον **βλάπτει**...».

Νομίζουμε πως και στην περίπτωση της **ονοματολογίας** έχουμε να κάνουμε όχι με μια θετική εξέλιξη, μια εκδήλωση της θεσμικής ανοχής, αλλά με μια **μείωση της ανοχής** απέναντα στα μικροδικήματα. Κι αυτό γιατί η αντικατάσταση του όρου «**εγκληματίας**» με τον όρο «**παραβάτης**» το μόνο που επιτυγχάνει είναι η διεύρυνση των υποκειμένων στα οποία αναφέρεται. Φανταστείτε, για παράδειγμα, πως θα ακουγόταν αν η κ. καθηγήτρια υποστήριζε πως κάθε μαθητής που «**φθείρει άσκοπα**» το θρανίο του είναι **προ-εγκληματικός**!!! Έτσι, τον ονομάζει —με πολύ τακτ— **προπαραβατικό**.

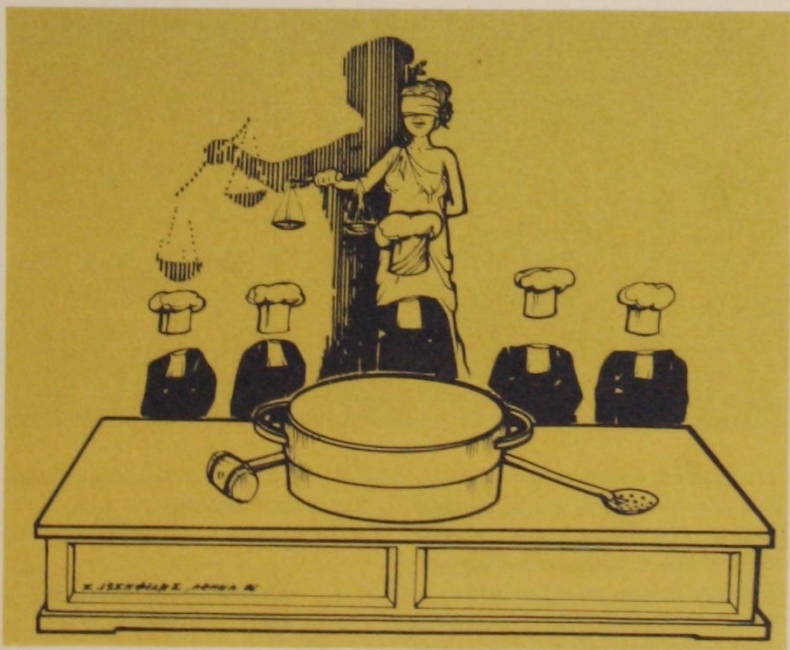
Ας πούμε όμως πιο κάτω στο άρθρο, όπου πιστεύουμε θα επιβεβαιωθεί αυτή μας η παρατήρηση. Γράφει λοιπόν η κ. Σπινέλλη:

«...Από τη σκοπιά του νόμου και των στατιστικών η **παραβατική συμπεριφορά συνίσταται κυρίως σε τροχαίες παραβάσεις** (!!!) πάνω από 60% των περιπτώσεων που φθάνουν στο δικαστήριο **ανηλικών**. Δεύτερα σε συχνότητα έρχονται τα **εγκλήματα** (εί, κ. καθηγήτρια, παραβάσεις είπαμε), κατά της ιδιοκτησίας, γύρω στο 12%, και ακολουθούν οι **σωματικές βλάβες**, γύρω στο 2,5%...».

Τροχαία εγκλήματα λοιπόν και παραβάσεις ιδιοκτησιών —για να αντιστρέψουμε την κ. καθηγήτρια— κι ακόμα οι **σωματικές βλάβες**, να τα αγαπήμενα σπορ των ανηλικών. Όμως αν η κ. καθηγήτρια έκανε τον κόπο να μετρήσει τα αντίστοιχα αδικήματα των ενηλίκων, π.χ. τις **τροχαίες παραβάσεις** τους, τις **φοροδιαφυγές** τους και τέλος την **σωματική βία** ενάντια στους ανηλικούς, ίσως θα ήπρεπε να αλλάξει «**ενδιαφέροντα**» και «**επιστήμη**».

Τι χαρακτηρίζει όμως τους νέους κατά την εγκληματολογία;

«...Η **βραχυπρόθεσμη** οπτική, η **αναβολή της άμεσης απόλαυσης** για χάρη μιας μελλοντικής και **κάπως** διαρκούς ικανοποίησης δεν είναι στοιχεία που χαρακτηρίζουν τους νεαρούς παραβάτες. Αντίθετα δρουν με «**αντεστραμμένες**» αξίες... Αν οι γονείς γ. τεύουν στη σκληρή δουλειά, στη μελέ-

III. ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. «νόμιμο» και παράνομο κεφάλαιο. το προπατορικό αμάρτημα του καπιταλισμού

Τη λαϊκή συνιστώσα των θυμάτων μπορούμε να τη δούμε διαφορετικά αν τη συσχετίσουμε με το μεγάλο οργανωμένο

ραϊτήτων χρηματοδοτικών μέσων, για τη ναυπήγηση πλοίων και τον εξοπλισμό αποστολών με σκοπό την ανταλλαγή κλοπών, ήταν αποκλειστικό προνόμιο των «ευγενών» και της πλούσια εβραϊκής elite.

Είναι γνωστό πως με το τέλος αυτού του εμπορικού χρηματιστικού μονοπωλίου (Ε-Χ-Ε) και παράλληλα με την εξαίγλωση του συναγωνιστικού καπιταλισμού (Χ-Ε-Χ), τόσο ο Καθολικός αρχαισμός όσο και οι Εβραίοι τοκογλύφοι

μηχανικού παραγωγικού κεφάλαιου ξεκινούν από τη μια, μια διαδικασία «επιστροφής στις ρίζες», και από την άλλη η μυθοποίηση, ακριβώς, των θεμελίων αυτής της κοινωνίας.

Όλα όσα θα ειπωθούν και θα γραφτούν κατόπιν, στην ουσία θα στηρίζουν αυτή την ιδεολογική μυθοποίηση: ακόμα και ο ίδιος ο μαρξισμός, θα ξεκινήσει από την προϋπόθεση πως, αν και «ένοχο», το παραγωγικό κεφάλαιο, δεδομένης της ιστορικής και κοινωνικής καταγωγής του, αντιπροσωπεύει μια απαραίτητη φάση, είναι μ' άλλα λόγια το ιστορικό αποτέλεσμα της εξέλιξης των κοινωνικών σχέσεων, του οικονομικού μοντέλου και του αντίστοιχου κοινωνικού σχηματισμού.

Σύμφωνα λοιπόν μ' αυτή τη λογική όλες οι εκτός εργοστασίου δραστηριότητες θα ειπωθούν σαν ένα είδος παρέκκλι-

σης, σαν κάτι παράνομο και αντικοινωνικό, που έχουν να κάνουν είτε με κάποια διανοητική παθολογία είτε με ατομικές συμπεριφορές, σαν φαινόμενα δηλαδή περιθωριακά, παράγωγα βέβαια του συστήματος αλλά, κατά κάποιο τρόπο, επιδερμικά...

Ο μαρξισμός λοιπόν, υποτασσόμενος στην ίδια τη μυθολογία του παραγωγικού κεφάλαιου, θα θεωρήσει πως αυτό το τελευταίο «εκτοπίζει» κάθε άλλο κεφάλαιο, κάθε άλλη μορφή, όντας η κυριαρχούσα ουσία, και γι' αυτό, ειδικά τη στιγμή που περνά από το συναγωνισμό της αγοράς, από τον αγώνα δηλαδή για την παραγωγή - διάθεση των εμπορευμάτων (υλική παραγωγή), στον χρηματιστικό αγώνα (αφηρημένη αξιοποίηση ΧΧ) υπάγει αρχικά τυπικά και στην συνέχεια πραγματικά κάθε άλλη καπιταλι-

στική έκφραση.

Το έγκλημα λοιπόν και ο κύκλος του, θεωρείται κι αυτό, «υποταγμένο» στις συνολικές κοινωνικές σχέσεις και ποτέ σαν εξομειωμένο με το ίδιο το κεφάλαιο.

Βέβαια, η ιστορικο-κοινωνική μυθολογία της νομιμότητας του κεφάλαιου δεν επιτρέπει υποθέσεις τόσο προβοκατόρικες!! Και τέλος πάντων τι κεφάλαιο θα 'ταν το εγκληματικό; Σταθερό, μεταβλητό, τραπεζικό; Παλιά ιστορία αυτή της αυτονομιοποίησης, η οποία αρνείται κάθε αρχή θεμελίωσης, έξω από τον ίδιο τον εαυτό της!!!

Ο Βασιλιάς είναι τέτοιος από τη γέννα του, έγραφε ο Μαρξ· κατ' ανάλογο τρόπο το κεφάλαιο είναι τέτοιο από γέννησμού του, δίχως να μπορούμε να αναρωτηθούμε για τη δυναμική της επικράτησής του, την ιστορική του νομιμοποίηση.

Μ' άλλα λόγια η εγκληματική συνιστώσα, ένα καιρό γεννητική συνιστώσα του κεφάλαιου, στη συνέχεια εκτοπίζεται για πάντα ή καλύτερα παίρνει παραγωγικό-χρηματιστικές μορφές, νέα ονόματα.

Είναι πια γνωστό πως υπάρχουν εγκληματικές ομάδες και οργανώσεις (δες την επιχειρηματική μαφία) που ασχολούνται με σίγουρες όσο και απαραίτητες καπιταλιστικές δραστηριότητες.

Η συσσώρευση χρήματος μέσω παρά-

'60 και μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '70 παρακολουθούμε τη συγκρότηση μιας παράνομης αγοράς παράλληλης και επικοινωνούσας με την νόμιμη και επίσημη αγορά· μιας αγοράς που διαθέτει τη δική της εργατική δύναμη, την οποία δεν μπορούμε να ονομάσουμε με κανένα τρόπο αργόσχολη αλλά, αν και με τις ιδιαιτερότητές της, καθόλα παραγωγική.

Κύριο χαρακτηριστικό του εγκληματικού κεφάλαιου σ' αυτή την περίοδο είναι η δυναμική εξάπλωσή του, που του επιτρέπει να καταλάβει ένα σημαντικό ποσοστό της συνολικής εθνικής δραστηριότητας.

Αυτή η θελωδής εισβολή του εγκληματικού κεφάλαιου οφείλεται κατά κύριο λόγο στην άτακτη υποχώρηση του νόμιμου παραγωγικού κεφάλαιου, το οποίο, την ίδια εποχή, προσανατολίζεται κι αυτό προς περιθωριακές και υπόγειες δραστηριότητες, ενώ ταυτόχρονα επεξεργάζεται τη νέα στρατηγική του, ακριβώς λόγω των προβλημάτων που αντιμετωπίζει από τον υπαρκτό εργατικό ανταγωνισμό.

Σ' αυτή τη συγκυρία, το εγκληματικό κεφάλαιο αυξάνει αισθητά το μεταβλητό του μέρος, αυξάνει δηλαδή τον αριθμό των απασχολούμενων στον κύκλο του. Ο σχετικά χαμηλός αριθμός των κρατούμενων που παρατηρείται αυτή την

στην Ελλάδα

τη, στο πρωινό ξύπνημα (να μια γνήσια αξία), στην οικονομία και την αποταμίευση (ένα κουμπαρά για την κυρία καθηγήτρια!!!)... οι νέοι έχουν τις δικές τους απόψεις γι' αυτά τα θέματα...».

«... Γιατί —όμως— οι νέοι συμπεριφέρονται έτσι!».

Η εγκληματολογία αθή ελληνικά δεν ποδησκοτίζεται: «...Σήμερα οι περισσότεροι εγκληματολόγοι δέχονται ότι η αναζήτηση των αιτιών του εγκλήματος και της παραβατικής συμπεριφοράς είναι σχεδόν μάταια...»!!! Ο αγνωστικισμός της αστικής επιστήμης; Έμμεση παραπομπή στο «εγκληματολογικό ανθρωπολογικό αρχέτυπο»

Ας μην τους αδικούμε όμως:

«...Πέρα από την ποδησκοτικότητα των παραγόντων, ειδικές μελέτες στα πηλαία του ΟΗΕ απομώνουν και τονίζουν την εκθιμοκλίαση και την αστικοποίηση...».

Μπράβο του ΟΗΕ, λοιπόν, για την ανακάλυψη!!!

Η ελληνική εγκληματολογία όμως προσθέτει και τις δικές της απόψεις:

«... Από την άλλη πλευρά η ύπαρξη ευκαιριών είναι αυτονόητο (γιατί;) ότι διευκολύνει τα νεαρά άτομα... Η αύξηση των κλητών π.χ. μεταφορικών μέσων και κυρίως μοτοποδηλάτων είναι επακόλουθο της επέκτασης της χρήσης των μέσων αυτών... παραβάσεις οι νέοι κάνουν για το μηχανάκι και με το μηχανάκι...».

Σύμφωνα λοιπόν με την κ. καθηγήτρια η επέκταση της χρήσης των μέσων (αυτών) είναι η αιτία της αύξησης της κλητότητας (τους). Τότε γιατί το ίδιο σοβαρά να μην ρωτήσουμε και μεις; γιατί δεν έχουμε μια αντίστοιχη αύξηση κλητών στις οδοντόβουρτσες και στις οδοντόπαστες; Η —αλήθως— γιατί να μην θεωρήσουμε σαν την κύρια αιτία, σαν τον κατεξοχήν υπεύθυνο, τον αρμόδιο υπουργό Συγκοινωνιών;

Ας είναι. Τι προτείνει όμως η ελληνική εγκληματολογία για τους νεαρούς παραβάτες;

Εδώ τα πράγματα αρχίζουν να γίνονται πολύ πιο σοβαρά:

«...να παραπέμπονται σε «εργατικά ή μαθητικά συμβούλια (οι τρίκες του φίλου μου του Χάρη, του συμβουλιακού, θάχουν σκηωθεί ήδη...) ή ακόμα σε κοινωνιοθεραπευτικά και ψυχοθεραπευτικά κέντρα...».

Ερώτημα: Ποιο είναι το ταχύτερο μέσο για το ψυχιατρείο; Απάντηση: το παπάκι!!!

Ας συνεχίσουμε με τις προτάσεις της ελληνικής εγκληματολογίας:

«...προσφορά εργασίας για κοινωφελείς σκοπούς... π.χ. δένδροφύτευση».

(προτείνουμε στην κ. επίκουρη καθηγήτρια να γράψει άρθρο με τίτλο «το πρόβλημα της αναδόσωσης και η παιδική εγκληματικότητα» την έδρα θα την πάρει οίγουρα).

«... δημιουργία κέντρων ημιεξυπηρέτησης διαβίωσης όπου οι νέοι θα διασκέδαζαν... εναλλακτικές ποινές ή εναλλακτικά μέτρα».

(καμιά έκπληξη, βρισκόμαστε στην εποχή των λογής-λογής εναλλακτικών...)

...δημιουργία «Συμβουλευτικών Κέντρων»... για νέους με κοινωνικοοικονομικά προβλήματα. Τα κέντρα αυτά είναι δυνατόν να λειτουργήσουν στα «Εξωτερικά Ιατρεία των κρατικών Νοσοκομείων και στα κέντρα υγείας...».

Καθό διαβάσατε στα «Εξωτερικά Ιατρεία»!!!

Και η κ. καθηγήτρια συνεχίζει:

«... επίσης συμβουλευτικά κέντρα μπορούν να λειτουργήσουν στα πηλαία της δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και του ΟΑΕΔ. Ίδρυση «Στεγών Νεότητας» σε αστικές περιοχές. Οι «Στέγες» αυτές θα φιλοξενούν και θα προσφέρουν κοινωνικο-προνοιακή περίθαλψη για μικρό χρονικό διάστημα σε νέους και νέες που εκούσια ή ακούσια εγκατέλειψαν το σπίτι τους. Πρόκειται δηλαδή για ένα Σταθμό Πρώτων Κοινωνικών Βοηθειών».

Ποιος είπε πως η αστυνομική καταστολή είναι πιο απορρουστική από τις ακαδημαϊκές προτάσεις «περιστολής»; Εμείς τι θα κάνουμε για όλα αυτά;

Μια επιτροπή όπου θα ξεκινάει την καταγγελία του επερχόμενου κρατικού ολοκληρωτισμού από το πραξικόπημα της ΓΣΕΕ;

Όσο για την κ. καθηγήτρια... η οποία σύμφωνα με το δελτίο:

—είναι μέλος της Εθνικής Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής για την τροποποίηση του Σωφρονιστικού Κώδικα

—ήταν μέλος της επιτροπής για την μελέτη του κατηγορητικού προγράμματος του Σωφρονιστικού Καταστήματος Βόλου (1984)

—ήταν μέλος της επιτροπής του Υπουργείου Δικαιοσύνης που συνέταξε το Διάλογο Νέμου για τα Ιδρύματα Αγωγής και Αποκατάστασης Ανηλίκων

—ήταν μέλος σε συστάσεις του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών για θέματα επάρκειας και αληθείας (1977), συμμετείχε σε επιτροπές επιμετρονομικών του Σωβιετικού της Ευρώπης και τόσο άλλα...

θα μπορούσε να ρωτήσει:

—Και σεις τι προτείνετε;

—Εμείς, κ. Σπινέλλη —για την ώρα— προτείνουμε μια φράση από τη χώρα καταγωγής του επωνύμου σας:

Brucia ragazzo, Brucia!!!

X.N.

νομων δραστηριοτήτων που δεν είναι δυνατόν να ελεγχθούν και να φορολογηθούν προκαλεί συνεχείς κρίσεις υπερπαραγωγής χρήματος. Αυτό το χρήμα, πέρα από το ότι αυτοεπενδύεται στις παράνομες δραστηριότητες, πρέπει επίσης να βρει παραγωγικές διεξόδους. Όλα αυτά είναι γνωστά και παραδεκτά από όλους.

Όμως μπορούμε να πάμε λίγο πιο πέρα λέγοντας πως όχι μόνο υπάρχει στενή σχέση μεταξύ παραγωγικού και εγκληματικού κεφάλαιου αλλά επίσης πως αυτό το δεύτερο βρίσκεται ολοκληρωτικά μέσα στις μεταμορφώσεις του νόμιμου κεφάλαιου, διαθέτοντας το δικό του εργατικό δυναμικό, το οποίο αντλεί όχι από το βιομηχανικό στρατό εφεδρείας αλλά από την ίδια την αγορά εργασίας tout court, ένα εργατικό δυναμικό που υπακούει στους γενικούς κανόνες της προσφοράς και της ζήτησης.

Και ακριβώς εδώ πάνω άρχισε τελευταία να ασκείται μια διαδικασία αναδιάρθρωσης, η οποία μετέλλαξε τόσο τις οικονομικές παραμέτρους του εγκλήματος όσο και την φυσιογνωμία των εργαζόμενων στον κύκλο του.

Παρακάτω θα προσπαθήσουμε να περιγράψουμε συνοπτικά αυτή τη διαδικασία καθώς και τις εμφανείς επιπτώσεις της τόσο στο σωφρονιστικό σύστημα όσο και στις πρακτικές ελέγχου.

IV. Ο ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΣ ΕΡΓΑΤΗΣ

1. Από το παραγωγικό στο εγκληματικό κεφάλαιο

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του

εποχή πρέπει να συσχετιστεί... όχι με κάποια θεσμική ανοχή, αλλά κυρίως, με μια ανοχή οικονομικού τύπου η οποία επιτρέπει σ' ένα μεγάλο τμήμα της παράνομης εργατικής δύναμης να δουλεύει ελεύθερα ειδικά όταν απασχολείται σε δραστηριότητες υψηλής χρηματιστικής απόδοσης...

Σ' αυτή την περίοδο τα τμήματα του εργατικού δυναμικού που καταδιώκονται περισσότερο αντιπροσωπεύουν τον αδύνατο κρίκο της αγοράς, ενώ παράλληλα μ' αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται κι ένα είδος εσωτερικής επιλογής, στη βάση των κριτηρίων της επαγγελματικής αποτελεσματικότητας και της παραγωγικής συνέπειας.

Μερικοί θέλουν να βλέπουν σ' αυτή την ανοχή από πλευράς θεσμών και κράτους, είτε πολιτικές είτε ηθικές συνενοχές, δίχως να λαμβάνουν καθόλου υπόψιν τους την οικονομική σημασία του εγκληματικού κεφάλαιου, τις παραγωγικές μεταμορφώσεις του, και την ανάγκη του σε εργατικό δυναμικό. Έτσι, σ' αυτή τη φάση, η καταστολή αφορά απλά μόνο την «κίνηση» αυτού του εργατικού δυναμικού, καθώς και την ανάγκη εσωτερικής επιλογής, για την οποία μιλήσαμε· εξάλλου το εγκληματικό κεφάλαιο έχει ανάγκη μιας διαφοροποιημένης εργατικής δύναμης, όπως κι ένα ειδικό εφεδρικό στρατό ανέργων οι οποίοι ζουν στις μεγάλες πόλεις αυτοεκπαιδευόμενοι, και αναμένοντας την πρόσληψή τους.

Η «παράλληλη εγκληματική οικονομία» μπόρεσε, όπως είδαμε, στα μέσα της δεκαετίας του '70, να εξαπλωθεί ακριβώς λόγω των δυσκολιών που αντιμετώπιζε το λεγόμενο νόμιμο κεφάλαιο στην παραγωγή. Αυτό το τελευταίο, α-

κρίβως λόγω των περιορισμένων περιθωρίων κέρδους, σ' αυτή την περίοδο, και εξαιτίας των συνεχών συγκρούσεων και της ανελαστικότητας μιας «ισχυρής» εργατικής τάξης, προσανατολίζεται στην χρηματιστική αξιοποίηση, την χρηματική εκμετάλλευση και συσσώρευση.

Επίσης, ένα μέρος του νόμιμου κεφάλαιου, ζητώντας σίγουρες επενδύσεις με άμεση απόδοση, πήρε το δρόμο των παρανόμων δραστηριοτήτων οι οποίες προσφέρουν ένα υψηλό όσο και γρήγορο (σε απόδοση) ποσοστό κέρδους. Έτσι το, μηδέποτε εξαφανισμένο, εγκληματικό κεφάλαιο ενισχύθηκε τόσο ώστε να προσελκύσει μεγάλα κομμάτια εργατικής δύναμης, κι όχι μόνο ανειδίκευτης· γιατί θέλοντας να καλύψει κάποιες «λογιστικο-γραφειοκρατικές» ανάγκες σχημάτισε ένα στρώμα μεσαίων στελεχών του εγκλήματος τελείως καινούργιο και με εντελώς διαφορετικά χαρακτηριστικά από τον παραδοσιακό «μοναχικό παράνομο».

2. η κρίση της εγκληματικής αγοράς και ο ρόλος των φυλακών

Στα τέλη της δεκαετίας του '70, η χρηματιστική αξιοποίηση προχωρά με ιλιγγιώδεις ρυθμούς ενώ παράλληλα όλες οι μορφές άμεσης εκμετάλλευσης μπαίνουν σε συναγωνισμό με το ίδιο το παραγωγικό κεφάλαιο που τις είχε γεννήσει. Τέλος το εγκληματικό κεφάλαιο δεδομένης της υψηλής χρηματιστικής του απόδοσης αδιαφορεί για τις παραδοσιακές επενδύσεις παραγωγικού χαρακτήρα.

Μ' άλλα λόγια από τη μια η παραδοσιακή ροή του νόμιμου παραγωγικού και χρηματιστικού κεφαλαίου προς παράνομες επενδύσεις που κάποτε γινόταν επιλεκτικά, τώρα, γίνεται κυρίαρχη τάση. Από την άλλη, η παραδοσιακή μετατροπή του εγκληματικού κεφαλαίου σε παραγωγικό τερματίζεται, με αποτέλεσμα η οικονομική μηχανή να κινδυνεύει να μπλοκαριστεί από αυτή την «ανωμαλία».

Τέλος, διεθνείς δραστηριότητες όπως η παραγωγή και η μεταφορά ναρκωτικών, τα οποία αποτελούν τη βάση του υψηλού δείκτη απόδοσης (αξιοποίησης), για την οποία μιλήσαμε, τείνουν, παράδοξως, να πάρουν τις παραδοσιακές μορφές της επίσημης αγοράς: κέντρο και περιφέρεια, παραγωγή και κατανάλωση.

Τα κράτη παραγωγοί ναρκωτικών, παραδοσιακά εξαρτημένα από τις χώρες του κέντρου, εγκαταλείπουν ξαφνικά το ρόλο των υποταγμένων καταναλωτών ναρκωτικών για να γίνουν επιχειρηματίες και παραγωγοί, ηγεμονικοί πόλοι μιας ασύληπτης εισροής ναρκωδολλαρίων⁽¹⁾. Έτσι λοιπόν η κρατική παρέμβαση σε διάφορες χώρες, συχνά σε συμφωνία μεταξύ τους, στόχευσε ακριβώς σ' αυτό τον σκληρό ανταγωνισμό, σ' αυτό το παράνομο μονοπώλιο, με σκοπό να αποκαταστήσει την διαταραχθείσα ισορροπία ανάμεσα σε παραγωγικό, χρηματιστικό και εγκληματικό κεφάλαιο.

Ήταν φυσικό λοιπόν το παράνομο εργατικό δυναμικό να δεχτεί μια τεράστια επίθεση, κι αν το επιχειρηματικό του τμήμα μπόρεσε να αναδιπλωθεί σε παραγωγικές δραστηριότητες η μεγάλη μάζα των κατώτατων βαθμίδων καθώς και τα μεσαία στελέχη έπεσαν σε ανεργία. Στην παράνομη ανεργία, σε μια κατάσταση δηλαδή που το πολύ μπορεί να βρουν κάποια διέξοδο στο περιθώριο της οικονομίας, όπου τους σπρώχνει η κρατική παρέμβαση, αλλά που δεν μπορούν να αναπαρχθούν μέσα από τις μικρές δραστηριότητες πάνω στις οποίες συγκροτήθηκαν.

Να λοιπόν η εμφανής αύξηση των φυλακισμένων, να και η παράδοση λειτουργία της φυλακής:

η φυλακή σαν ένα είδος πάρευν ανεργίας του περισεύοντος παράνομου εργατικού δυναμικού το οποίο περιμένει την μελλοντική επαναπρόσληψη του μετά την ανάκαμψη του εγκληματικού κεφαλαίου.

Τώρα, η συζήτηση πάνω στην οικονομική πλευρά της ποινικής πολιτικής πρέπει να απαντήσει στο παρακάτω πρόβλημα:

Οι κρατικές δαπάνες για την πρόληψη και την καταστολή, μαζί με το συνολικό κόστος της φυλάκισης, είναι καθαρά ανώτερες σε σχέση με τα κοινωνικά ευεργετήματα που προσφέρει το ίδιο το αδίκημα. Με μια τελείως χρησιμοθηρική οπτική θα λέγαμε πως το κόστος της ποινικής δικαιοσύνης είναι πολύ ψηλότερο από την κοινωνική ζημιά που παράγει το συμβατικό αδίκημα, πράγμα που κάνει ακαιολόγητη αυτή την χρηματοδότηση και επιβαρύνει τελικά τον κρατικό προϋπολογισμό.

Οι κρατικές επενδύσεις στην καταστολή όμως, μπορούν να ειπωθούν κι αλλιώς, αν τις αντιμετωπίσουμε σαν «απρόβλεπτες» ή μη παραγωγικές δαπάνες που στοχεύουν στη διαχείριση της κίνησης της περισσεύουσας εργατικής δύναμης.

Το φυλακισμένο εργατικό δυναμικό ελπίζει και περιμένει η αναδιάρθρωση (και η ανάκαμψη) του εγκληματικού κεφαλαίου να γίνει όσο το δυνατόν συντομότερα κι έτσι η ζήτηση εργατικών χεριών να ξαναβρεί το ρυθμό της, κι επομένως, μια νέα θεσμική ανοχή προς τον εγκληματία εργάτη να του ξαναδώσει το κύρος που αρμόζει στον παραγωγικό του ρόλο.

Θέλοντας να 'μαστε προκλητικά αισιόδοξοι, θα υποστηρίξουμε πως βλέπουμε τα σημάδια αυτής της ανάκαμψης του εγκληματικού κεφαλαίου στα διάφορα επεισόδια χρηματισμού των δικαστών.

Πράγματι, πολλοί δικαστές, πιεζόμενοι από τη ζήτηση παράνομου εργατικού δυναμικού, δείχνουν διατεθειμένοι να ανταλλάξουν κάποιες ελαφρές ποινές με μερικά «δωράκια», τα οποία άλλωστε δικαίως λαμβάνουν αφού αποδίδουν στην παραγωγή τόσο απαραίτητα στοιχεία. Μια μελλοντική πολιτική αποφυλάκισης λοιπόν δεν θα περάσει ίσως από κείνο που ο κόσμος ονομάζει «δικαστικό φακελάκι»;

Ermanno Gallo - Vincenro Ruggiero

σημειώσεις

* Το κείμενο των Gallo-Ruggiero είναι γεμάτο από βιβλιογραφικές και άλλες παραπομπές. Αποφεύγουμε όμως να τις μεταφέρουμε εδώ, αφενός για λόγους χώρου και αφετέρου επειδή οι περισσότερες αναφέρονται σε ιταλική βιβλιογραφία την οποία ο ενδιαφερόμενος αναγνώστης μπορεί να βρει στο *Rimo Maggio* τευχ. 23/24.

(1) Έχει υπολογιστεί πως η ετήσια κολλομβιανή παραγωγή κοκαΐνης ανέρχεται σε 500 δισεκατομμύρια δραχμές περίπου (εφημερ. «La Repubblica», 30 Μάη 1984). Επίσης στη Βολιβία, το 1984, μπήκαν περίπου 2 δισεκατομμύρια ναρκωδολλάρια, μ' άλλα λόγια αξία τρεις φορές μεγαλύτερη από το σύνολο όλων των άλλων νόμιμων εξαγωγών της χώρας (βλ. εφημ. «Liberation», 17 Γενάρη 1985). Ο ΟΗΕ πρόσφατα καταδίκασε την διεθνή διακίνηση των ναρκωτικών χαρακτηρίζοντάς την σαν το μεγαλύτερο έγκλημα ενάντια στην ανθρωπότητα. Επίσης, όπως είναι γνωστό, σήμερα, χρηματοδοτούνται και επιδοτούνται προγράμματα εναλλακτικών καλλιεργειών που θα αντικαταστήσουν τα σκληρά ναρκωτικά στις χώρες παραγωγούς: η ίδια η Ιταλία ξόδεψε 11 εκατομμύρια δολάρια για την χρηματοδότηση ανάλογων προγραμμάτων.

Από την άλλη μεριά όμως το ενδιαφέρον των ΗΠΑ στο να αντικατασταθούν οι καλλιεργείες ναρκωτικών είναι τουλάχιστον ύποπτο. Κι αυτό γιατί η αμερικανική παραγωγή μαριχουάνας έρχεται — σε μέγεθος — δεύτερη μετά την παραγωγή σιταριού: 16,6 εκατομμύρια δολάρια για την πρώτη και 19,5 εκατ. για τη δεύτερη («Liberation», 19 Μάη 1985). Έτσι λοιπόν γίνεται καθαρό πως γι' αυτό που ενδιαφέρεται το αμερικάνικο επιχειρηματικό κεφάλαιο δεν είναι η ολική εξάλειψη της παραγωγής ναρκωτικών αλλά ο έλεγχος αφενός της διεθνούς διακίνησης των και αφετέρου της κοινωνικής διείσδυσής τους. Οι ΗΠΑ λοιπόν αρνούνται το ρόλο του καταναλωτή και δείχνουν διατεθειμένοι για ένα μακροχρόνιο πόλεμο πάνω σ' αυτό.

Επιμέλεια - Μετάφραση Χ.Ν.

ΤΙ (ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ) ΦΟΒΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Αν δεν διαβάσατε την έρευνα του «Βήματος» (26/1/86) για τις «πηγές» του φόβου στην Ελλάδα, χάσατε την ευκαιρία να διαπιστώσετε αν οι φόβοι σας είναι κοινωνικά αποδεκτοί ή αν σας κατατρέχουν εντελώς προσωπικές μανιές καταδίωξης. Γιατί, όπως η πλειοψηφία κανονίζει τι είναι «ηθικό», έτσι ονομάζει και αυτό που είναι «ανήθικο», «εγκληματικό».

Για την ενημέρωσή σας λοιπόν θυμίζουμε πως (πάντα κατά το «Βήμα») τα περισσότερα φοβερά πράγματα, αυτά δηλαδή που αποτελούν τις μεγαλύτερες απειλές για την κοινωνική γαλήνη και ασφάλεια είναι: οι πράξεις τρομοκρατίας (71%), οι έμποροι ναρκωτικών (63%), οι ληστείες (60%), οι εμπρησμοί (46%), οι βιασμοί (30%), οι τσαντάκηδες (27%), οι τοξικομανείς (25%), η βία στα γήπεδα (21%), οι αναρχικοί (17%!) — τα ποσοστά είναι επί του συνόλου των ερωτηθέντων, που αριθμούν 1.760 άτομα.

Θα προσπεράσουμε τις παρατηρήσεις στο «στήσιμο» του ερωτηματολογίου, γιατί το γεγονός πως μόνο ένας στους εκατό δεν απάντησε σ' αυτό, σημαίνει πως η συγκεκριμένη επιλογή πιθανών απειλών από τη μεριά των «ερευνητών» είναι γενικά αποδεκτή από τους απαντητές — το ζουμί βρίσκεται ακριβώς στο πώς και γιατί οι νεοέλληνες φοβούνται αυτές τις κατηγορίες πραγμάτων, στο πώς και γιατί αυτά (και όχι άλλα) χαρακτηρίζονται σαν «εγκλήματα».

Απλοϊκά σκεφτόμενοι θα περιμέναμε πως μια ενέργεια ή ένα γεγονός θεωρείται απειλητικό από κάποιους, τόσο περισσότερο όσο κοντύτερα σ' αυτούς βρίσκεται. Όμως, εδώ αποκαλύπτεται ύλος ο μηχανισμός της παραγωγής φόβου, ο μηχανισμός προσδιορισμού του «εγκληματικού» ακριβώς αντίστροφα: το κοσμικό υπερ-περιβάλλον των μικροαστών, το περιβάλλον που δεν είναι της άμεσης εμπειρίας τους αλλά διαμορφώνεται από την ιεραρχημένη παροχή πληροφοριών μέσω του τύπου, η φανταστική τάξη πραγμάτων δηλαδή που συνιστά την ιδεολογία της, είναι αυτό που θεωρείται μείζον αγαθό. Συνεπώς και οι «απειλές» απέναντι σ' αυτή την τάξη είναι και οι πιο μεγάλες!!!

Ξέρουμε βέβαια πως ο τύπος (εφημερίδες, τηλεόραση, ραδιόφωνο) στα χέρια της εξουσίας λειτουργεί σαν μεσολαβητής για τη διαμόρφωση του σύγχρονου υπερ-εγώ των μικροαστών. Η μόνιμη και ιεραρχημένη προβολή συγκεκριμένων «καταστροφών» διαμορφώνει ταυτόχρονα την ιεράρχηση των μικροαστικών αγαθών και την ιεράρχηση των κινδύνων που τα απειλούν.

Αλλά οι συνειδήσεις δεν είναι άγραφες σελίδες έτοιμες να παραδοθούν στην λεπλάσια ενός «ανεξάρτητου» μηχανισμού που θα τις διαμορφώσει. Ισα-ίσα δημιουργούν αυτές τις κατηγορίες των υπερ-εγκλημάτων για να μεταδέσουν το φόβο από τα πολύ κοντινά στα περισσότερα μακρινά και να συγκαλύψουν έτσι τα μικρά καθημερινά εγκλήματα. Εκείνα τα εγκλήματα όπου ο δήθεν φοβισμένος μικροαστός είναι ο δύτης και όχι το θύμα, και εκείνα που είναι τόσο οργανικά για τη συντήρηση του καθεστώτος του, ώστε και μόνο η παραδοχή του μερίδιου φόβου που τους ανήκει θα ήταν πράξη ανατρεπτική. Έτσι δεν δέχεται πως φοβάται το αφεντικό του, το συνάδελφό του που θα ανεληχτεί γρηγορότερα, το μπάτσο, τον δάσκαλο, τον θεό του, τον θάνατο από πλήξη, τη μοναξιά του, τη γυναίκα του (ή αντίστοιχα τον άντρα της), τα παιδιά του, τον γείτονα... Ενώ δηλώνει πως φοβάται τις αεροπειρατείες (άσχετα με το αν έχει μπει ποτέ σε αεροπλάνο), τη βία στα γήπεδα (άσχετα με το αν πηγαίνει ποτέ εκεί), την «ασυνειδησία» του οδηγού που θα τον σκοτώσει (όχι όμως και τη δική του που θα σκοτώσει κάποιον άλλον), τους εμπόρους των ναρκωτικών (με τους οποίους δεν συναλλάσσεται, όχι όμως και τους εμπόρους ηλεκτρικών συσκευών που τον κλέβουν) ή τέλος τους αναρχικούς. Αυτή ειδικά η απειλή, αν και τελευταία στις προτιμήσεις του, είναι ίσως η πιο σημαντική αφού προέρχεται από τα παιδιά του (και εδώ τελικά έχει λάθος εικόνα!).

Αυτή είναι λοιπόν η οικονομία του φόβου, η οικονομία των απειλών απέναντι σε μια τάξη κυρίαρχη, τάξη φαντασιώσεων και ηθικής. Αυτός είναι ο τρόπος να ονομαστεί το έγκλημα, τόσο πιο κραυγαλέο όσο πιο έντονα σκοπεύει κανείς να το χρησιμοποιήσει. Το αγελαίο ουρλιαχτό «να, να αυτός είναι ο κίνδυνος», επιστρέφει σαν ηχώ — και η αγέλη νομίζει πως η ένταση του ακούσματος δείχνει το μέγεθος του κινδύνου και όχι το μέγεθος της αυταπάτης της. Κι αν ακόμα κάποιες από τις «απειλές» που τέθηκαν στο ερωτηματολόγιο δεν υπήρχαν, κάποιες άλλες όμοιες θα έπρεπε να εφευρεθούν και να δουλευτούν για να εξαργυρώσουν τη διατήρηση της μακάριος τάξης ... αναρωτιέμαι αν υπάρχει μεγαλύτερος κίνδυνος από τη συνεργασία υπόπτων ερωτήσεων με δήθεν πρόθυμες, δήθεν πρόχειρες, δήθεν καινοφανείς απαντήσεις. Αυτή η κοινωνία που αυτοεπιβεβαιώνεται σαν κάτοπτρο, αυτή η κοινωνία που φοβάται έτσι, είναι πραγματικά μια απειλή...

Γ.Α.

ΤΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ...

...μεταλλικό αντικείμενο του πόθου

Το αυτοκίνητο είναι επιθυμία — φαινομενικά τετράθυρη, τετράχρονη, εξακύλινδρη και πάνω από δυο χιλιάδες κυβικά, αλλά κυρίως επιθυμία σημασίας. Και όλη η διαλεκτική της επιθυμίας **του** περιέχεται στο κατόρθωμα της ιδιοκτησίας **του**: εκεί βρίσκεται η κοινή «συμφωνία» πως όποιος κατέχει αυτοκίνητο κατέχει σίγουρα και πολλές άλλες ανέσεις, εκεί βρίσκεται και η κοινή παράβαση αυτής της συμφωνίας, αφού κάθε μικροαστός φαντασιώνει στην απόκτηση του αυτοκινήτου την απόκτηση και όλων των άλλων ανέσεων **που δεν κατέχει**.

Από την ελεύθερη αγορά μοντέλων διαλέγει λοιπόν κανείς εκείνο που ανάλογα με την τσέπη του ανταποκρίνεται στην μέγιστη απόδοση αξιών. Και εκεί όμως, στις αξίες, κυριαρχεί η ίδια ελεύθερη αγορά με πληθωριστικές τάσεις, όπου οι αξίες που γίνονται κοινές χάνουν το βάρος τους... Καινούργια μοντέλα και η ανανέωση της επιθυμίας τους, σέρνουν την κρίσιμη στιγμή το τρένο της κατανάλωσης λίγα μέτρα πιο κάτω.

...οικογενειακή εστία μεγάλων ταχυτήτων

Ακόμα και πριν αποκτηθεί, έχει ο

καθένας εκεί μέσα τη θέση του. Μπορεί από πριν να φαντασιώνει την σχετική του θέση, σε επίγνωση πάντα της αξίας του. Ο πρώτος στην ιεραρχία είναι στο τιμόνι (ιδιοκτήτης, αρχηγός και συνήθως αρσενικός), ο δεύτερος δεξιά στο πλάι του, ο τρίτος πίσω δεξιά και ο τέταρτος πίσω αριστερά—αν υπάρχει και πέμπτος ή σκύλος, στη μέση πίσω. Και εδώ η επιθυμία οργανώνεται ορθολογικά, γιατί είναι ορθολογική και πειθαρχημένη από τη γέννησή της: ο πρώτος απολαμβάνει την οδήγηση και την αξία της ικανότητάς του, ο δεύτερος συμμετέχει στην απόλαυση της προοπτικής του δρόμου, ο τρίτος ξεκλέβει ικανοποίηση παρακολουθώντας τάχα το κοντέρ και ο τέταρτος χαίρεται την πλάτη του οδηγού —ο πέμπτος ή ο σκύλος είναι απλώς στριμωγμένος. Καθόλου περίεργο που η διάταξη θυμίζει οικογενειακό τραπέζι χωρίς τραπεζομάντηλο —αργά ή γρήγορα ανοίγει η όρεξη και τα πακεταρισμένα φαγητά....

...νευρωτικό κιβώτιο χωρίς ταχύτητες

Ίσως να φταίει η μεταλλική του κατασκευή, ίσως η πλαστική του επένδυση... πάντως το αυτοκίνητο αντανάκλα εσωτερικά τις αγωνίες (και τα βίτσια) των επιβατών του. Η συζήτηση

μπορεί να ξεκινήσει ήρεμα και με προθέσεις αγαθές, αλλά καταλήγει σε χοντρό καυγά (κάτι τέτοιο συμβαίνει και στις καλύτερες οικογένειες). Το σίγουρο είναι πως η επικοινωνία και η δήλωση των διαθέσεων εκεί μέσα πρέπει να γίνεται με πολύ περιορισμένο τρόπο: είναι πολύ επικίνδυνο να επιχειρήσει κανείς να πλακώσει τον οδηγό ή έστω τον συνοδηγό. Παίζεται όχι μόνο η ακεραιότητα του στόχου του αλλά και η δική του. Συνεπώς, καλό είναι να «καταπιεί» τον πόνο του, εκτός βέβαια αν τυχαίνει να είναι ο οδηγός. Γιατί αυτός (και μόνο αυτός) μπορεί να ξεσπάσει στα κινητά μέρη του «σαλονιού» που έχει μπροστά του, στα εξαρτήματα που μπορούν να απορροφήσουν μια κάποια περισσευούμενη ενέργεια: στο τιμόνι, το λεβιέ των ταχυτήτων και στο γκάζι.

...καθαρό σίδερο και άλλα υλικά

Μπορεί να φταίει εκείνη τη στιγμή και η ολισθηρότητα του δρόμου — αλλά έτσι κι αλλιώς το αυτοκίνητο ή

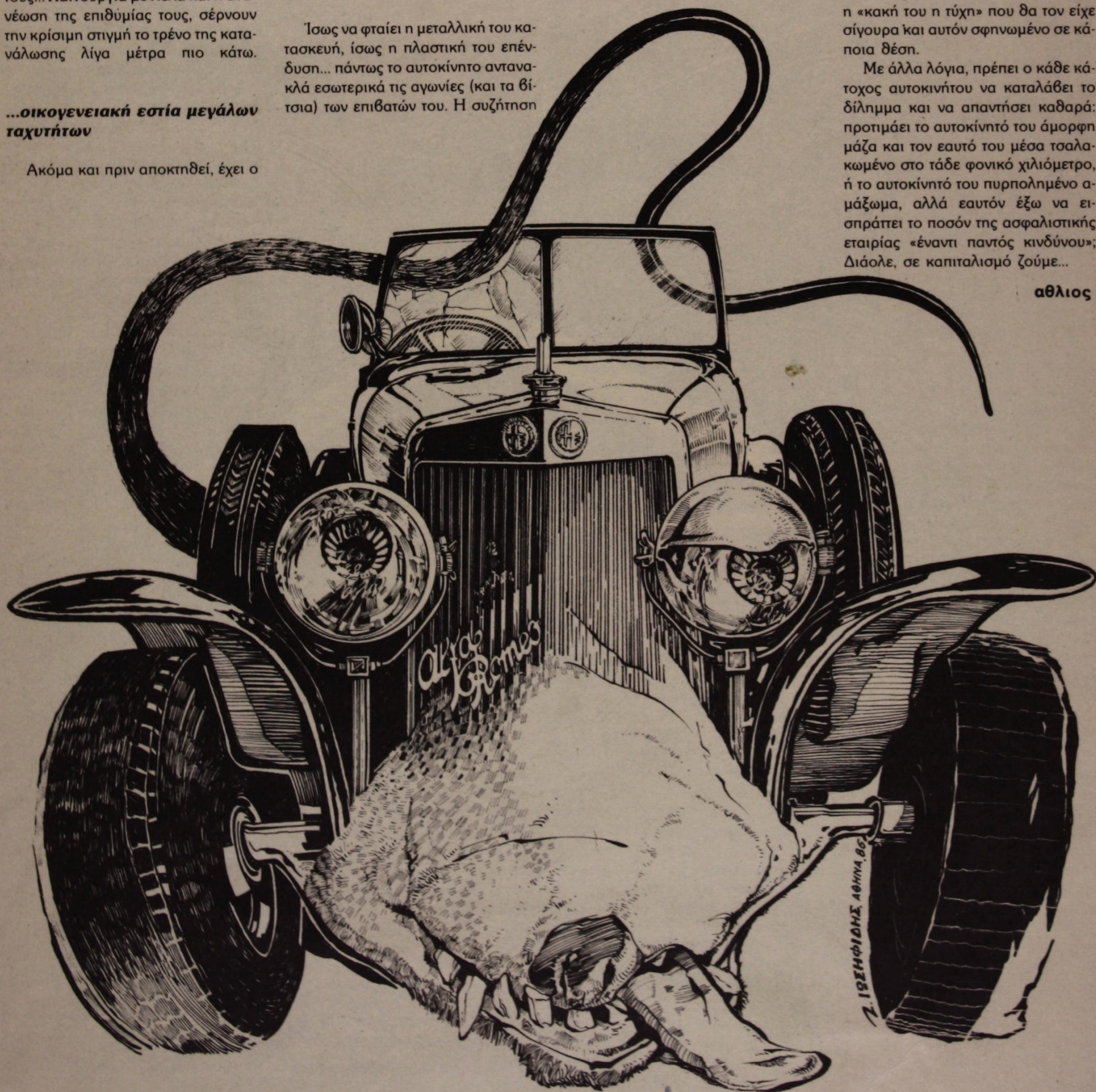
δεν είναι ζωντανό και άρα δεν αυτοκινείται ή είναι ζωντανό και εκδικείται τους ζωντανούς μέσα του. Ο λάθος χειρισμός, η μια λανθάνουσα ροπή εκδίκησης με στοιχεία αυτοκαταστροφής που γίνεται στιγμιαία ανεξέλεγκτη, οδηγεί σε μετωπική σύγκρουση —και από εκεί στο χαντάκι της εθνικής οδού. Είναι περίπου μοιραίο και μονάχα ο τύπος εντυπωσιάζεται κάθε φορά —κι αυτός όμως από λόγους στατιστικής.

...επιτέλους αντικείμενο, εύθραυστο και εύφλεκτο

Είναι αδύνατον να καταλάβει ο μικροαστός πως το «δυστύχημα» είναι το τέλος ενός κύκλου φαντασιώσεων και σημασιοδοτήσεων —προτιμάει να το φορτώνει στην τύχη του. Και βέβαια η τύχη του είναι ένας κύκλος ατυχημάτων —όπως για παράδειγμα στην περίπτωση που κάποιοι αλτρουιστές αναλαμβάνουν να τον απαλλάξουν από τον περιττό κίνδυνο κάποιου τροχαίου και κάνουν το αυτοκίνητό του οδόφραγμα. Οργίζεται και ως ένα σημείο έχει δίκιο —γιατί, το να βλέπουν κάποιοι (συνήθως αλήτες) το αυτοκίνητό του σαν απλό αντικείμενο, είναι ιεροσυλία —όμως θα έπρεπε να ευχαριστιέται που αυτοί οι αλήτες δεν είναι τόσο τυφλοί όσο η «κακή του η τύχη» που θα τον είχε σίγουρα και αυτόν σφηνωμένο σε κάποια θέση.

Με άλλα λόγια, πρέπει ο κάθε κάτοχος αυτοκινήτου να καταλάβει το δίλημμα και να απαντήσει καθαρά: προτιμάει το αυτοκίνητό του άμορφη μάζα και τον εαυτό του μέσα τσαλακωμένο στο τάδε φονικό χιλιόμετρο, ή το αυτοκίνητό του πυρπολημένο αμάξωμα, αλλά εαυτόν έξω να εισπράττει το ποσόν της ασφαλιστικής εταιρίας «έναντι παντός κινδύνου»; Διάολε, σε καπιταλισμό ζούμε...

αθλιος

Τρεις και περισσότερους μήνες μετά τις 17, 18 και 19 Νοέμβρη, τα γεγονότα εκείνων των ημερών έχουν «περάσει στην ιστορία». Όλες οι τάσεις της άκρας αριστεράς και των αναρχικών μέσα από τα έντυπα ή τις προκηρύξεις τους έκαναν ήδη γνωστές τις απόψεις τους —κριτικά ή θριαμβολογικά. Άγνωστο είναι μονάχα το που, πόσο και πώς μέτρησαν και θα μετρήσουν οι εμπειρίες εκείνες στο μέλλον μας.

Μετά τη θύελλα και την ένταση των κειμένων και των συζητήσεων είναι χρήσιμη σήμερα μια (έστω ανεπίκαιρη, αλλά πάντως ψυχραιμη) επιμονή στο τρίμερο του Νοέμβρη, με στόχο να προφυλαχτούμε τόσο από τον κίνδυνο της μυθοποίησης όσο και από την παγίδα της αυτοεπιβεβαίωσης —μιας και από τις απόψεις που γράφτηκαν έγινε φανερή μια ποικιλία καταφάσεων ή αρνήσεων απέναντι στα γεγονότα, όχι όμως και η παραδοχή ότι ξεπέρασαν κατά πολύ τις προβλέψεις, προθέσεις και περιορισμένες δυνατότητες των ομάδων που κάθε φορά υπογράφουν τα σχετικά κείμενα. Μοιάζει σαν, τόσο τον αριστεριστικό όσο και τον αναρχικό (στις διάφορες εκδοχές τους) λόγο, να διαπερνά το ίδιο σύνδρομο μεγέθυνσης του δικού τους θετικού ρόλου, έτσι που όχι μόνο λάθη και παραλείψεις σχεδόν ποτέ δεν αναγνωρίζονται, αλλά και όλοι, για διαφορετικούς λόγους, είναι τελικά δικαιωμένοι. Για λόγους λοιπόν πληροφόρησης και σχολιασμού σημειώνουμε τα πιο κάτω.

1. Την πρωτοβουλία για την κατάληψη του Πολυτεχνείου την πήρε κατ' αρχήν ένας περιορισμένος αριθμός συντρόφων τη νύχτα της Κυριακής —την ίδια περίπου ώρα που εξελισσόταν η κατάληψη του Χημείου. Απέναντι σ' αυτήν (του Χημείου), η πρόταση για κατάληψη του Πολυτεχνείου δεν είχε κανέναν ανταγωνιστικό ή αντιθετικό χαρακτήρα, παρά μονάχα συμπληρωματικό: γιατί είχε αρχίσει να γίνεται φανερό πως το Χημείο θα αποκλειόταν σύντομα μέσα στη νύχτα από την αστυνομία, και άρα, κάπου αλλού θα έπρεπε να οργανωθεί το βάρος μιας μαζικής δυναμικής απάντησης.

2. Τα ίδια άτομα με δική τους ευθύνη ενημέρωσαν από τη νύχτα τις εφημερίδες για συγκέντρωση στο Πολυτεχνείο το απόγευμα της Δευτέρας και φρόντισαν από το ξημέρωμα να κάνουν αυτή τη συγκέντρωση δυνατή. Ανάλαβαν τις σχετικές πρωτοβουλίες, με αποτέλεσμα να υπάρχει από νωρίς το πρωί ένας ικανός αριθμός ανθρώπων (στην πλειοψηφία τους φοιτητές) στο Πολυτεχνείο, που εμπόδισε την αστυνομία να αποκλείσει το κτίριο και παράλληλα φρόντισε με ελάχιστα μέσα για την πληροφόρηση του κόσμου.

3. Συνέπεια αυτής της μάλλον «ασήμαντης» και άγνωστης πρωτοβουλίας καθώς και του βίαιου κτυπήματος στο Χημείο, και της κινητοποίησης από νωρίς το μεσημέρι των αναρχικών, των αριστεριστών και άλλων ανεξάρτητων ομάδων, ήταν να υπάρχουν το απόγευμα πάνω από δυο χιλιάδες άνθρωποι στο Πολυτεχνείο. Σύμφωνα με μια στοιχειώδη λογική (αλλά και την διάθεση των συγκεντρωμένων) η κατάληψη θα έπρεπε να θεωρείται τουλάχιστον γεγονός, ήδη μάλιστα από το πρωί: όμως, σύμφωνα με μια άλλη λογική, κατάληψη δεν γίνεται παρά μόνο όταν μια αναγνωρισμένη πολιτική άποψη πάρει την ντουντούκα και δώσει το σήμα της εκκίνησης... είναι από ένα απομεινάρι της παλιάς καλής λογικής των φωτεινών πρωτοποριών που κάνει ότι μπορεί για την αφαιμάξη μας.

4. Άσχετα πάντως από το ποιοι δηλώνουν ότι αποφάσισαν την κατάληψη και κάτω από ποιες διαδικασίες, το μεγαλύτερο κομμάτι των ανθρώπων συνέ-

δεσε την παρουσία του στο Πολυτεχνείο με τη μονιμότητα μιας διαμαρτυρίας για τη δολοφονία του Μ. Καλτζά και το μακελειό στο χημείο. Επιπλέον, ένας σεβαστός αριθμός εννοούσε και την ανάγκη μιας δυναμικής διαδήλωσης. Είναι άγνωστο αν κάποιοι θέλουν να θεμελιώσουν τον ρόλο τους στην ιστορία στη βάση μιας μοιρασιάς ρόλων —εκείνο όμως που είναι γνωστό είναι πως συχνά η «αντίθεση» καλύπτει την έλλειψη θέσης ή διάθεσης.

5. Η δυναμική διαδήλωση πραγματοποιήθηκε —αλλά είναι πρωτοφανές το πως μια τέτοια εξοπλισμένη και μαχητική πορεία χιλίων ανθρώπων διαλύθηκε στη θεα σαράντα γενναίων των Μ.Α.Τ., που ασφαλώς κάποιος άγιος τους φύλαγε. Ίσως η υπερεκτίμηση της δυναμικότητας και της «καταστροφικότητας» της πορείας να απομάκρυνε κάθε ενδιαφέρον για την στοιχειώδη οργάνωση και αποτελεσματικότητά της, είναι όμως αρκετά πιθανότερο πως παρ' όλη την ένταση, η σύγκρουση με την αστυνομία δεν ήταν επικτική εκείνη τη στιγμή αν δεν ήταν

καλυμμένα τα νώτα. Έτσι, όσοι βιάστηκαν να διαχωρίσουν το γεγονός της κατάληψης με την αποφασιστικότητα στους δρόμους την νύχτα θα πρέπει να δώσουν κάποια λογική εξήγηση για την διάλυση της απογευματινής πορείας.

6. Πολλοί έσπευσαν να καταγγείλουν την πορεία σαν αιτία της «απολιτικοποίησης» της απάντησής μας, υπεραμυνόμενοι μιας μάλλον «ειρηνικής» και κατά το δυνατόν «πολιτικής» κατάληψης. Είναι βέβαια συνηθισμένο να εκμεταλλεύεται κάποιος πολιτικά ένα γεγονός —αρκεί να μπορεί να το κάνει. Και μπροστά στο γεγονός μιας δολοφονίας ούτε για ειρήνη υπήρχε θέση ούτε για τυφλές πολιτικές —αλλιώς και ο Παπανδρέου προσπάθησε να βγάλει πολιτική υπεραξία από τη δολοφονία του Καλτζά. Αυτό που επαναλήφθηκε πίσω από το θρήνο για τις σπασμένες βιτρίνες είναι ότι: όταν τα γεγονότα δεν συμφωνούν με τις απόψεις μας, φτάνει τα γεγονότα! Γι' αυτό, όσοι κατήγγειλαν την πολιτική αναξιοπιστία της νύχτας της Δευτέρας, ας μας πουν από σήμερα πως θα ήθελαν

να αντιδράσουμε σε μια ενδεχόμενη δική τους δολοφονία —ή είναι σίγουροι ότι θα βρίσκονται πάντα έξω από την τροχιά κάποιας σφαίρας; Και ας ρίξουν επιπλέον μια ματιά στη Γερμανία, την Αγγλία και την Ισπανία, στις δολοφονίες που έγιναν τον ίδιο περίπου καιρό και στην απάντηση που πήραν, για να καταλάβουν ότι ο χαρακτηρισμός «χουλιγκανισμός» ή μια άλλη άποψη του τύπου «αφού δεν είναι εργάτες, δεν μας ενδιαφέρουν», ηχούν σαν αφορισμοί και εμμονές εν πλήρει συγχύσει: οι σφαίρες είναι ίδιες για όλους.

7. Φυσικά η ένταση και η έκταση της αντίστασης οδήγησαν κάποιους σε έναν υπερφίαλο αισθησιασμό της βίας —εξ ου και η λαγνεία των «εξαισιών εκτρόπων». Σίγουρα, εκείνο που ένωσε δυο χιλιάδες ανθρώπους δεν ήταν ούτε η βία γενικά, ούτε η συμφωνία τους στην αισθητική της καταστροφής. Όσοι αισθάνθηκαν πως το βράδυ της Δευτέρας απέδειξε την υπεροχή των πράξεων πάνω στα λόγια και τη σκέψη, όχι μονάχα απατώνται (γιατί εκείνο το βράδυ ειπώθηκαν εκρηκτικές λεξούλες) αλλά κάνουν «άποψη» την κρίσιμη μουγαμάρα της Τρίτης που οδήγησε στην εγκατάλειψη του Πολυτεχνείου. Γιατί μια κοινωνική αντίσταση δεν μπορεί να συντηρηθεί μονάχα στη βάση της αντιπαράθεσης με την αστυνομία, εκτός αν έχει ένα τυποποιημένο τελετουργικό γενικής αθλιότητας. Αντίθετα πρέπει να αναπτύξει τις μεθόδους της και ενάντια σε πιο ήπιες τεχνικές καταστολής — και μια από αυτές λέγεται εκτόνωση. Το αν αυτή πραγματοποιείται με θεραπεία εργασίας ή με θεραπεία βίας είναι αδιάφορο —εκείνο που έχει σημασία είναι ότι στο τέλος αναπαράγεται η ίδια αίσθηση ελλειμματικότητας και άρα υποταγής: απέναντι στην συνέχεια του κράτους, η δική μας ασυνέχεια και μερικότητα φτάνει για να δημιουργήσει πότε-πότε κάποιο «επεισόδιο». Η λατρεία της «φάσης» το μόνο που μπορεί να εγγυηθεί είναι το θεαματικό μνημόσυνο του επόμενου νεκρού —τίποτα περισσότερο.....

Οι δυο χιλιάδες «άγνωστοι» δεν απειλήθηκαν μόνο από την αστυνομία και την καταστολή, αλλά εκ των υστέρων και με διαφορετικό τρόπο, από μια εκκρεμότητα ανάμεσα σε αριστεριστές και αναρχικούς. Μια καθαρά «πολιτική» μάχη, με ιστορία δεκαετιών και αξεπέραστα συμφωνιών και διαφωνιών, κινήθηκε μέσα από λίβελλους, εκκλήσεις και αντεκδικήσεις, φτάνοντας μέχρι και σε προσωπικό επίπεδο —κι όμως αυτή η επιμονή στην πόλωση (η έστω αντίθεση) είναι προς το παρόν καταναλωτική και ανίκανη να δώσει πρόσωπο στην αντίστασή μας.

Δεν πρόκειται φυσικά να εισηγηθούμε κανενός είδους πολιτικό συμβιβασμό ανάμεσα στα ενδιαφερόμενα μέρη (πολύ περισσότερο από τη στιγμή που η εκκαθάριση λογαριασμών αφορά όλο και λιγότερους) αλλά ούτε θα υποκύψουμε στον εκβιασμό της «ταυτότητας». Αντίθετα, εκείνο που (πρέπει να) μας απασχολήσει είναι η επιτυχία της κοινωνικής αυτοάμυνας των νέων προλετάρων, η ποιότητα, η διάρκεια και η εμβέλεια της εκρηκτικότητας στις αντιστάσεις μας. Το Χημείο και το Πολυτεχνείο του Νοέμβρη από μια τέτοια άποψη, δεν μπορούν να δώσουν καμιά απόδειξη, παρά μόνο υποσχέσεις... Ο κοινωνικός πόλεμος είναι μπροστά μας, όχι απλά σαν μάχη οδοφραγμάτων αλλά και σαν ποιητική ρήξη με τον κόσμο του κεφαλαίου και του κράτους, σε όλα τα επίπεδα.

Γ.Α. Γ.Κ. Ε.Κ. Χ.Ν. Σ.Σ.

Κόκκινες μέρες

TO CONVOY

στη Νικαράγουα

Στις 20 Γενάρη ξεκινήσαμε επτά άτομα για ένα ταξίδι στη Νικαράγουα, μέσω Μαδρίτης, με μια ώρα στάση στην Αβάνα. Ξεκινήσαμε Τρίτη απόγευμα και ταξιδεύοντας «κόντρα στο χρόνο» για 22 ολόκληρες ώρες, φτάσαμε εκεί την Τετάρτη το πρωί! Δαλέξαμε αυτή τη διαδρομή γιατί είναι συντομότερη (μέσω Μόσχας καθυστερείς μια μέρα, αλλά πληρώνεις φθηνότερο εισιτήριο).

Στη Μαδρίτη, αλλάζοντας αεροπλάνο, βρεθήκαμε να συνταξιδεύουμε μ' ένα διαφορετικό πλήθος «τουριστών» — απ' αυτούς που συναντάς συνήθως στα συνηθισμένα ταξίδια. Περιθωριακοί, ανατροπείς, εναλλακτικοί και κινηματικοί, απ' όλη σχεδόν την Ευρώπη, παίρνουν αυτή την πτήση — γίνεται τρεις φορές τη βδομάδα — για Νικαράγουα, είτε για να μάθουν είτε για να βοηθήσουν με τον τρόπο τους σ' όσα γίνονται εκεί. Μαζί μας ταξιδεύουν δημοσιογράφοι αλλά και τουρίστες για Κούβα και Κόστα Ρίκα, κι ακόμα ερευνητές που κατευθύνονται στην ακτή του Ατλαντικού για να μελετήσουν τις εκεί Ινδιάνικες φυλές. Μαζί μας, τέλος, μια ομάδα πανκ και διάφοροι Γερμανοί που

πάνε να βοηθήσουν στο μάζεμα του καφέ. Για τους περισσότερους από εμάς είναι το πρώτο ταξίδι σέ χώρα του Τρίτου Κόσμου και ειδικότερα της Κεντρικής Αμερικής.

Οι πρώτες εικόνες από το αεροπλάνο εξάπτουν τη φαντασία μας και αποτελούν ερέθισμα για περιπλάνηση σ' έναν κόσμο που μέχρι τώρα γνωρίζουμε μόνο από τα βιβλία και τον κινηματογράφο. Οι ώρες περνούν γρήγορα, οι αεροσυνοδοί μας στομπώνουν μ' ένα γεύμα κάθε δύο ώρες, ώπου να φτάσουμε στη χώρα της πείνας, όπως αποκαλούν με τα ευρωπαϊκά δεδομένα, τη Νικαράγουα.

Το χρώμα της Τετάρτης μας βρίσκεται σε μια αίθουσα «τράνζιτο» της Αβάνας, να χαζεύουμε κουβανέζικα σουβενίρ, μπουκάλια ρούμι και πούρα, που τα φτιάχνουν μπροστά σου διπλώνοντας τον καπνό, και τα πουλάνε στις (ιδιες σχεδόν τιμές με την Ευρώπη).

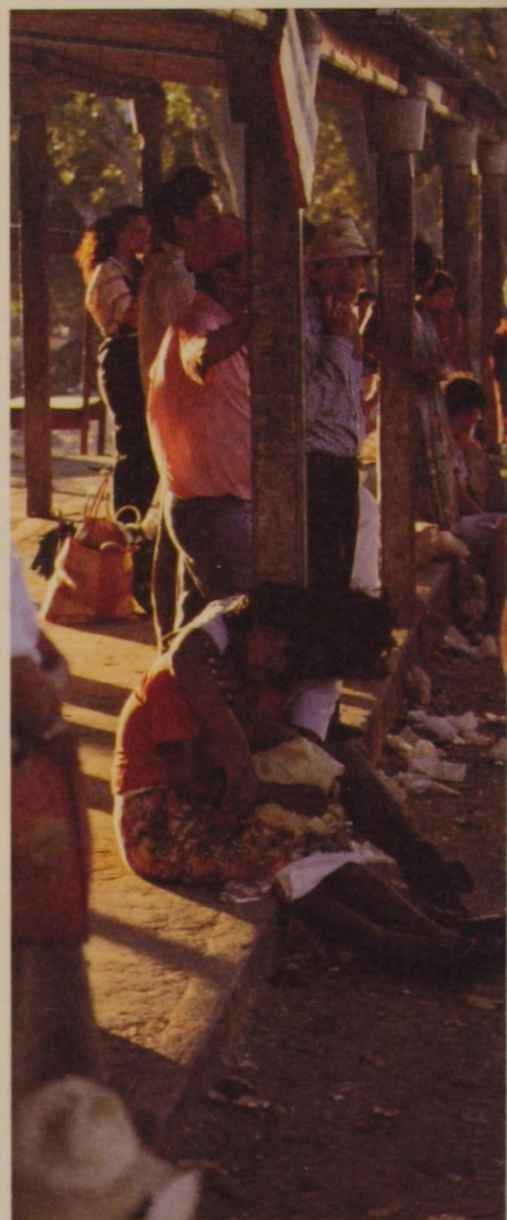
Ξαναμπαίνουμε στο αεροπλάνο και σε δυο ώρες να 'μαστε πάνω από τα θολά νερά της λίμνης Μανάγκουα, έτοιμοι για προσγείωση.

...Προχωράμε στην έξοδο του αεροδρομίου και αρχίζει έλεγχος διαβατη-

ρίων (αρκετά αυστηρός και εξονυχιστικός) και συναλλάγματος. Αλλάζουμε, υποχρεωτικά, 60 δολάρια για ελάχιστες κόρδοβες (το νόμισμα της Νικαράγουας), σαν ένα είδος φόρου για την Επανάσταση. Στη συνέχεια, πληροφορούμαστε ότι και για την έξοδο θα χρειαστούν άλλα 10 δολάρια υποχρεωτικά, 70 δολάρια λοιπόν συνολικά για όποιον ξένο μπαίνει στη χώρα. Συμπληρώνουμε διάφορα έντυπα, καθώς και μια δήλωση για το σκοπό του ταξιδιού μας, όπου γράφουμε: «Αλληλεγγύη στη Νικαράγουανή επανάσταση», σαν μέλη της ελληνικής επιτροπής καθώς και από δημοσιογραφικό ενδιαφέρον, μιας και είμαστε όλοι μας μέλη συντακτικών ομάδων περιοδικών και εφημερίδων.

Τελευταίο «εμπόδιο» προς τη Νικαράγουα, κάτι ατομικά κουβούκλια (δώρα των σοσιαλιστικών χωρών στα πρώτα βήματα της Επανάστασης!!!), όπου γίνεται ο τελικός έλεγχος.

Παραδίδουμε μερικά κιβώτια φάρμακα εκ μέρους της ελληνικής επιτροπής (δωρεά ελληνικής φαρμακευτικής εταιρίας) και μπαίνουμε επιτέλους στη χώρα.

Πρώτη επαφή με την πόλη και την κοινωνία

Βγαίνοντας έξω, η πρώτη μας δουλειά είναι να πετάξουμε τα ρούχα που φοράμε, γιατί η ζέστη είναι αφόρητη. Μια παμπάλαια Μπουίκ μας μεταφέρει στο κέντρο της πόλης.

Η διαδρομή είναι μικρή αλλά μας συγκλονίζει. Ένας κόμπος δένεται στο στομάχι βλέποντας δεξιά και αριστερά εικόνες που μόνο στα Κλασικά Εικονογραφημένα της «Καλύβας του μπάρμπα Θωμά» είχαμε δει.

Ετοιμόρροπες παράγκες, ελάχιστα χτισμένα σπίτια, γυμνά και βρώμικα παιδιά στο δρόμο, και απέραντες αλάνες. Τα σπίτια σε μεγάλη απόσταση το ένα από το άλλο, και μεταξύ τους χαλάσματα. Αργότερα μάθαμε πως αιτία γι' αυτή την εικόνα ήταν ο μεγάλος σεισμός του 1972, που ουσιαστικά ισοπέδωσε την πόλη, ενώ οι προτεραιότητες της Επανάστασης δεν επέτρεψαν την ανοικοδόμησή της.

Μανάγκουα λοιπόν, δίχως κέντρο και περιφέρεια, δίχως συνοικίες πρώτης και δεύτερης κατηγορίας. Μια πόλη επίπεδη, αραιοκατοικημένη—χαώδης.

Μια πόλη με τεράστιες, «φωτογραφικές» αντιθέσεις, κληρονομημένες από το παρελθόν. Σπίτια-μονοκατοικίες, που μοιάζουν μικρές βίλες, ενώνονται με παράγκες, που γύρω τους τρέχουνε παίζοντας μικρά ξυπόλητα παιδιά.

Παράγκες και χαμόσπιτα φτιαγμένα για το τροπικό κλίμα που επικρατεί: Ισόγειο, με μεγάλες βεράντες και παράθυρα, πάντα ανοιχτά. Η επίπλωση των σπιτιών απλή: τραπεζάρια, κρεβάτια, κουνιστές καρέκλες, και οι απαραίτητες αιώρες.

Τελευταίο απαραίτητο «εξάρτημα», ο σιδερένιος φράχτης, για ασφάλεια... Βλέποντας αυτούς τους σιδερένιους φράχτες, καταλαβαίνεις ότι στην πόλη πρέπει να υπάρχουν πολλοί σιδεράδες. Ψάχνοντας για τους σιδεράδες, μάθαμε ότι το προλεταριάτο της Νικαράγουα δεν υπερβαίνει το 1% του πληθυσμού. Ο πληθυσμός ανέρχεται σε 2.800.000 κατοίκους, από τους οποίους οι 800.000 ζουν στη Μανάγκουα. Το προλεταριάτο απασχολείται κυρίως στη μικρή βιοτεχνία, στα σιδηρουργεία και στις οικοδομές.

Με την ευκαιρία, θα πρέπει ν' αναφέρουμε πως εδώ, θεωρητικά, ανεργία δεν υπάρχει, αφού άλλωστε η Νικαράγουα έχει μεγάλη ανάγκη εργατικών χεριών στην αγροτική παραγωγή (καφές, μπαμπάκι, ξυλεία). Όμως, εξαιτίας του πολέμου με τους Κόντρας, πάρα πολλοί εγκαταλείπουν τις αγροτικές περιοχές του Νότου και της ακτής του Ατλαντικού, για να εγκατασταθούν στις πόλεις, και ειδικά στη Μανάγκουα. Σ' αυτούς τους εσωτερικούς μετανάστες η κυβέρνηση των Σαντινίστας παραχωρεί ένα κομμάτι γης, για να χτίσουν την παράγκα τους, κάτω από άθλιες συνθήκες. Τους βοηθάει όμως ουσιαστικά μόνο όταν θελήσουν να το καλλιεργήσουν. Κύρια όμως επι-

δίωξη της κυβέρνησης είναι να κατευθύνει αυτό το ρεύμα των μεταναστών προς το Βορρά, όπου υπάρχει η βάση όλης της οικονομίας της χώρας, τουλάχιστον προς το παρόν.

Η Μπουίκ μας μεταφέρει σε μια πανσιόν για ξένους, που θα τη ζήλευε, ίσως, μόνο το τελευταίο αυθαίρετο του Περάματος. Οι ξένοι εδώ αποκαλούνται όλοι «διεθνιστές». Βρίσκουμε εδώ πολλούς Γερμανούς, Δανούς, Ιταλούς, Αμερικανούς, και λιγότερους Γάλλους, Ελβετούς και Ισπανούς. Όλοι βρίσκονται εδώ για να προσφέρουν, ο καθένας με τον τρόπο του. Άλλοι δουλεύουν στον τομέα της υγείας (γιατροί, νοσοκόμοι), άλλοι στην εκπαίδευση (δασκάλοι, καθηγητές), άλλοι στην παραγωγή (οργάνωση μελισσοκομείων, κατασκευή υδροηλεκτρικών έργων) και ελάχιστοι στη συγκομιδή του καφέ.

Όσον αφορά τον καφέ, απ' ό,τι μάθαμε οι ξένοι που έρχονται να βοηθήσουν στη συγκομιδή του, προξενούν μεγαλύτερες καταστροφές απ' όσο αξίζει η δουλειά τους. Εκείνο που μετράει περισσότερο σ' αυτή την περίπτωση είναι το συμβολικό της ενέργειας, παρά τα πρακτικά τους αποτελέσματα. Έτσι διάφοροι σύντροφοι πήραν διαφορετικές πρωτοβουλίες, για παράδειγμα οι Ιταλοί διεθνιστές έστησαν ένα Πρακτορείο Τύπου, από τα πιο αξιόλογα στην Κεντρική Αμερική.

Οι σύντροφοι που ζουν εδώ και βοηθούν μ' αυτό τον τρόπο δεν αρκούνται σε κάποια εξωτερική βοήθεια, αλλά συμβιώνουν αρμονικά με τη νικαραγουανή κοινωνία. Μαζί τους πίσω μάθαμε περισσότερα για την κοινωνική ζωή της χώρας.

«ΤΡΕΛΛΟ» ΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΥ: ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΤΗΣ ΜΑΝΑΓΚΟΥΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΟΣ, ΠΟΥ ΖΕΙ ΑΠΟ ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΗ ΧΩΡΑ.

Γνωρίσαμε μια γυναίκα, μέλος της οργάνωσης γυναικών AMNLAΕ, που μας μίλησε για τη νικαραγουανή οικογένεια. Στη Νικαράγουα η οικογένεια δεν έχει τη μορφή που έχει στις ευρωπαϊκές χώρες. Η δομή της αντλεί από την ινδιάνικη παράδοση, και έτσι κάθε άνδρας παντρεύεται μια γυναίκα, έχοντας όμως το δικαίωμα (όπως και η γυναίκα εξάλλου) να διατηρεί ακόμη παράλληλες σχέσεις με τρεις ή τέσσερις γυναίκες. Μπορεί ν' αποκτήσει με όλες παιδιά, τα οποία μεγαλώνουν με τη μάνα τους, είτε είναι από τον ίδιο πατέρα είτε όχι. Ο πατέρας γυρίζει και δεν έχει καμιά ευθύνη γι' αυτά. Όμως μετά την Επανάσταση οι γυναίκες οργανώθηκαν, διεκδίκησαν και κατόρθωσαν να παίρνουν ένα μέρος από το μισθό του άνδρα, ανάλογα με τα παιδιά που έχουν κάνει μαζί του.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό που μας έκανε εντύπωση είναι το πώς λύνουν το πρόβλημα του καθημερινού συσσίτιου. Όσοι εργάζονται έχουν δικαίωμα για ένα γεύμα στο χώρο εργασίας. Το ίδιο ισχύει και για τα παιδιά στο σχολείο. Έτσι, το δεύτερο γεύμα είναι υποχρεωμένοι να το βγάλουν από το μισθό τους. Ο βασικός μισθός κυμαίνεται από 30.000

έως 40.000 κόρδοβες, περίπου 8.000 δρχ. Με βάση τον τομέα που δουλεύουν και το μισθό που παίρνουν, διαθέτουν μια κάρτα για κάποιο ειδικό σούπερ μάρκετ, από το οποίο ψωνίζουν σε φθηνότερες τιμές.

Τα λεωφορεία, παρότι λίγα, είναι πάντα ξεχειλισμένα από επιβάτες και το εισιτήριο στοιχίζει 2 κόρδοβες. Τα ταξί, που λειτουργούν σαν «πειρατικά», είναι το ίδιο φθηνά, καθώς και οι υπεραστικές γραμμές και το τρένο, παρά την αθλιότητά του.

Το φαγητό εκτός εργασίας στοιχίζει 200-250 κόρδοβες και τρώγεται στο δρόμο. Φτιάχνεται στις παραδοσιακές φουφούδες και αποτελείται από το «τυπικό πιάτο»: Σερβίρεται σ' ένα μπανανόφυλλο... ρύζι, σαλάτα, φασόλια, κρέας και μια τورتίγια, πίττα όπως στο δικό μας σουβλάκι. Μεγάλη ποικιλία από πάμθηνα φρούτα και χυμούς μέσα σε νάilon σακούλες, που τους ρουφάς κάνοντας μια τρύπα.

Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι υπάρχει παντελής έλλειψη γυαλιού και δεν υπάρχουν ποτήρια. Πολλές φορές πίνεις χυμό σε κομμένα μπουκάλια ή δοκιμαστικούς ιατρικούς σωλήνες, που τους έχουν τρώξει δίνοντας τη μορφή του ποτηριού ή της κούπας.

Εάν θέλεις να φας καλύτερα, υπάρχουν εστιατόρια καθώς και το μεγάλο ξενοδοχείο Intercontinental. Το γεύμα εκεί στοιχίζει γύρω στις 700 έως 1000 κόρδοβες.

Δεν υπάρχει καθόλου κρασί παρά μια παράξενη μπίρα, άφθονοι εξάισοι χυμοί και πολύ ρούμι, ρούμι!... Η εξοικείωση με την τροφή γίνεται μετά από μερικές μέρες αφού σε χτυπήσει για λίγο μια μικρή διάρροια.

Όσον αφορά τις αρρώστιες, συνιστούν στους ξένους κινίνο, από την ημέρα που θα μπουν στη χώρα μέχρι την αναχώρησή τους. Τα τσιγάρα και τα πούρα είναι πάμθηνα, ενώ ο ελάχιστος ρουχισμός που είναι απαραίτητος λόγω κλίματος, σχετικά προσιτός.

Δεύτερη επαφή με την περιφέρεια και την αγροτιά

Μετά από τη Μανάγκουα, αφού πρώτα βγάλαμε δημοσιογραφικές ταυτότητες για να μπορούμε να κινηθούμε ευχερέστερα, επισκεφτήκαμε τη Μασάγια και τη Γρανάδα, στο Νότο· το Ποτσομίλ στην ακτή του Ειρηνικού· τη Ματαγκάλμπα, στο Βορρά· και το Μπλουφιλντ, αφού βγάλαμε ειδική άδεια, στην ακτή του Ατλαντικού.

Στη Μασάγια στα νότια της Μανάγκουα πήγαμε ωστόσο μ' ένα στρατιωτικό φορτηγό. Μικρή εμπορική ινδιάνικη κωμόπολη και χαρακτηριστικά «μεξικάνικο» τοπίο. Στην εξέγερση έπαιξε σημαντικό ρόλο και οι κάτοικοί της έδωσαν σε σκληρές μάχες για την απελευθέρω-

σή τους. Από κει ξεκίνησε η τελευταία πορεία των Σαντινίστας προς τη Μανάγκουα, όταν πήραν την εξουσία το 1979. Εκεί υπάρχει η ωραιότερη παραδοσιακή αγορά, το «Mercado», με άφθονα είδη λαϊκής παραδοσιακής τέχνης απ' όλη τη Νικαράγουα.

Η Γρανάδα, ακόμη πιο νότια της Μασάγια, είναι ίσως η ωραιότερη πόλη της Νικαράγουα. Παλιά ισπανική αποικία και παλιό εμπορικό κέντρο, με πανέμορφα κτίρια και εκκλησίες, που διατηρούνται σε πολύ καλή κατάσταση. Βρίσκεται στη δυτική άκρη της λίμνης της Γρανάδα και δίνει την εικόνα της πιο καθαρής πόλης σ' όλη τη χώρα. Με μια πρώτη ματιά βλέπεις ότι τα στρώματα που κατοικούν εκεί είναι πιο μικροαστικά. Πληροφορηθήκαμε επίσης ότι εκεί στεγάζεται και ένα μέρος της διανοήσης. Το βιοτικό επίπεδο είναι αρκετά ανεβασμένο, σε σύγκριση με την υπόλοιπη χώρα.

Το Ποτσομίλ, ένα παραθαλάσσιο θέρετρο με σπάνιες ομορφιές στην ακτή του Ειρηνικού, φιλοξενεί στις παραλίες του κυρίως τους κατοίκους της Μανάγκουα. Μια τεράστια παραλία με φοίνικες, μικρές καπάνες που ψήνουν ψάρια και προσφέρουν χυμούς με ρούμι, τεράστιες ομπρέλες στην ακτή και τα τζιουκμπόξ να παίζουν ισπανικά παραδοσιακά κομμάτια που χορεύουν οι κάτοικοι, βραζιλιάνικες σάμπες και αμερικάνικους ρυθμούς της Νέας Ορλεάνης. Οι άνθρωποι κολυμπούν με τα ρούχα, από τη μέση και κάτω τουλάχιστον, και κάνουν ντους πάλι με τα ρούχα, ενώ στεγνώνουν σχεδόν αμέσως λόγω του καυτού ήλιου. Ο ορίζοντας και η εικόνα του ουρανού με τα τεράστια σύννεφα που τρέχουν δεν περιγράφονται. Στην επιστροφή για την πόλη, το τελευταίο λεωφορείο ξεκινάει γύρω στις τρεις το μεσημέρι, οι οδηγοί όμως προσφέρονται να σε μεταφέρουν, αρκεί να σε βρουν πεζό στο δρόμο τους.

Ξεκινώντας για τη θρυλική Ματαγκάλμπα το ενδιαφέρον κορυφώνεται. Τα τσαμπιά του κόσμου στα ξεχειλισμένα λεωφορεία μάς αναγκάζουν να στριμωχτούμε, επτά άτομα, μέσα σ' ένα μικρό ταξί, για να μας μεταφέρει με λίγα χρήματα 150 χιλιόμετρα βόρεια της Μανάγκουα.

Η πόλη αυτή, που για τα δικά μας δεδομένα μοιάζει με μεγάλο χωριό, βρίσκεται στους πρόποδες ενός βουνού, και πίσω του ξανόγεται μέσα σε βουνά και λόφους μια οργιώδης βλάστηση, που θυμίζει ζού· κλα της Ινδοκίνας, απ' ό,τι τουλάχιστον έχουμε δει στον κινηματογράφο.

Από εκεί και πέρα, προς τα βόρεια και ανατολικά, μέχρι τα σύνορα με την Ονδούρας βρίσκεται η καρδιά της αγροτικής οικονομίας της Νικαράγουα. Εκεί είναι ο καφές, η ζάχαρη, το μπαμπάκι κι όλες οι άλλες κύριες καλλιέργειες.

Με κέντρο τη Ματαγκάλμπα, όπου εδρεύουν 530 κοπερατίβες, χτίζεται αυτό που δεν έχει δοκιμάσει καμιά άλλη Επα-

νάσταση του Τρίτου Κόσμου. Οι άνθρωποι εκεί, αναλφάβητοι, ξεγραμμένοι, πουλιόντουσαν σαν σκλάβοι επί Σομόζα και δούλευαν στα φέουδά του για ένα κομμάτι ψωμί: τώρα έχουν οργανωθεί σε κοπερατίβες και κολλεκτίβες, και με το όπλο στον ώμο δουλεύουν φτιάχνοντας τη ζωή τους από την αρχή. 530 κοπερατίβες με 23.000 μέλη, άλλες ιδιωτικές σε οικογενειακή βάση, άλλες συλλογικές, άλλες με συνεταιρισμό μικροϊδιοκτητών που δεν απαλλοτριώθηκαν από την Επανάσταση, άλλες κολλεκτιβιστικές, παράγουν με βάση τις ώρες της δουλειάς τους και τα πλάνα που βάζουν, και αμείβονται με τιμές που καθορίζουν οι ίδιοι σε συμφωνία με το κράτος. Μιλήσαμε με έναν υπεύθυνο επί των διεθνών σχέσεων και μας βοήθησε να επισκεφτούμε όσες απ' αυτές θέλαμε, για να τις γνωρίσουμε από κοντά, διαθέτοντάς μας ένα τζιπ και οδηγό. Συγκεκριμένα μας ξενάγησε σε δύο από τις πιο φτωχές και εξαθλιωμένες κοπερατίβες, που μόλις είχαν δημιουργηθεί: απαρτίζονταν από 23 μέλη και καμιά 60αριά παιδιά με φουσκωμένες κοιλιές από τον υποσιτισμό, κύρια απασχόλησή τους ήταν η συγκομιδή του καφέ. Πάμφτωχες ξύλινες παράγκες για τη στέγασή τους, πρωτόγονα εργαλεία, σκληρή δουλειά, και, πάντα με τα όπλα στους ώμους, ετοιμάζονταν να φτιάξουν σχολείο και κέντρο υγείας σε συνεργασία με άλλες κοπερατίβες.

Μένουν κατά οικογένειες και το κράτος τους βοηθάει σ' οποιαδήποτε αναπτυξιακή πρωτοβουλία τους. Το πλάνο παραγωγής βγαίνει από συνέλευση που αποφασίζει και εκλέγει αντιπρόσωπο για το συντονισμό των κοπερατίβων. Το πλάνο το εγκρίνει ένας τεχνικός που εκπροσωπεί το κράτος και προωθεί την αγορά εξοπλισμού και υλικών που χρειάζεται για την εφαρμογή του. Όλοι πληρώνονται με βάση τις ώρες δουλειάς τους και οι οικογένειες χτίζουν τους οικισμούς τους κοντά στους χώρους εργασίας, ενώ κατεβαίνουν στις γύρω πόλεις και χωριά για ψώνια. Η διατροφή τους, τα σχολεία τους, οι γιορτές τους και ό,τι άλλο τους αφορά, λύνεται από τους ίδιους επί τόπου.

Με το μοίρασμα της γης, τους δίνονται και τα απαραίτητα όπλα για να την υπερασπιστούν, γιατί οι Κόντρας κάνουν συχνές επιθέσεις. Δεν είναι τυχαίο ότι από τις 80 μεγάλες κολλεκτίβες και όχι ιδιωτικές κοπερατίβες, επανειλημμένα, έχουν χτυπηθεί τις 40 με συνέπεια να τους έχουν κάνει μεγάλες ζημιές.

Εκείνο που διαπιστώνουμε είναι ότι,

σε σχέση με τις πόλεις, όπου βλέπεις έντονες αντιθέσεις —όταν σταματήσει ο πόλεμος ίσως ξεσπάσουν μικροί εμφύλιοι— στις αγροτικές περιοχές κυριαρχούν η άμιλλα, η ανεπτυγμένη συντροφικότητα, το κολλεκτιβιστικό πνεύμα, και, παρά τις άθλιες συνθήκες, οι άνθρωποι δουλεύουν πολεμώντας και χαμογελούν: από τα μικρά παιδιά μέχρι τους ηλικιωμένους.

Στην ακτή του Ατλαντικού βρίσκεται το μικρό λιμάνι Μπλουφιλντ, που για να το επισκεφτεί κανείς χρειάζεται ειδική άδεια. Μετά από πολλές γραφειοκρατικές διαδικασίες, που δεν μπορούσαμε να τις καταλάβουμε παρά μόνο όταν φτάσαμε εκεί, πήραμε την άδεια και, για να κερδίσουμε χρόνο, πήγαμε αεροπορικά και γυρίσαμε με ποταμόπλοιο και λεωφορείο. Μ' ένα μικρό αεροπλάνο των εσωτερικών γραμμών της «Αερονίκα», που σου θυμίζει πούλμαν που του είχαν κολλήσει δυο φτερά στα πλάγια, που ανοιγόκλειναν οι πόρτες και σε δένουν με σχοινιά στο κάθισμα, πετάξαμε ανατολικά, πάνω από τη λίμνη της Μανάγκουα, πάνω απ' τη ζούγκλα, και σε μια ώρα φτάσαμε στο Μπλουφιλντ.

Η πρώτη εντύπωση είναι ότι βρίσκεσαι σ' άλλη χώρα. Η ζέστη είναι ανυπόφορη, τα σπίτια ξύλινα, πολύχρωμα, σου θυμίζουν Νέα Ορλεάνη. Η πόλη απλώνεται ως την άκρη της ζούγκλας και καταλήγει η μισή να 'ναι χτισμένη πάνω στα νερά. Η βρώμα και η εξαθλίωση κυριαρχούν παντού, οι άνθρωποι είναι σχεδόν όλοι μαύροι και μιλούν μια διάλεκτο αναμικτή από ισπανικά και αγγλικά. Φορούν πολύχρωμα ρούχα, που φαίνεται έντονα ότι είναι αμερικανικής προέλευσης, κυκλοφορούν με τρανζίστορ στο χέρι και βρίσκονται σε μια διαρκή χαρετική κίνηση. Η μουσική από τα σπίτια και τους δρόμους είναι έντονη, όπου και να βρεθείς. Δεν υπάρχει τίποτα από την ισπανική επιρροή ούτε από την βραζιλιάνικη, αλλά είναι ρέγγε (η Τζαμάικα είναι απέναντί) και αμερικανική τύπου τζαζ Νέας Ορλεάνης.

Αν δεν επισκεφτείς το Μπλουφιλντ ή το Πόρτο Καμπέτζας, ένα άλλο λιμάνι στην ακτή του Ατλαντικού, δεν μπορείς να καταλάβεις γιατί η Επανάσταση δεν έχει επικρατήσει σ' αυτή την περιοχή. Και για να γίνουμε πιο κατανοητοί: Η ακτή του Ατλαντικού καλύπτεται από μια τεράστια πυκνή ζούγκλα με μεγάλα ποτάμια και παραπόταμους, που μέσα της ζουν διασκορπισμένοι οι Μισκίτος και άλλες ινδιάνικες φυλές.

Τα βασικά λιμάνια της ακτής είναι το Πόρτο Καμπέτζας και το Μπλουφιλντ,

που οι κάτοικοί του είναι ψαράδες. Πολλοί ασχολούνται με το λαθρεμπόριο, με κυριότερο είδος τη μαριχουάνα, που τους προμηθεύουν οι Ινδιάνοι. Εκεί, μέσα σ' αυτή τη ζούγκλα, έχουν τα καταφύγια τους οι Κόντρας. Όταν τους πολέμησαν οι Σαντινίστας στα εδάφη των Ινδιάνων οι πρώτοι που πλήρωσαν ήταν αυτοί, καί γι' αυτό συμμάχησαν πολύ γρήγορα με τους Κόντρας, για να μην χάσουν την αυτονομία τους. Απ' την άλλη, οι Σαντινίστας, σε πρώτη φάση, καταδιώκοντας τους Κόντρας έβαλαν μπρος ένα σχέδιο εκπολιτισμού των Μισκίτος, χωρίς να το υιοθετούν οι ίδιοι, και έτσι απομονώθηκαν. Με τον καιρό είδαν το λάθος τους και, εγκαταλείποντας τα αρχικά τους σχέδια, έβαλαν σ' εφαρμογή ένα σχέδιο που κατοχύρωνε την αυτονομία των Μισκίτος, με την προϋπόθεση να μην χρησιμοποιείται η περιοχή ως καταφύγιο από τους Κόντρας. Σήμερα, οι Μισκίτος και σχεδόν όλοι οι κάτοικοι της ανατολικής ακτής διατηρούν την αυτονομία τους από το κράτος των Σαντινίστας, αλλά ελέγχονται στρατιωτικά, ωστόσο σταματήσει ο πόλεμος με τους Κόντρας, που συνεχώς εφοδιάζονται με τον πιο σύγχρονο εξοπλισμό που έχουν οι Αμερικάνοι. Γι' αυτό χρειάζεται ειδική άδεια για να πας εκεί, γιατί δεν μπορούν να σου εγγυηθούν την ακαιρεσότητα σου, λόγω των συνεχών επιθέσεων από τους Κόντρας.

Μετά από μια μέρα παραμονής σ' ένα ξενοδοχείο που σου θυμίζει Μπουκόφσκι, και ένα μπάνιο στον ταραγμένο Ατλαντικό, ξεκίνησαμε τα χαράματα να επιστρέψουμε στη Μανάγκουα, μ' ένα ποταμόπλοιο που διέσχισε τον ποταμό Río Escondido, πέντε ώρες μέσα στη ζούγκλα. Το ταξίδι ήταν φανταστικό, —και πάλι το τοπίο δεν περιγράφεται.

Μέσα στο ποταμόπλοιο, που ήταν κατατρυπημένο από τις σφαίρες των Κόν-

τρας, ταξιδέψαμε παρέα με γαλόπουλα, γουρούνια και την τσίκνα του «τυπικού πιάτου». Είχαμε συνοδεία κι ένα πολεμικό πλοιάριο των Σαντινίστας για ασφάλεια, και στο δρόμο μας, συναντήσαμε ένα βυθισμένο πλοιάριο, που είχαν κάψει οι Κόντρας τον προηγούμενο μήνα. Φτάνοντας στο χωριό Ράμα πήραμε το λεωφορείο με αρκετό στριμωξίδι και αγωνία, και μετά από 6 ώρες ταξίδι βρεθήκαμε ξανά στη Μανάγκουα.

Επισκέψεις και συνομιλίες

Επειδή είχαμε λίγες μέρες στη διάθεσή μας, προτιμήσαμε να γνωρίσουμε όσο το δυνατόν περισσότερα μέρη και ανθρώπους, παρά να πάρουμε συνεντεύξεις από επίσημους φορείς και πρόσωπα. Έτσι, κάναμε μια επίσκεψη στην εφημερίδα «Barrigada» των Σαντινίστας, στον βασικό τους εκδοτικό οίκο «Νουόβα Νικαράγουα», λόγω κοινών εκδοτικών ενδιαφερόντων, στο Κρατικό Εργαστήριο Γραφικών Τεχνών, που βγαίνουν οι περισσότερες εκδόσεις, και στο Μουσείο της Επανάστασης.

Παράλληλα είχαμε μια κουβέντα με τον υπεύθυνο για την Ευρώπη της καμπάνιας που έχει προγραμματιστεί για το 1986 «Η Νικαράγουα πρέπει να επιζήσει» και πολλές συζητήσεις με Ευρωπαίους και Νικαραγουανούς για τα επίκαιρα πολιτικά πράγματα που διαδραματίζονται εκεί.

Από τον εκδοτικό οίκο «Νουόβα Νικαράγουα» μάθαμε ότι έχουν δώσει μεγάλη μάχη ενάντια στον αναλφάβητισμό με όλα τα μέσα. Σήμερα μια πρώτη έκδοση οποιουδήποτε βιβλίου βγαίνει σε 6.000 αντίτυπα και το πολύ σε τρεις μήνες εξαντλείται. Βγαίνουν πολλά πολιτικά βιβλία, ποιητικές συλλογές και λογοτεχνικά έργα. Οι καλύτερες εκδόσεις με φωτογραφικό υλικό που κυκλοφορούν στη χώρα έχουν τυπωθεί στη Δυτική Γερμανία και αποτελούν προσφορά των Γερμανών συντρόφων. Υπάρχουν πολλές ελλείψεις στον τομέα γραφικών τεχνών και γίνεται δεκτή κάθε βοήθεια από την Ευρώπη.

Στο Μουσείο της Επανάστασης είδα-

με την προσπάθεια ενός λαού να συνθέσει την ιστορική του μνήμη. Από αποκόμματα εφημερίδων και παλιές καρτοποστάλ, διάφορες φωτογραφίες, από το 1900 μέχρι το 1979, μέχρι χειροποίητα όπλα της εξεγερμένης νεολαίας της Μανάγκουα και το τανκ που πρόσφεραν διεθνιστές θωρακίζοντας ένα απλό αυτοκίνητο.

Με Ευρωπαίους και Νικαραγουανούς συντρόφους συζητήσαμε όσο μπορούσαμε εκτενέστερα πάνω στα πολιτικά πράγματα. Μετά το διώξιμο του Σομόζα, το 1979, οι Σαντινίστας, που μέχρι τότε ήταν ένα κίνημα με πολλές τάσεις, ενοποιούνται δημιουργώντας ένα εννεαμελές συμβούλιο με πρόεδρο τον Ορτέγκα —τιμής ένεκεν, επειδή αυτός ήταν ο εκφραστής του σχεδίου εξέγερσης. Ξεκα-

θαρίζεται ο ρόλος του Παστόρε, που φτιάχνει το κίνημα ARDE, συμμαχεί με τους Κόντρας και οργανώνεται σε αντάρτικη βάση στη Ζούγκλα, για να πολεμήσει τους Σαντινίστας.

Σήμερα, μετά το σχέδιο αυτονομίας των Μισκίτος, που βρίσκονται σε ανακωχή, το ARDE βρίσκεται σε κρίση και αρκετά αποδυναμωμένο. Ουσιαστικά ο κύριος εχθρός είναι μόνο οι Κόντρας, οι οποίοι έχουν οπαδούς σε λαϊκά στρώματα που επηρεάζονται από την επίσημη Εκκλησία, και στηρίζονται στο στρατιωτικό και οικονομικό εξοπλισμό των Αμερικάνων, που εδώ και επτά χρόνια προσπαθούν με το οικονομικό μπουκόταρισμα και τον ανταρτοπόλεμο να τσακίσουν την επαναστατική διαδικασία που έβαλε σ' εφαρμογή το κίνημα των

Σαντινίστας.

Η καπιταλιστική χρήση της βιομηχανικής επανάστασης καταδίκασε από μια εξαρχής τις χώρες —παραγωγούς πρώτων υλών σε πλήρη εξάρτηση. Έτσι, ο διεθνής καπιταλιστικός καταμερισμός εργασίας στη Νικαράγουα δείχνει την αληθινή του φύση. Βιομηχανία μηδέν, άρα οικονομική και πολιτική εξάρτηση. Η ιστορική λοιπόν εξάρτηση από τους Αμερικάνους, που δεν είχαν κάνει μεγάλες επενδύσεις λόγω των οξυμένων κοινωνικών αντιθέσεων, οδήγησε μια μακροχρόνια επανάσταση να βρεθεί προ των πυλών της εξουσίας σε μια χώρα κυριολεκτικά κατεστραμμένη.

Η Νικαράγουα σήμερα εξαγεί μόνο αγροτικά προϊόντα: καφέ, ζάχαρη, μπαμπάκι, ξυλεία και μπανάνες. Έτσι, οι κυκλικές κρίσεις του καπιταλισμού «εξοφτούν» κάθε φορά εδώ τις συνέπειές τους. Η δύναμη του δολαρίου ρίχνει τις τιμές της ζάχαρης, του μπαμπάκιου και του καφέ (τελευταία από 200 δολ. έπεσε στα 115), και αναγκάζει την κυβέρνηση να δημιουργήσει σχέσεις με τις Ανατολικές χώρες. Το εξωτερικό χρέος το 1979 ήταν 1600 εκατομ. δολάρια και σήμερα 4 δισεκατομμύρια. Η συναίνεση του κόσμου όμως στην επαναστατική κυβέρνηση βοηθάει στη διατήρηση του πιο χαμηλού προσδοτού πληθωρισμού στην Κεντρική Αμερική, με μεγάλη θυσία του λαού, και επιτρέπει μεγαλύτερη διαλλακτικότητα εκ μέρους του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Έτσι, επιδίωξη της Επανάστασης είναι η ανάπτυξη, και η εξωτερική πολιτική της: καλές σχέσεις με την Ευρώπη και πίεση στην Αμερική. Μέσα από την μικτή οικονομία και τον πολιτικό πλουραλισμό, με μια επαναστατική κυβέρνηση κι ένα ένοπλο λαό, με καρδιά την αγροτική μεταρρύθμιση και το μοίρασμα της γης, προσπαθεί να χτίσει μια άλλη

κοινωνία.

Στη Νικαράγουα, αισθάνεσαι ότι βρίσκεσαι στην πιο ελεύθερη κοινωνία του κόσμου. Δεν νιώθεις την παρουσία αστυνομικών στις πόλεις, αισθάνεσαι τον στρατό χωρίς ιεραρχίες, σαν κάποιο κομμάτι του λαού, και δεν νιώθεις την παρουσία ενός αυταρχικού κράτους που πιέζει το κοινωνικό σύνολο. Μάθαμε ότι όσοι βρίσκονται στις φυλακές, είτε αντιδραστικοί είναι είτε ποινικού δικαίου, παίρνουν άδειες και βλέπουν τις οικογένειές τους, μπορούν να δουλεύουν και πολύ σύντομα βγαίνουν έξω και προσαρμόζονται. Δεν υπάρχει εγκληματικότητα όπως στις μητροπόλεις της Δ. Ευρώπης, παρά το γεγονός ότι κυκλοφορούν τόσα όπλα.

Όσον αφορά τις πολιτικές ελευθερίες έγιναν και γίνονται μεγάλες ανοιχτές συζητήσεις και τα τελευταία μέτρα πάρθηκαν για να μπορούν να ελεγχονται οι εκδηλώσεις χωρίς να απαγορεύονται (απεργίες — διαδηλώσεις κτλ.) και να προστατεύονται από την διείσδυση των Κόντρας μέσα στις πόλεις για ενέργειες σαμποτάζ. Στις περσινές εκλογές το FSLN πήρε, χωρίς καμιά ιδιαίτερη προπαγάνδα, το 65% και τώρα άνοιξαν μεγάλες συζητήσεις για το Σύνταγμα που ετοιμάζεται.

Το ΚΚ Νικαράγουας —που πήρε 1% και που τα μέλη του δεν συμμετείχαν στην Επανάσταση— προσάπτει στους Σαντινίστας ότι είναι μικροαστοί, γιατί δεν απαλλοτριώνουν βίαια τους καπιταλιστές και δεν κολλεκτιβοποιούν τη γη με όρους υποχρεωτικής εργασίας.

Από την άλλη, τα συντηρητικά κόμματα και η επίσημη Εκκλησία τους κατηγορούν για «τροπικό σταλινισμό» και ισχυρίζονται ότι καταργούν τα δικαιώματα των πολιτών και την αυτονομία των Μισκίτος. Σε αντιπαράθεση με την επίσημη Εκκλησία, που κάνει και λειτουργίες στο Μαϊάμι των ΗΠΑ με τους Κόντρας και τον Παστόρε, υπάρχει ο λαϊκός κλήρος με εξέχουσα φυσιογνωμία τον Ernesto Cardenal (υπουργό Πολιτισμού).

Συζητώντας για τις σχέσεις με τις Ανατολικές χώρες, διαπιστώνουμε ότι περισσότερα πράγματα έχουν να διδαχτούν από την Κούβα παρά από τη Σοβιετική Ένωση και την Ανατολική Ευρώπη. Θέλουν να διατηρήσουν την αυτονομία τους, γι' αυτό και ζητάνε βοήθεια από την Δυτική Ευρώπη, είτε μέσω κυβερνήσεων είτε μέσω κινημάτων. Παράλληλα, διαπιστώσαμε ότι το κέντρο των επαναστατικών κινημάτων της Κεντρικής και Λατινικής Αμερικής έχει μετατοπιστεί από την Κούβα στη Νικαράγουα, αν κι αυτό δεν φαίνεται ακόμα προς τα έξω. Γνωρίσαμε μερικούς συντρόφους εξόριστους και μάθαμε πολλά πράγματα γύρω από αυτά.

Τελικά, εκείνο που μπορείς να αποκομίσεις από μια πρώτη σύντομη επαφή με την Νικαράγουα, είναι ότι αντιμετωπίζει μια επαναστατική διαδικασία που σαν μοντέλο η Ευρώπη δεν μπορεί να κατανοήσει, με την δική της ιστορική παράδοση, τα κινήματά της και τις κατακτήσεις τους.

Η μεγαλύτερη σημασία όμως του πειράματος της Νικαράγουα είναι ότι ανοίγει το δρόμο της Επανάστασης μέσα από τον πλουραλισμό των κοινωνικών αντιθέσεων κι όχι πνιγνότης της που ίσως, τελικά, είναι ο μόνος δρόμος γι' αυτό που λέμε μετάβαση προς το σοσιαλισμό και θα το λέγαμε με δυο λόγια: της πουτάνας...

«Η Νικαράγουα πρέπει να επιζήσει»

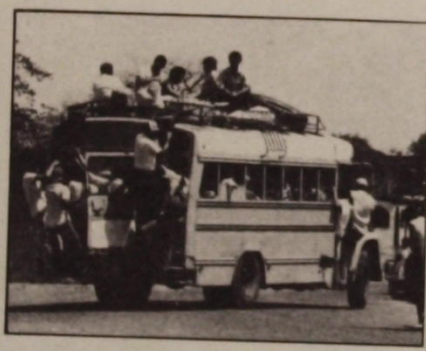
Έτσι ονομάζουν οι Νικαραγουανοί την καμπάνια βοήθειας προς τη χώρα τους. Μιλήσαμε εκτεταμένα με τον υπεύθυνο για τη Δυτική Ευρώπη και μας ανέλυσε, όσο μπορούσε, τι σημαίνει αυτό. Πρώτα απ' όλα, πολιτική βοήθεια, μέσα από την πληροφόρηση για το τί συμβαίνει στη χώρα τους, για τη σημασία της αντιιμπεριαλιστικής επανάστασης ενάντια στους Αμερικάνους, για την αγροτική τους μεταρρύθμιση και το χτίσιμο μιας διαφορετικής κοινωνίας, που δεν είναι ούτε σαν τη Δυτική Ευρώπη ούτε σαν την Ανατολή. Μετά, υλική βοήθεια μ' όλα τα μέσα, είτε με ανεξάρτητες επιτροπές είτε μέσω κυβερνήσεων και κρατών. Σε κάθε αμερικανικό αποκλεισμό πρέπει ν' απαντάει η Ευρώπη, μ' όποιο τρόπο μπορεί. Οι ανάγκες της χώρας είναι μεγάλες και για κάθε τομέα της πολιτικής, οικονομικής και πολιτιστικής ζωής, έχουν φτιάξει καταλόγους, με τις ελλείψεις τους. Έχουν ανάγκη από πολιτική αναγνώριση, με πρεσβείες και

προξενεία στις χώρες που δεν υπάρχουν (αλήθεια τι γίνεται με το ΠΑΣΟΚ), μέχρι φάρμακα, γραφική ύλη, προσφορές ειδικευμένης εργασίας μέχρι εμπορικές σχέσεις και επενδύσεις από το εξωτερικό.

Τους υποσχθήκαμε ότι και στην Ελλάδα θα κάνουμε ό,τι μπορούμε για ν' ανταποκριθούμε. Ήδη μέσω της «Επιτροπής Αλληλεγγύης στη Νικαράγουα», που στεγάζεται στην οδό Ιπποκράτους 18, τηλ. 36.14.608, και συγκεντρώνει κάθε Δευτέρα στις 8.30 μ.μ., έχουμε αρχίσει να δουλεύουμε γι' αυτή την καμπάνια. Διαθέτουμε πολύ έντυπο υλικό, πολλές φωτογραφίες και άλλα στοιχεία, για οποιονδήποτε θέλει να βοηθήσει. Μπορείτε ν' απευθυνθείτε είτε στην επιτροπή είτε στο περιοδικό μας.

Σ' αυτό μας το τεύχος προσπαθήσαμε να δώσουμε μια πρώτη ταξιδιωτική αφήγηση απ' όσα είδαμε και μας εντυπωσίασαν. Θα επανέλθουμε με αναλύσεις, ντοκουμέντα και διάφορες πτυχές της κοινωνικής ζωής γιατί πιστεύουμε ότι η «Νικαράγουα πρέπει να επιζήσει», και θα βοηθήσουμε όσο μπορούμε.

Γ.Κ.

Εδώ είμαστε. Ένα ακόμη άρθρο. Για το ροκ-εν-ρολ. Για τη φύση του, τη μουσική φόρμα, την απήχυσή του και διάφορα μπλα-μπλα. Ε, όχι!

Με αφορμή το ροκ-εν-ρολ θα προσπαθήσω, να καταγράψω κάποιες σκέψεις σκόρπιες σε προσωπικό τόνο, κυρίως συναισθηματικές, αλλά και αποστασιοποιημένες.

I. ΤΟ ΡΟΚ-ΕΝ-ΡΟΛ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ

Ας αφήσουμε μια για πάντα τις ταμπέλες και τις κατατάξεις για τους μουχλιασμένους επαγγελματίες γραφιάδες του «ροκ-εν-ρολ». Ας ξεχάσουμε τις ομαδοποιήσεις και τα επίθετα, που έχουμε συνηθίσει να κολλάμε χαρακτηρίζοντας τον ήχο συγκροτημάτων και εποχών. Να μη θάψουμε το «ροκ-εν-ρολ» σε λογιώ λογιώ κιβούρια. Ας το κρατήσουμε ζωντανό, ο καθένας για τον εαυτό του, ή ας το θάψουμε όλοι μαζί κατά πώς του πρέπει. Θαυμάστε παρέλαση λέξεων και θρύμματα σκέψης: *Σίξτις, χίππυς, μόντς, πανκς, σκίνχεντς, ανεργκράουντ, ροκαμπιλάς, φρικ, ψυχεδέλεια, νεο-ρομαντισμός, νιου-γουέτβ, αναβιώτες, πάουερ-ποπ, πρότεστ-σονγκς, κάντρυ-ροκ, χέβυ-μέταλ, μπλιτζ, γκαράζ-μπαντς, φανκ, νταρκ-γουέτβ...* Όλα αυτά, εμπνεύσεις νεκροθαφτών δημοσιογράφων, το μόνο που εξυπηρετούν είναι την πνευματική και συναισθηματική δυστοκία τους, καθώς και την ευκολία του κάθε τεχνοκράτη κοινωνιολόγου να ξεπετάξει μια διατριβή για το ντοκτορά του. Ας μην είμαστε κοντόφθαλμοι. Το ροκ-εν-ρολ είναι ΕΝΑ, από την εποχή που ο Elvis τραγούδησε στη μαμά του το "That's when your heartaches begin", τον Ιούνιο του 1953, μέχρι το τραγούδι που έκλεισε χθες βράδυ τα ρολά κάποιου μπαρ στο Λονδίνο.

II. ΑΠΛΟΤΗΤΑ-ΦΕΤΙΧΙΣΜΟΣ-ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

Το «ροκ-εν-ρολ» σαν μορφή τέχνης είναι «μινιμαλιστικό». Απαιτεί ελάχιστα για να βγει στον αέρα. Αυτό το ελάχιστο αρκεί για να σε κουνήσει ή να σου δώσει κλωτσιά στο στομάχι. Με τον ίδιο απλό τρόπο πρέπει και να το δεχόμαστε. Μια χιλιοπαίγμένη κασέτα ή ένα φτηνό τρανζίστορ μπορούν να δημιουργήσουν τη «ροκ» ατμόσφαιρα καλύτερα από οποιαδήποτε υπερστερεοφωνική εγκατάσταση. Έτσι απλά, όπως η Εύα στο "Stranger than paradise" ακούει το "I put a spell on you" του J. Hawkins. Σαν προέκταση αυτής της απλότητας μπορεί και να ντύνεται ή να κινείται ένας ρόκερ. Έτσι, μακριά από τους φετιχισμούς και τη στρατιωτικοποίηση των ένστολων οπαδών με τους προκαθορισμένους τρόπους, τις εκκεντρικές εμφανίσεις και την εφιαλτική απομόνωση που συνεπάγονται. Χωρίς να αγνοούμε την ιδιαιτερότητα και τα σημεία που καθορίζουν το ροκ-εν-ρολ σαν παρουσία και στάση ζωής, ας σκεφτούμε μήπως το κάθε στυλάκι εξυπηρετεί την κάθε μορφή εξουσίας σε βάρος μας. Ρούχα για να είσαι «IN», αξεσουάρ σκληρής εμφάνισης, σπρέυ για τα μαλλιά και την κωλοτριπίδα, καρφιά και αλυσιδάκια, μπότες, φετίχ και μαλακίες. Μύθοι και πιθηκισμός. Διαβάστε την τελευταία συνέντευξη του τάδε ροκ-σταρ. Πώς ντύνεται, πώς μιλάει, τι ταινίες του αρέσουν. Τηνέιτζερς - αναγνώστες της «Μανίνας». Πλαστά σύμβολα κυριαρχούν, συντείνοντας στη διάλυση του καθενός καθώς προσπαθεί να μοιάζει περισσότερο με το τρέχον πρότυπο και όχι με τον εαυτό του. Έτσι χάνουμε την ατομικότητα, τον προσωπικό λόγο, την άποψή μας, τη φωνή μας. Ξεχάσαμε να μιλάμε, να καταλαβαίνουμε και να σκεφτόμαστε απλά, μην τυχόν και βγούμε έξω από τα πρότυπα. Αλλού είναι η ιδιαιτερότητα, και ο καθένας ας ψάξει μέσα του.

III. ΠΕΡΙΘΩΡΙΟΠΟΙΗΣΗ

Ο «ρόκερ» μπορεί να μένει σε πολυκατοικία, να ψωνίζει εφημερίδα από το περίπτερο της γειτονιάς του και γάλα από την ΕΒΓΑ, να συγχέεται και να συνυπάρχει με το πλήθος και να αποτελεί ταυτόχρονα μια ιδιαιτερότητα, ως προς τις ευαισθησίες του και τον τρόπο που παρατηρεί και αντιμετωπίζει τα κοινωνικά τεκταινόμενα. Ο άνθρωπος αυτός είναι «ρόκερ» ούτως ή άλλως, με τη στάση του στο ροκ-κλαμπ ή στο σχολείο, χωρίς να ζεί μια διχασμένη ζωή. Ο «ρόκερ» δεν είναι ο σύγχρονος Δρ. Τζέκυλ.

Η αποδοχή ρόλου και η ταύτιση με μια ομάδα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά είναι συνειδητή περιθωριοποίηση. Οποιαδήποτε γκετοποίηση ισοδυναμεί με απομόνωση και καταλήγει σε διαχωρισμούς, ενίοτε επικίνδυνους. «Εμείς είμαστε αυτοί, οι άλλοι εκείνοι». Αυτός εν ολίγοις είναι και ο στόχος για κάθε επίθεση της εξουσίας. Να συγκεντρώνει στο περιθώριο, να βαφτίζει, να κατατάσσει, να απομονώνει και εύκολα να εξοντώνει —και με την ανοχή της υπόλοιπης κοινωνίας. Η λογική του αποδιοπομπαίου τράγου. Οι επικίνδυνοι και κακοί πανκ, ροκάδες, φρικιά, χούλιγκανς, αναρχικοί. Επιπλέον ξεσπάνε και «ενδοφυλετικές» διαμάχες σαν απόρροια συσσωρευμένης βίας. Μοντς εναντίον ρόκερς, πανκς εναντίον σκίνχεντς, μέχρι το αποκορύφωμα του Χέυζελ. Τι λαμπρές γιορτές για την εξουσία!

ΕΞΙ ΣΗΜΕΙΑ ΠΕΡΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ ΠΑΘΩΝ ΚΑΙ ΛΟΓΙΣΜΩΝ ΜΕ ΓΝΩΜΟΝΑ ΤΟ «ΡΟΚ-ΕΝ-ΡΟΛ»

IV. "DON'T FOLLOW LEADERS": B. DYLAN

Ο Κλάπτον φασίστας, ο Ντύλαν χριστιανός, ο Μακ Κάρτνεϊ εκατομμυριούχος, ο τάδε πρεζάκις (οι περισσότεροι άλλωστε), ο δείνα ρατσιστής, κ.ο.κ. Εγώ συμπληρώνω: «Όλοι για τα φράγκα» ή «ο καθείς είναι ποιμήν και τόπος της αληθείας του». Το «ροκ-εν-ρολ» μας ξεπερνάει όλους και κυρίως τους ίδιους τους δημιουργούς. Αυτή άλλωστε είναι και η φύση του. Οι δημιουργοί υπηρετούν, είναι τα οχήματα που μέσα τους ωρύεται το «ροκ-εν-ρολ». Μην ταυτίζεστε με τους παλιότερους της σκηνής. Εκτιμήστε τους ή αγνοήστε τους, όπως άλλωστε κάνουν κι αυτοί. Όχι άλλοι ηγέτες, όχι άλλα είδωλα, μην γίνεστε οπαδοί, Χριστιανοί, Ισλαμιστές. Μην προσκυνάτε. Σηκώστε κεφάλι. Χλευάστε. Προχωρήστε. Η νύχτα είναι ατελείωτη.

V. ΣΥΝΔΡΟΜΟ ΠΑΡΑΙΤΗΣΗΣ

Απομόνωση, απελπισία, ήττα, πρέζα, θάνατος. Μερικά σημεία που κατά καιρούς σημάδεψαν την πορεία του «ροκ-εν-ρολ». Δεν αμφιβάλλουμε για την αυθεντικότητά τους. Άλλωστε και αυτά τα σημεία διεκδικούν τον τίτλο Τέχνη για το «ροκ-εν-ρολ», καθότι η τέχνη παραμένει ευαίσθητη σε κάθε προσωπικό ή κοινωνικό κραδασμό — και καταγράφει. Όμως η μυθοποίηση και παραποίηση αυτών των καταστάσεων είναι μαζοχισμός. Με το ζόρι δηλαδή να είμαστε "down", κολασμένοι, loasers, ηττοπαθείς. Δεν φτάνει η καθημερινή βία και πίεση της κοινωνίας ή οι τσακισμένοι άνθρωποι των εργοτάξινων και των δημόσιων υπηρεσιών; Το βιολογικό και ψυχικό ξήλωμα της ηρωίνης;

Είναι αδύνατον να αγαπάει κανείς τον εφιάλητη. Δεν μπορείς να δοξάζεις τα αδιέξοδα. Ξεχάσαμε πως ουσιαστικά είμαστε έτσι, γιατί μας στερούν βασικά δικαιώματα ζωής, μας στερούν το δικαίωμα στην απόλαυση, στην ίδια τη ζωή. Κι αν δεν ρουφήξουμε τη ζωή γουλιά τη γουλιά, πώς θα γευτούμε το θάνατο; Το «ροκ-εν-ρολ» είναι πάθος για τη ζωή. Το «ροκ-εν-ρολ» είναι πάθος για τη ζωή. Το τραγούδι της ζωής. Κάτι ήξερε από «ροκ-εν-ρολ» ο ποιητής Μαγιακόφσκι, όταν έγραφε το 1924: «Μισώ κάθε λογής νεκρίλα, πάντα. Λατρεύω κάθε λογής ζωή!»

VI. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τα ΠΑΝΤΑ μπορεί να είναι «ροκ-εν-ρολ», αλλά το «ροκ-εν-ρολ» από μόνο του είναι ΤΙΠΟΤΑ.

Γ. Γουρουνιές

1. Από το τέλος του '85 κυκλοφορεί στη Γερμανία το βιβλίο «Σύμπλεγμα - Baader-Meinhof» του Στέφαν Άουστ, που από τον εκδότη παρουσιάζεται σαν «... η πρώτη περιληπτική ιστορία της περιόδου '70-'77, όταν μια χούφτα αγωνιστές στην παρανομία προσπάθησαν να κλονίσουν τα θεμέλια της γερμανικής δημοκρατίας... μια εύστοχη ψυχογραφία... ένα δραματικό κεφάλαιο της γερμανικής μεταπολεμικής ιστορίας...»

Το βιβλίο επιχειρεί να δώσει την εικόνα της RAF και των μελών της, από τα πρώτα τους βήματα ως την «αυτοκτονία» των πρωταγωνιστών, περνώντας μέσα απ' τις φυλακές, τα λευκά κελιά και τα δικαστήρια του Στάμχαιμ. Σαν υλικό χρησιμοποιήθηκαν τόνοι από έγγραφα, δικαστικά πρακτικά και ημερολόγια, αλλά ο συγγραφέας βασίστηκε κυρίως σε συγγεντεύξεις. «Ακολούθησα - λέει ο ίδιος - την γνώστη δημοσιογραφική πρακτική της εξονυχιστικής έρευνας που οδηγεί στην αντικειμενική παρουσίαση». Γι' αυτό το λόγο, ισχυρίζεται, ότι το αποτέλεσμα είναι τόσο αυθεντικό όσο (θα ήταν) εάν κι ο ίδιος ήταν παρών. Το βιβλίο, παρά τα 40 μόρια του, έγινε ήδη best-seller. Μέσα σε δυο μήνες πουλήθηκαν πάνω από 20.000 αντίτυπα. Όμως ο Άουστ δεν στάμωσε εδώ. Μαζί με τον Reinhard Hauff, χρησιμοποιώντας σαν βάση το κεφάλαιο «Στάμχαιμ» έγραψαν το σενάριο της ομώνυμης ταινίας. Η ταινία αναφέρεται αποκλειστικά στη δική! Αφού η τηλεόραση αρνήθηκε κάθε συμμετοχή, το έργο κυριόταν με τη βοήθεια του διευθυντή σκηνής του θεάτρου του Αμβούργου Jürgen Flimm (χρηματοδότηση: Hamburger Wirtschaftsfilmförderung + Filmbüro).

Οι ηθοποιοί προέρχονται απ' τον ίδιο θίασο και το γύρισμα έγινε σ' ένα εγκαταλειμμένο εργοστάσιο (Kampanagelfabrik) που εδώ και αρκετό καιρό λειτουργεί σαν εναλλακτική σκηνή.

Στις ποικίλες αντιδράσεις που προκάλεσε το βιβλίο συγκαταλέγονται αρκετές σαρκαστικές κριτικές και μια σειρά από καταγγελίες, που προέρχονται (και) από άτομα σχετιζόμενα άμεσα με την υπόθεση (Fritz Teufel, Gottfried Ensslin, Dieter Kunzelmann κ.ά.).

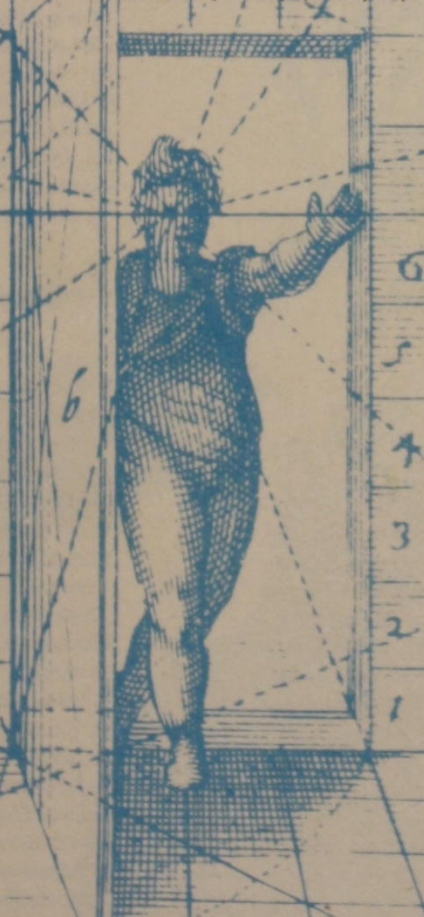
Ο Teufel (Τόιφελ) σε ένα εκτενές άρθρο, στην εφημερίδα Taz, γεμάτο χιούμορ και ειρωνεία ξετινάζει κυριολεκτικά το βιβλίο. Βρίσκει το βιβλίο και την ταινία αποχαυνωτικά και τεκμηριώνει την ασχετοσύνη του Άουστ. Χαρακτηριστικά λέει: Μιλώντας μας για την «ομάδα Baader-Meinhof» ο Άουστ χρησιμοποιεί μια ετικέτα που άλλοι κόλλησαν στην RAF, αλλά η RAF ποτέ δεν αποδέχτηκε. Και έτσι γίνεται πεντακάθαρο μέσα από ποιο πρίσμα βλέπει τα γεγονότα.

Γεμάτος αγανάκτηση ο αδελφός της Gundrun Ensslin απορρίπτει το βιβλίο και το

χαρακτηρίζει «ιστορία τρόμου». Από την μια με το δήθεν στυλ του ρεπορτάζ, ο συγγραφέας υποβάλλει την εντύπωση της αντικειμενικότητας. Απ' την άλλη με τον άμεσο διάλογο των πρωταγωνιστών η δράση «δίνεται» πιο ζωντανή.

Αναρωτιέται όμως κανείς, πως βρέθηκε τόσο κοντά στα γεγονότα ο Άουστ; Προσωπική γνωριμία είχε μόνο με την Meinhof. Οι πηγές του για την κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, δεν αναφέρονται και ο καλόπιστος αναγνώστης αναγκάζεται να τις υποθέσει. Εδώ, σημειώνει ο Ensslin, ότι οι περιγραφές βασίζονται στα λόγια ανθρώπων οι οποίοι είχαν αποχωρήσει από την ομάδα (π.χ. Peter Homann, Beate Stuhl, Dierk Hoff) και μάλιστα μερικοί απ' αυτούς αργότερα στις δίκες πέτυχαν, χάρις στις καταθέσεις τους, να ελαφρύνουν τη δική τους θέση. Σε άλλες περιπτώσεις συναντάμε απολογητική στάση ή και ξεκαθάρισμα παλιών λογαριασμών!

Επομένως, ο σκοπός του Άουστ δεν ήταν να κάνει μια σοβαρή παρουσίαση ή κριτική της RAF. Το πρωταρχικό γι' αυτόν ήταν να βγει ένα ψυχαγωγικό θρίλερ, χρωματισμένο με διάφορα μικροανέκδοτα. Και έτσι, έγινε ένα εμπορικό ψυχολογικό δράμα που ακολουθεί τα κλασικά κλισέ και τις συνταγές των θρίλερ:

Ο σκοτεινός δράστης Baader με συνεργό το ξανθό παγόβουνο Ensslin αποτελειώνουν το αποπλανημένο θύμα Meinhof. Όμως οι ψυχολογισμοί έχουν την ιδιότητα να επιστρέφουν στο δημιουργό τους.

Ο Άουστ πίσω απ' αυτούς τους χαρακτήρες που πλάθει προσπαθεί να καλύψει την δική του αμηχανία και αδράνεια απέναντι στην πρόκληση της RAF. Μ' αυτό τον τρόπο δεν εφησυχάζει βέβαια μόνο την δική του συνείδηση!

Κατά τον Ensslin, στην RAF υπάρχουν πράγματι αρκετά σημεία άξια κριτικής: π.χ. ο μύθος της παρανομίας, η έπαρση της εμπροσθοφυλακής, ο εξεζητημένος λόγος κ.ά. Μια σοβαρή κριτική όμως επιβάλλεται να αναγνωρίζει μέσα στον πολιτικό διάλογο την RAF σαν αντι-ιμπεριαλιστική αντιστασιακή ομάδα. Στα πλαίσια της αυξανόμενης ευρωπαϊκής αντίστασης ενάντια στον ιμπεριαλισμό των υπερ-

δυνάμεων, η δράση της RAF συνδέεται άμεσα με τις πολιτικές εξελίξεις.

Σε ερώτηση δημοσιογράφου, εάν γίνεται σε μια ιστορία η οποία προκάλεσε πολιτικές αντιφάσεις, να μιλήσει κανείς για μια αλήθεια πέραν της πολιτικής στράτευσης, με βάση μόνο τα γεγονότα, ο Άουστ αποκρίθηκε: «Είμαι ακριβώς της αντίστροφης άποψης. Δεν υπάρχει πολιτική στράτευση πέρα από την αλήθεια ή τουλάχιστον πέρα από την αναζήτηση της αλήθειας».

Έντονα διαμαρτυρήθηκε ο Dieter Kunzelmann, παλιότερο μέλος της «κομμουνας», τώρα της A.L. (Alternative Liste), για την δυσφήμιση που του γίνεται στο βιβλίο αυτό. Περιγράφεται - και μάλιστα με λεπτομέρειες - πως ο Kunzelmann το 1970 τοποθέτησε βόμβα στο χορό των νομικών στο Βερολίνο. Ο «υπεύθυνος ρεπόρτερ» παράβλεψε εδώ ότι ο Kunzelmann στην δεύτερη δίκη είχε αθωωθεί.

Μετά από τρεις αντιρρήσεις, κι έχοντας υπόψη ότι τα κύρια πρόσωπα δεν μπορούν να διαμαρτυρηθούν πια, τι συμπέρασμα να βγάλει κανείς;

II. ΣΤΑΜΧΑΙΜ: Η ΔΙΚΗ, Η ΤΑΙΝΙΑ.

Οι Baader-Meinhof ενώπιον του Νόμου.

ΚΥΡΙΑ ΠΡΟΣΩΠΑ: ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΙ ΟΙ ΠΙΟ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΤΟΥ

Κατ' αρχή πρέπει να σημειώσουμε ότι οι 192 μέρες της δίκης έχουν περιοριστεί για τις ανάγκες της ταινίας, στα πιο ουσιαστικά (που δίνονται) σε ένα χρόνο 105 λεπτόν. Ο ρυθμός της ομιλίας είναι ιδιαίτερα ταχύς, σε αντίθεση με τη στατική κάμερα (ο χρόνος πιέζει). Εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις, όλοι οι διάλογοι είναι αυθεντικοί, ενώ η δίκη είναι μια θεατρική παράσταση. Η διάσταση ανάμεσα στην αυθεντικότητα του λόγου και την θεατρικότητα της σκηνής, χρησιμοποιήθηκε ως μέσον, δήθεν, για να αποφευχθεί η φυσιολογική ταύτιση ήρωα-θεατή. Με το ίδιο σκεπτικό έγινε η επιλογή των ηθοποιών, δηλαδή πρόσωπα φρέσκα, ξεκούραστα, χωρίς σημάδια από απεργίες πείνας, απομόνωση κ.λπ.

Η Επανάσταση, που στην ταινία αντιπροσωπεύεται κι απ' το ακροατήριο (αριστερά στην σκηνή) σφύζει από ζωντάνια, νεανικότητα και θράσος. Η Αντίδραση στα δεξιά, δηλαδή η Έδρα, είναι το κακό, χαζό και γερασμένο κράτος. Σκηνικά, φωτισμός και μουσική, άρτια αισθητικά.

Ακόμα κι ο θάνατος σ' ένα τέτοιο χώρο έρχεται αθόρυβος, χωρίς να προκαλεί κραδασμούς. Η αποστασιοποίηση που επιχειρεί ο σκηνοθέτης αποδεικνύεται δίκαιο μαχαίρι. Η αισθητική τελειότητα χώρου κι πρώων υπερδεύει τον θεατή της ταινίας, που βλέπει μόνο το σημαίνον κι όχι το σημανόμενο.

Όταν η καταναγκαστική καθαριότητα κι η τάξη γίνονται καλλιτεχνικό εφέ, αποκλείεται να συλλάβει κανείς λογικά τι σημαίνει μια ζωή στα λευκά κελιά. Έτσι, όταν ο θεατής φεύγει απ' την ταινία, με την αίσθηση ότι ο θάνατος της Meinhof λίγο πολύ οφείλεται στον ψυχολογικό πόλεμο των συντρόφων της και στον ελλιπή διάλογο μαζί τους, η ταινία πρέπει να θεωρηθεί τουλάχιστον παραπλανητική!

III. ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ο Dieter Kunzelmann μήνυσε τον εκδότη του βιβλίου, ο οποίος αναγκάστηκε να το αποσύρει. Ήδη όμως κυκλοφορεί μια νέα έκδοση με αλλαγμένη την ιστορία του Kunzelmann και με μετατροπές σ' άλλα επίμαχα σημεία. Η νέα έκδοσή γράφει: «Απ' τα πρώτα ονόματα στον κατάλογο καταζητούμενων ήταν και ο Dieter Kunzelmann. Αργότερα τον κατηγορήσαν ότι μαζί με την φίλη του είχε τοποθετήσει μια βόμβα στο χορό των νομικών στο Βερολίνο, μια βόμβα η οποία δεν εξερράγη. Με βάση την κατάθεση της συγκατηγορουμένης πρώην φιλενάδας του, ο Κ. καταδικάστηκε σε 9 χρόνια φυλακή. Το Ανώτατο Αναθεωρητικό Δικαστήριο όμως ανακάλεσε την καταδίκη. Στη δεύτερη δίκη ο Κ. αθωώθηκε».

Πριν, αυτό το σημείο ήταν αρκετά διαφορε-

τικό: «Απ' τα πρώτα ονόματα στον κατάλογο καταζητούμενων ήταν και ο Dieter Kunzelmann, ο πιο διάσημος από τους τότε βουβιστές του Βερολίνου. Ο Κ. που χρησιμοποιούσε το ψευδώνυμο «Έντε» έκανε σαν παράνομος, πολλών ειδών μασκαρέματα. Του άρεσε κιόλας να φωτογραφίζεται μ' αυτές τις μεταμφιέσεις. Το Γενάρη του '70 δανείστηκε ένα σμόκιν και πήγε με τη φίλη του στο χορό των νομικών στο Βερολίνο. Η βόμβα στην τσάντα της γυναίκας προερχόταν απ' το οπλοστάσιο της εθνοφυλακής. Το ζευγάρι τοποθέτησε την καυτή τσάντα στα κέντρα της γιορτής και εγκατέλειψε βιαστικά την αίθουσα. Ο θανατηφόρος μηχανισμός δεν εξερράγη. Παρ' όλα αυτά έγινε πρωτοσέλιδο θέμα».

IV. Η ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΗΣ ΤΑΙΝΙΑΣ

Επεισοδιακή ήταν η προεμιέρα της ταινίας στο εργοστάσιο που χρησιμοποιήσαν σαν πλατώ. Μετά την προβολή θ' ακολουθούσε ανοιχτή συζήτηση με θέμα: Άλλαξε το Στάμχαιμ την Ομοσπονδιακή Γερμανία; Καλεσμένοι ήταν διάφορες προσωπικότητες του επίσημου πολιτικού κόσμου (μεταξύ άλλων ο τότε κυβερνητικός εκπρόσωπος Bölling) καθώς και πρωταγωνιστές της ιστορίας της RAF (δικηγόροι, ο Baumann κ.ά.).

Σε ένα χώρο 400 ατόμων είχανε μαζευτεί πάνω από 500 άτομα, αρκετοί χωρίς πρόσκληση. Στην είσοδο είχανε μοιραστεί προκηρύξεις από ομάδα συγγενών πολιτικών κρατούμενων με αυτό το περιεχόμενο:

«Όπως το βιβλίο, έτσι και η ταινία έχουν αποκλειστικό σκοπό να σβήσουν κάθε επαναστατική ελπίδα του απλού πολίτη και να βαθύνουν τη διάσπαση της αριστεράς». Η αρχική φήμη, ότι η ταινία κλάπηκε, τελικά αποδείχθηκε αληθινή. Ο Άουστ πήγε να φέρει μια κόπια, ενώ ο Φλίμμ προσπαθούσε να καλυμψει το κοινό. Όταν τα πρώτα εκρηκτικά άρχισαν να σκάνε μέσα στον κόσμο, ο Φλίμμ πρότεινε στους «ταραξίες» να προηγηθεί η συζήτηση και να στείλουν κι αυτοί έναν εκπρόσωπό τους. Όταν ο Bölling επιχείρησε να ανέβει στην σκηνή έφαγε γροθιές στην μούρη. Σπρωχθείς, αμνηστών των διοργανωτών, αναβολή επ' αόριστο της προεμιέρας.

Τελικά η συζήτηση έγινε με καθυστέρηση ενός μήνα περίπου, στον ίδιο χώρο με τα ίδια σχεδόν άτομα: αυτή τη φορά π.χ. ο Bölling έλειπε, ενώ ήταν παρόντες αρκετοί σωματοφυλάκες. Η συζήτηση ήταν ένα αναμύσημα γνωστών πραγμάτων. Οι μόνοι που ίσως κάπως ξεχώρισαν ήταν ο Bommi και ο πολιτολόγος-κοινωνιολόγος Iring Fetscher.

Γενικά η προβολή της ταινίας (στο Αμβούργο, Φρανκφούρτη, Βερολίνο, Στουτγκάρδη) συνοδεύτηκε από «εκρηκτική» υποδοχή π.χ. ειςβολή στο θάλαμο προβολής, καταστροφή της ταινίας, βομβιστικές απειλές κ.ά.

Για την προβολή της ταινίας στα πλαίσια του φεστιβάλ κινηματογράφου στο Βερολίνο χρειάστηκε ισχυρή αστυνομική παρουσία.

Αλλά παίζεται με μεγάλη επιτυχία.

V. ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ

Το βιβλίο διανθίζεται από διάφορα μικροανέκδοτα όπως π.χ. όταν η Ensslin αρνήθηκε να δώσει το πρόσωπό της για φωτογράφιση, ένας υπάλληλος την κατάφερε γαρφαλώντας την στο σβέρκο επί ώρα, να σκώσει το κεφάλι της. Επίσης η αναγνώριση της Meinhof ήταν επεισοδιακή: όταν στήθηκε στην σειρά με άλλες γυναίκες που της έμοιαζαν, φώναξε «εγώ είμαι η Meinhof!» κι αμέσως το ίδιο φώναξαν κι οι άλλες. Ο συγγραφέας αναφέρει ότι αυτές οι γυναίκες είναι από πριν ντοπαρισμένες για ν' αποδώσουν καλύτερα - πληροφόρηση που υποτίθεται ότι έδωσε κάποιος υπάλληλος. Και διάφορα άλλα συγκινητικά παραλείπονται από τα παιδικά χρόνια των τσεσάρων, φουσκωμένα και παρατραβηγμένα! Έτσι έμαθε κι ο Gottfried Ensslin απ' το βιβλίο του Άουστ, ότι τα βρόδια στο πατρικό τους συχνά τραγουδούσαν κι έπαιζαν κιθάρα! Τι ειδικά! Κρίμα που δεν ήταν έτσι!

Η ΝΕΑ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

ΚΑΙ γραφειοκρατία!!

ΚΑΙ καταστολή!!

Μας προσφέρουν τη νέα «επαναστατική» ταυτότητα με το διαφημιστικό σλόγκαν της εξαλείψης του γραφειοκρατικού πνεύματος: Προστασία του πολίτη από τα δεινά του κρατικού μηχανισμού! Το κράτος φόρεσε το φωτοστέφανό του, οι πιστοί υποκλήθηκαν, οι έμπιστοι γονυκλινείς δοξάζουν με ένα φάλτσο «Ωσανά», τον Κύριό τους. Κάποιοι δισισθάνονται κινδύνους, κάποιοι σκέφτονται «να η ευκαιρία να τούς τη φέρουμε» κι άλλοι «εντός κι επί τ' αυτά». Ο Κουτσόγιωργας από το «Πλοίο της Αγάπης» σκούζει θριαμβευτικά: Η «εισαγωγή της νέας ταυτότητας αποτελεί μεγαλειώδες επίτευγμα...» και σύμπασα η ελληνική κοινωνία τον παρακολουθεί ασυγκίνητη, αδιάφορη με το κεφάλι ακουμπισμένο στον πάγκο του χασάπη. Ως κι αυτός ο «Χώρος» με τη δική του χωρητικότητα και τα εξαντλημένα αποθέματα, λιμνάζει στις αιώνιες βεβαιότητες και κυκλοθυμίες, τις προτεραιότητες που τον υποβάλλουν-οι ιδεολογικές αποστάσεις, τις εμφυλιακές ταξιδιωτικές περιπετειούλες, τον εξαγνισμό και την καθαρότητα των επαναστατικών υπότιτλων, υποαποσχιζόμενος στη βιοτεχνία παραγωγής φανταστικών εχθρών κλπ. Η κοινωνία με τα δημοκρατικά οφίτσια ροχαλίζει μακάρια, εξαντλημένη από τους αγώνες που δεν έδωσε, από τις πολλαπλές εγχειρήσεις στο πνεύμα της, από τις παρακεντήσεις των κομμάτων, από τις οδηγίες των ασμάτων, από τις χημικές ενώσεις που εκτελούνται στο υπογάστριό της. Όταν τα βλέφαρά της τρεμοπαίξουν θα είναι φασκισμένη με τις χρυσές κλωστές, με τον ιστό της νέας τεχνολογικής πανούκλας, με τα δεσμά της διοικητικής σωτηρίας, τα φιλόδοξα χάδια της Ασφάλειας, τα νέα κυάλια Digital της ΚΥΠ, τη νέα νομιμότητα της καταστολής, διοικητικής και εργασιακής. Αλλά το ότι δεν εγείρεται καμιά κοινωνική κατηγορία απέναντι σ' αυτή τη θεσμική εισδοχή που αποδεδειγμένα εξαφανίζει και τα υπολείμματα ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων (νομικοί - διανοούμενοι - ακαδημαϊκοί - καλλιτέχνες - τεχνικοί κλπ.) αποδεικνύει κραυγαλέα την ταυτότητα του δημοκρατικού βιώματος της Ελληνικής κοινωνίας. Τα στοιχειώδη φιλελεύθερα αισθήματα δείχνουν απονεκρωμένα, οι προοδευτικές ευαισθησίες μόνο ένα μελαγχολικό άδειο σακί!!

A. Μικρές τεχνικές κι Ιστορία!

Μας προτείνουν με το μηχανισμό του ειδησεογραφικού και πολιτικού μάρκετινγκ να κατανοήσουμε το νόμο για τις νέες ηλεκτρονικές ταυτότητες σαν ανάγκη της κοινωνίας (αστικής) προς την ανάπτυξη, τον εκσυγχρονισμό, ένα διοικητικό μέτρο που θα προάγει την παρα-

γωγικότητα κι αποτελεσματικότητα της Δημόσιας Διοίκησης, τη βελτίωση της σχέσής της με τον πολίτη, σ' ένα πνεύμα μη γραφειοκρατικό. Και ως ένα βαθμό έχουν δίκιο. Διότι η πνιγνή κατάσταση που κυριαρχεί στη Διοίκηση αποτελεί πλέον πηγή αποδόμησης της αστικής νομιμότητας και συναίνεσης, ανασταλτικό παράγοντα στην επέκταση του κράτους — της εξουσίας — στην κοινωνία, στην υλοποίηση των προγραμμάτων που εκπονεί η πολιτική ηγεσία και οι λειτουργικές ομάδες κεφαλαιοκρατικής ανάπτυξης. Με δεδομένο ότι οι κυρίαρχες ανάγκες είναι κι ανάγκες των πολιτών, ο διοικητικός εκσυγχρονισμός κι αποτελεσματικότητα είναι η αποτελεσματικότητα της εξουσίας να διασφαλίζει, να επεκτείνει, ν' αναπαράγει τις δικές της πάγιες και νέες ανάγκες, και δια των Μέσων που εκφέρονται απ' αυτές!

Σαν μέσο και πανάκεια που θα λύσει μαγικά όλα τα προβλήματα της διοίκησης θεωρείται η εισαγωγή της πληροφοροποίησης με κομβικό της στοιχείο τη νέα ταυτότητα.

Το θέμα για μας είναι ο τρόπος που θα πρέπει να κατανοήσουμε την εισαγωγή της πληροφοριακής στο κράτος, διότι η καπιταλιστική πρόταση διεκδικεί την νομιμότητά της, την αναγκαιότητά της με ένα τρόπο τεχνικό (τεχνοκρατικό) φαινομενικά ουδέτερο!

Η χρήση και η ανάγκη νομιμοποίησης της χρήσης των νέων πληροφοριακών συστημάτων αντικατοπτρίζουν τη ριζική αλλαγή στο χαρακτήρα των κρατικών μηχανισμών - αλλά και των ιδιωτικών οργανισμών. Από τη στιγμή που η διοίκηση γίνεται όλο και περισσότερο οργανισμός, δηλ. μια συγκροτημένη Εστία - εξόδων - εξόδων - παροχών, ταυτισμένη απόλυτα με την Αγορά και τις ιδιωτικοοικονομικές μεθόδους, προκύπτει η ανάγκη για νέα πληροφοριακά συστήματα.

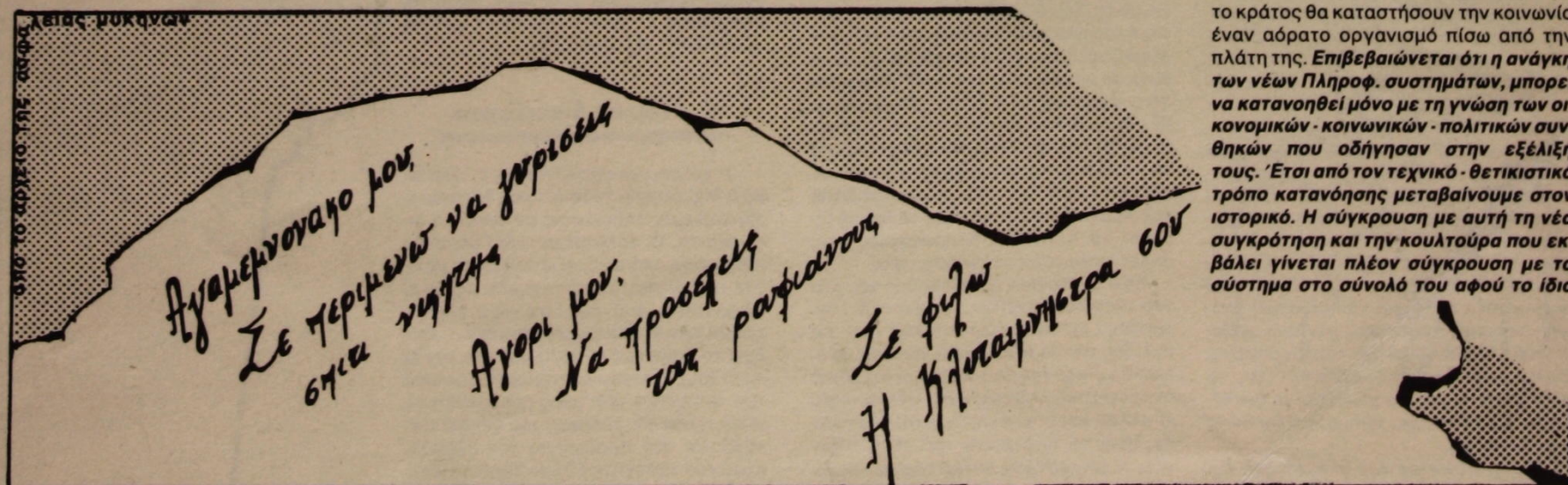
Η παρεμβατικότητα και ρυθμιστικοί έλεγχοι του κράτους, στην οικονομική, κοινωνική σφαίρα με εκπαιδευτικά προγράμματα, ασφαλίσεις, θεσμικές παροχές, ελέγχους στην περιοχή των τιμών, ο τρόπος καθορισμού των τιμών που παράγονται από αυτό κι επηρεάζονται - ουν την λειτουργία της αγοράς, ο πλήρης έλεγχος της αγοράς εργασίας κλπ. όλα αυτά απαιτούν πλήρη κι ακριβή γνώση (πληροφόρηση) των δεδομένων που τελικά συναποφασίζουν στην ορθολογική επίλυση των σκοπών - μέσων. Η διαδικασία αυτή εξωτεरिकεύεται σαν πολιτική απόφαση και πρόγραμμα, την ίδια στιγμή τα αστικά κόμματα αυτοκαθαρίζονται σε σημαντικό βαθμό απ' τη συλλογή κι επεξεργασία των πληροφοριών. Έτσι αγορά - διοίκηση (κράτος) πολιτική, τίθενται σ' ομόρροπη τροχιά. Αυτή η εξέλιξη επιδρά στην τεχνική των κανόνων δικαίου. Ο νομοθέτης εγκαταλείπει τον παραδοσιακό του ρόλο - πολιτικό, ταξικό - και η εξουσία του γίνεται διοικητική. Με καθαρά διοικητικές πράξεις

(εγκύκλιοι, διατάξεις, κλπ.) διαμορφώνει νέους κανόνες και προσαρμόζει τους νόμους στις συγκεκριμένες ανάγκες της παρεμβατικής πολιτικής. Η αποδεκτικότητα των κανόνων και των παροχών ρυθμίζεται από ένα δίκτυο πολιτικών και πολιτιστικών διαμεσολαβήσεων. Το κοινωνικό κράτος που έχει κέντρο του τη Διοίκηση θεωρήθηκε εκείνη η πολιτική μορφή κοινωνικής ειρήνευσης που θα διασφάλιζε τη συνέχεια της ύπαρξης της καπιταλιστικής Τάξης. Για την ύπαρξη, αποτελεσματικότητα κι αποδεκτικότητα των παροχών του, για τη λειτουργία όλης της κοινωνικής ιεραρχίας, απαιτείται πλήρης γνώση, κι έλεγχος όλων των περιοχών της κοινωνικής ζωής, Υπακοή. Έλεγχος κι υπακοή σημαίνει περιορισμός των κοινωνικών δικαιωμάτων που αποδεδειγμένα διάφορες κοινωνικές δραστηριότητες, τις οποίες το κλασσικό Κράτος Δικαίου αναγνώριζε ή ανεχόταν. Προϋπόθεση περιστολής της κοινωνικής δραστηριότητας είναι ο χώρος αυτονομίας του ατόμου, ιδιωτικός χώρος ανωνυμίας, ινκόγνωστο. Τα νέα πληροφοριακά συστήματα, αυτή ακριβώς τη δυνατότητα διαθέτουν: με τη δυνατότητα επεξεργασίας πληροφοριών, της κοινωνικής συμπεριφοράς, των ατομικών στοιχείων, αντικειμενοποιούν το άτομο σαν στοιχείο καθ' αυτό καταργώντας το ατομικό του απόρρητο, δημιουργώντας του ένα αίσθημα πανικού, αδυναμίας, απογοήτευσης, φόβου. Και δεν είναι μόνο η συλλογή κι επεξεργασία πληροφοριών από την περιοχή των οικονομικών - κοινωνικών διαμεσολαβήσεων, αλλά ιδιαίτερα των εργασιακών. Το κράτος είναι ο μεγαλύτερος εργοδότης (και συλλογικός, ανώνυμος εργοδότης). Τυπική ανάγκη λειτουργίας του αναδεικνύεται κατ' αρχή, ο έλεγχος του δυναμικού που αυτό απασχολεί. Με τον έλεγχο κι υπακοή των άμεσα εξαρτημένων του, οφείλει να πραγματοποιήσει τον έλεγχο σ' όλη την κοινωνία. Θα ήταν δε φαιδρό να ισχυριστεί κάποιος ότι με την εισαγωγή νέων πληρ. συστημάτων θα υπάρξει λιγότερη και φθηνότερη γραφειοκρατία. Αντίθε-

τα μία νέα γραφειοκρατία τεχνικών και διαχειριστών θα συμπληρώσει την παλιά και το σύστημα θα ενοποιηθεί και θα ρυθμιστεί με διατακτικά αποτελέσματα σαν ένα δίκτυο εισαγωγής - εξαγωγής, πληροφοριών, κανόνων, ελέγχων. Ίσως πιο αποτελεσματικό, πιο λειτουργικό, πιο ευέλικτο, αλλά εξίσου ευάλωτο.

Τις ίδιες ανάγκες αντιμετωπίζει και η οικονομική μονάδα. Για την ιδιωτική επιχείρηση που σήμερα αντί του ατομικού πελάτη αντιμετωπίζει το μαζικό ανώνυμο καταναλωτή, κι έχει ανάγκη να γνωρίζει τις συμπεριφορές του και να προγραμματίζει την εισοδο νέων προϊόντων στην αγορά. Κι όσο πιο μεγάλη η αγορά και το παραγωγικό δυναμικό, τόσο πιο πειστική η ανάγκη για συλλογή και γρήγορη επεξεργασία των πληροφοριών που πλέον αποτελούν ένα τεράστιο όγκο. Όμως, ακριβώς επειδή το επιχειρησιακό ρίσκο γίνεται μεγαλύτερο κι η ανάγκη για αποδοτικότητα κι ασφάλεια εντονότερη, αφετηρία γίνεται ο έλεγχος του ανθρώπινου δυναμικού της επιχείρησης. Τα ιδιωτικά αρχεία ατομικών στοιχείων και κοινωνικών συμπεριφορών συνδεδεμένα μακροπρόθεσμα με το κράτος θα καταστήσουν την κοινωνία έναν άρατο οργανισμό πίσω από την πλάτη της. Επιβεβαιώνεται ότι η ανάγκη των νέων Πληροφ. συστημάτων, μπορεί να κατανοηθεί μόνο με τη γνώση των οικονομικών - κοινωνικών - πολιτικών συνθηκών που οδήγησαν στην εξέλιξή τους. Έτσι από τον τεχνικό - θετικιστικό τρόπο κατανόησης μεταβαίνουμε στον ιστορικό. Η σύγκρουση με αυτή τη νέα συγκρότηση και την κουλτούρα που εκβάλλει γίνεται πλέον σύγκρουση με το σύστημα στο σύνολό του αφού το ίδιο

έχει υπερβεί την αποσπασματικότητα του, η τεχνική απόφαση είναι πολιτική επιλογή.

Β. Μονοπώλια πληροφοριών.

Εδώ υπάρχει η τραγική αντίφαση. Η δυνατότητα που παρέχει ο υπολογιστής δηλ. της επεξεργασίας, αναδεικνύει κοινωνικές δραστηριότητες, που αντικείμενό τους είναι η πληροφορία σε ιδιαίτερα σημαντικές, δυσανάλογα με την αποστολή τους, αλλά και ιδιαίτερα επικίνδυνες. Πληροφορίες συλλεγμένες που ήταν αδύνατο να ξαναχρησιμοποιηθούν ή να αναμορφωθούν, σήμερα γίνονται εύκολα εύχρηστες. Μιλώ για τον Τύπο, την Έρευνα, κλπ. την ελευθερία των οποίων αναγνωρίζει το Σύνταγμα, Έχουν λοιπόν τη δυνατότητα (νόμιμη πλέον) να συλλέγουν και να μεταδίδουν πληροφορίες. Με τη δημιουργία αρχείων καθίστανται αυτόνομες δυνάμεις που μπορούν να υπερβούν το χαρακτήρα τους.

Μπορούν να μετέρχονται και να επεξεργάζονται προσωπικές πληροφορίες, να τις μεταδίδουν χωρίς την άδεια του αναφερόμενου. Με δεδομένο ότι οι εφημερίδες δεν είναι φιλανθρωπικά ιδρύματα αλλά καπιταλιστικές επιχειρήσεις, συνήθως χρεωμένες στο κράτος, αλλά και υποχρεωμένες σ' αυτό για την εισροή ειδήσεων, μπορούμε να συμπεράνουμε και το αντίθετο, τη μετάδοση πληροφοριών σ' αυτό. Συνεργασία με τις δικτικές αρχές κι ενδοτικότητα στην παροχή στοιχείων που θα ζητηθούν για να ισχύει και το αντίθετο. Το δημοσιογραφικό απόρρητο δεν μπορεί να αποτελέσει ισχυρό άλλοθι με δοσμένη την εργασιακή, πολιτική κλπ. κατάσταση του δημοσιογράφου. Σημαντικό είναι σ' αυτή την περίπτωση ότι οι εφημερίδες συγκεντρώνουν και μεταδίδουν και φωτογραφίες. Οι υπολογιστές σήμερα με την ανάλυση φωτογραφιών μπορούν να σπάσουν την ανωνυμία. Είναι γνωστό πως οι υπηρεσίες ασφάλειας φωτογραφίζουν διαδηλώσεις ή συλλέγουν φωτογραφίες από ρεπόρτερς κι εφημερίδες κι εισάγουν στους υπολογιστές αυτά τα στοιχεία προς επεξεργασία.

Η ΕΡΕΥΝΑ θεωρείται συστατικό της ανάπτυξης, βασίζεται ουσιαστικά στην πληροφορία και την επεξεργασία στοιχείων. Ένας ορισμένος κύκλος έρευνας ασχολείται με τη συλλογή κι επεξεργασία, προσωπικών δεδομένων, κοινωνικών συμπεριφορών. Στο μεγαλύτερο μέρος της διενεργείται ή χρηματοδοτείται από το κράτος. Στο άλλο τμήμα της από τις μεγάλες ιδιωτικές επιχειρήσεις. Και στις δύο περιπτώσεις θεωρούμε αυτονόητη την αμοιβαία ροή πληροφοριών, αλλά και τη διοχετεύση τους στις υπηρεσίες Ασφάλειας.

ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ, διενθείς Τράπεζες. Ιδιωτικές επιχειρήσεις ή συνεργατικές σε συνεργασία με το κράτος, τον ιδιωτικό τομέα συλλέγουν κι εμπορεύονται τις πληροφορίες. Στις δραστηριότητές τους ανήκει η ανταλλαγή πληροφοριών, ακόμη κι οι επεξεργασμένες πληροφορίες. Είναι προβληματικός ο έλεγχος και σ' αυτές μπορεί να καταφεύγει ο καθένας για «χρήσιμες πληροφορίες». Η τάση να συνδεθούν με τους υπολογιστές των επιχειρήσεων και του Δημόσιου, οι οποίοι ως οι καλύτεροι πελάτες τους, οδηγεί σε ταυτότητα συμπεριφορών.

ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΑ. Η λογική τους κι η σύγχρονη λειτουργία τους απαιτεί λεπτομερή γνώση των κοινωνικών δεδομένων. Κόμματα στελεχικού δυναμικού μπορούν να αποθηκεύουν τα βιογραφικά και τη δραστηριότητα των μελών τους, την απόδοση, τα λάθη τους, να τα επεξεργάζονται. Κόμματα εκλογικής πελατείας και πολιτικό μάρκετινγκ — Αμερικανοποίηση της πολιτικής ζωής — χρεώνονται τα προσωπικά στοιχεία των πολιτών — είτε συλλέγοντας τα είτε αγοράζοντας τα από κάποια τράπεζα — για να τους απευθύνονται με «πολιτικό» μήλο ή να τους προσκαλέσουν σ' εκδηλώσεις. Η επεξεργασία στοιχείων είναι πιθανότητα και συναντά την ιδεολογική νομιμότητα αλλά και την πολιτική ανοχή. Λειτουργώντας σαν μεγάλοι ορθολογικοί οργανισμοί με ταυτόχρονες ιδιωτικοοικονομικές δραστηριότητες, τα Μέσα των κομμάτων μπορούν να συνδέονται με τράπεζες, ακόμη και διεθνείς οργανισμούς.

Με το σύστημα της ενοποίησης δη-

μιουργείται σιγά σιγά ένα παγκόσμιο δίχτυο, μια διεθνής κοινωνία, ένα ομόρυθμο διεθνές συμφέρον. Η σύγκρουση σ' εθνική κλίμακα γίνεται άμεσα διεθνής. Η διεθνής αλληλεγγύη άμεσα εθνική.

Γ. Το πέμπτο μέτωπο.

Η χώρα μας συμμετέχει σε NATO — ΕΟΚ για τη διασφάλιση της στρατιωτικής - οικονομικής - πολιτικής της καπιταλιστικής συνέχειας. Για το NATO αυτή τη στιγμή ο σημαντικότερος εχθρός είναι ο εσωτερικός εχθρός, το «Πέμπτο μέτωπο», το κοινωνικό κίνημα. Αυτός κατά το NATO πρέπει να συντριβεί πολιτικά - στρατιωτικά. Όλες οι χώρες NATO — ΕΟΚ οφείλουν να συνεργαστούν και να ενοποιήσουν τα Μέσα τους. Νέοι νόμοι εσωτερικής ασφάλειας και νέοι εξοπλισμοί (στρατιωτικοί) για τις αστυνομίες που μεταβάλλονται σε στρατιωτικές επιχειρησιακές μονάδες. Οι ανταλλαγές πληροφοριών για ύποπτους γίνονται νόμιμες, τ' αρχεία συνδέονται, ή συνεργασία στις υπηρεσίες πληροφοριών κι επιχειρήσεων διχτυώνεται. **Νέα διεθνή επιτελεία εμφανίζονται όπως το TREVI (Terrorism - radicalism - violence International)** όπου συμμετέχει και η Ελλάδα.

Η νέα πλαστική ταυτότητα είναι ένα τέτοιο καταστατικό Μέσο που επιδιώκεται να εγκατασταθεί. Οι πρώτες απόπειρες να νομιμοποιηθεί στη Γερμανία - Γαλλία απέτυχαν γιατί συνάντησαν κοινωνική αντίδραση ακόμη κι από αστικές ομάδες. **Η Ελλάδα είναι η τρίτη χώρα που επιχειρεί τη νομιμοποίηση με περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας, με «σοσιαλιστική» κυβέρνηση, ανύπαρκτη Αριστερά, πυγμιαίο και νοσοούν κοινωνικό κίνημα.**

Δ. Καταστολή.

Στη Δ. Γερμανία ο νόμος για την ταυτότητα εμφανίστηκε για την προστασία της Εσωτερικής ασφάλειας σε μια δήση μ' άλλους πέντε νόμους αντίστοιχου πνεύματος, που αξιοποιούν τις δυνατότητες της πληροφορίας. Εκεί αρκεί το πρόσημο για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Εδώ της γραφειοκρατίας! Η απειλή της πληροφορίας διαφύλαξης του πολίτη και της ανάγλυφης κατάργησης των ατομικών δικαιωμάτων, θορύβησε ακόμη και φιλελεύθερους αστούς και Χριστιανοδημοκράτες που μιλούν για «αποδόμηση του κράτους δικαίου...» και «Ανοιχτές οι πόρτες για τις μυστικές υπηρεσίες...» (Τίτλος SPIEGEL 10-2-86) ή «Εισαγωγή του κράτους χωροφυλάκα...» ή «...ο διάβολος έχει πολλές μορφές...» (Zeit 17-1-86).

Η εισαγωγή της νέας ταυτότητας γίνεται αναγκαία για την ενοποίηση κι επεξεργασία πληροφοριών. Το πως βέβαια συλλέγονται οι πληροφορίες είναι κάτι που δεν θα πρέπει να διαφεύγει. Διότι οι υπηρεσίες ασφάλειας είναι εξοπλισμένες και με διάφορα άλλα μέσα: μικρόφωνα μεγάλου φάσματος, μικροπομπές ραντάρ, χαφίδες, κλπ. Ταυτόχρονα η επικοινωνία με το κράτος: φορολογικές δηλώσεις, αιτήσεις, υπεύθυνες δηλώσεις, τράπεζες, ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ, έρευνες κλπ., δίνουν τη δυνατότητα συλλογής κάθε ατομικού στοιχείου και δεν είμαστε αφελείς να πιστεύουμε ότι αυτά θα μένουν αναξιοποίητα. Άλλωστε ετοιμάζονται κι άλλοι νόμοι (Για την «Τρομοκρατία» κλπ.) που θα καθίστούν νόμιμη τη ροή κι επεξεργασία από τις μυστικές υπηρεσίες κλπ. Καλλιεργείται η νοοτροπία ότι οι διάφορες κοινωνικές αντιστάσεις είναι αντεθνικές κι αυτό είναι το αντικείμενο της ΚΥΠ. Παράλληλα η τρομοκρατία - η οποία θεωρείται ως έξωθεν υποκινούμενη υπόκειται στα καθήκοντα της ΚΥΠ που θα μπορεί πλέον να λαμβάνει νόμιμα τα προσωπικά στοιχεία να τα επεξεργάζεται και στη βάση της κρατικής υπηρεσιακής αλληλοβοήθειας να μεταδίδει πληροφορίες στις άλλες υπηρεσίες κι αντίστροφα.

Εδώ θα πρέπει να σταθούμε και στο νέο τύπο διαβατηρίου. Θα είναι κάτι αντίστοιχο με τη ταυτότητα. Μια από τις σελίδες του με τον κωδικό, από ειδικό υλικό θα μπορεί να τοποθετείται σε ειδικά αναγνωστικά κομπιούτερς, στα σύνορα κι αλλού και σ' ελάχιστα δευτερόλεπτα θα δίνει το πορτραίτο του εξεταζόμενου. **Η επικράτηση αυτού του συστήμα-**

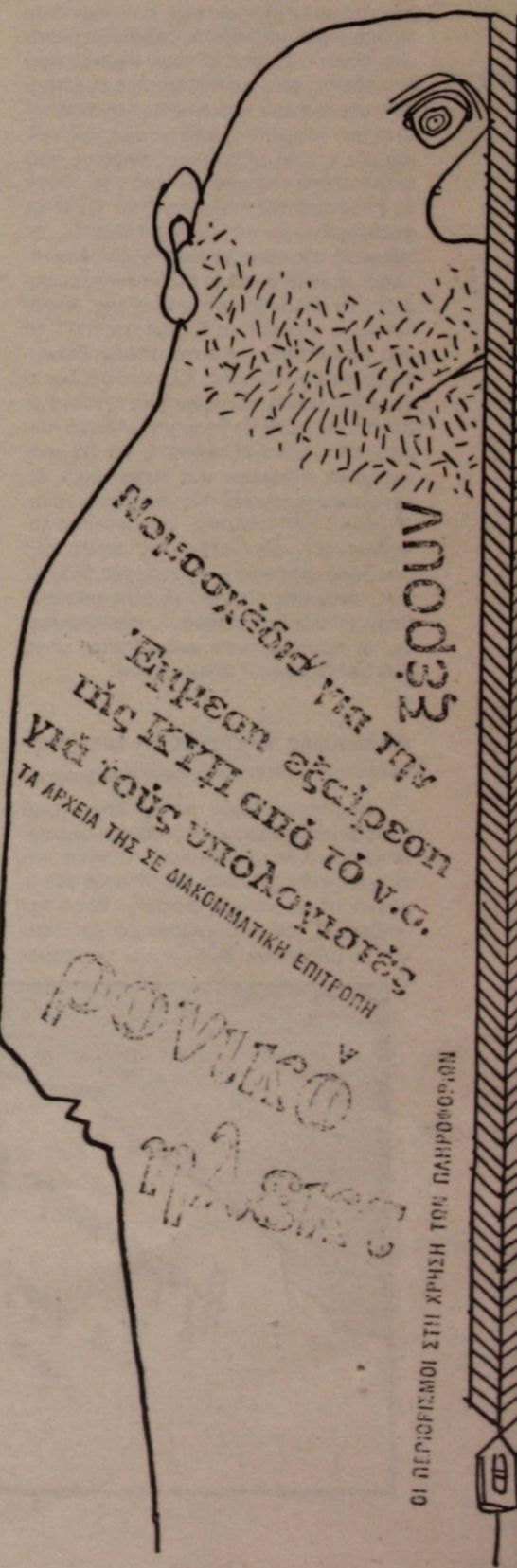

τος πληροφοριών τυπικά νομιμοποιεί τη διεύρυνση των μορφών ελέγχου, και δημιουργεί ουσιαστικά ένα νέο υπερ-πυργείο Εσωτερικών μ' έδρα τις Βρυξέλες. Είχαν δηλώσει από πέρσι ότι το Ευρωδιαβατήριο ήταν έτοιμο. Το ανέβηκαν ένα ολόκληρο χρόνο για να μπορέσει να ευθυγραμμιστεί με τη νέα ταυτότητα και τους πρόσθετους νόμους για την εσωτερική ασφάλεια, μια και το διαβατήριο θα φέρει τον ΕΚΑΜ της ταυτότητας (κωδικό αριθμό) που ενοποιεί τα αρχεία και τελικά αποδεικνύει την ενοποίηση - συνεργασία με τις υπηρεσίες της Ευρώπης, ιδιαίτερα δε τις δικτικές και μυστικές, που άλλωστε είναι κοινό μυστικό ότι ήδη συνεργάζονται. Και η πρόθεση γίνεται καταφανής με τη δήλωση της Γερμανικής κυβέρνησης ότι: θα τοποθετηθούν αναγνωστικοί υπολογιστές στους συνοριακούς σταθμούς (αεροδρόμια - λιμάνια κ.ά.) όπου η αναγνώσιμη σελίδα του διαβατηρίου θα τοποθετείται και σε τρία δευτερόλεπτα ο μετακινούμενος θα έχει ελεγχθεί. Ακόμη, ο διευθυντής του ΒΚΑ (εγκληματολογική υπηρεσία) Herold δήλωσε κυνικά: «το νέο σύστημα νομιμοποιεί την αξιοποίηση των δυνατοτήτων του με πολλαπλασιασμό των ελέγχων, σε κάθε γωνία του δημόσιου χώρου...». Στην Ελλάδα γνωρίσαμε τέτοιους ελέγχους με τις επιχειρήσεις «Αρετή» που θεωρούνται αντισυνταγματικές, όπως κι ο αυθαίρετος έλεγχος σε δημόσιο χώρο. Το νέο σύστημα των ταυτοτήτων ανοίγει νέους ορίζοντες στην καταστολή που πρόκειται μελλοντικά να νομιμοποιηθούν όπως σε Γερμανία - Ιταλία - Πορτογαλία κλπ. Αποφασιστικό πρόσχημα θ' αποτελέσει η «εξάλειψη της τρομοκρατίας» της «Βίας» των «Ναρκωτικών» κλπ. **Όμως μ' αυτά τα επιχειρήματα επιδιώκεται όχι το χτύπημα λίγων «τρομοκρατών» αλλά η τρομοκράτηση και καταστολή των νέων μαζικών κινήσεων κι αμφισβητήσεων «...εν τη γενέσει τους...», η δημιουργία φόβου, πειθαρχίας, Υπακοής στον παραγωγικό και διοικητικό μηχανισμό.** Ήδη το ΠΑΣΟΚ δημιουργεί τις προϋποθέσεις: κάθε στάση άρνησης, κάθε απεργία, διαμαρτυρία και διαφορετική πολιτική θεωρούνται έγκλημα κατά της εθνικής οικονομίας κι ασφάλειας. Έτσι δεν αναγνωρίζει πολιτικό κίνητρο, αλλά αυτό σαν τέτοιο υπόκειται σε διοικητικό έλεγχο: ποινικοποιείται! Ταυτόχρονα εξομοιώνονται οι συμπεριφορές ανυπακοής - αφού θεωρούνται έγκλημα - με την «τρομοκρατία» και υπόκεινται σε ειδικούς νόμους, και πρακτικές, κατά τις προτροπές του NATO (βλέπε «CONVOY» No 2 σελ. 8).

Ε. Ατομικά δικαιώματα.

Η χρήση των υπολογιστών κι ιδιαίτερα η δημιουργία ενός τέτοιου δίχτυου έχει σοβαρές επιπτώσεις σ' ατομικά δικαιώματα. Ο πολίτης μεταβάλλεται σε πληροφοριακό αντικείμενο, χωρίς μάλιστα τη δυνατότητα να γνωρίζει και να ελέγχει πότε - που - πως - και γιατί, γίνεται χρήση των ατομικών του στοιχείων. Δεν έχει το δικαίωμα ν' αυτοδιαθέτει τον εαυτό του. Όσο πιο λεπτομερής η γνώση των στοιχείων του, τόσο πιο εύκολη γίνεται η άσκηση πιέσεων και γενικά η επέμβαση στη προσωπική του εξέλιξη. Κατά τον καθηγητή Σπύρο Σημίτη (αδελ-

φό του υπουργού της Λιτότητας): «Η ελευθερία του πολίτη προϋποθέτει, με τα λόγια του ανώτατου Αμερικανικού δικαστηρίου, το δικαίωμα να μένει κανείς μόνος. Χωρίς την εξασφάλιση σφαίρας απρόσιτης σε τρίτους, ούτε πραγματική απόφαση, ούτε και αυτόνομη αντίδραση στην κρατική και ιδιωτική δραστηριότητα μπορούν να υπάρξουν. Βασική αρχή της δημοκρατικής κοινωνίας, είναι γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, όχι η καθολική γνώση των προσωπικών στοιχείων, αλλά η συστηματοποιημένη, νομικά και θεσμικά κατοχυρωμένη άγνοια. Η αυτονομία του πολίτη, εξαρτάται άμεσα από την καθιέρωση πληροφοριακών κενών, συμβιβάζεται άρα μόνο με λεπτομερειακά ρυθμισμένη κι αυστηρά περιορισμένη συλλογή και διάδοση προσωπικών

στοιχείων». («Οικονομία και Κοινωνία» Τ. 13, 1980 σελ. 83 «Δίκαιο και Ηλ. υπολογιστές») και παρά κάτω: «Ούτε η αφηρημένη επίκληση της επιτακτικής ανάγκης προσωπικών στοιχείων είτε για τη λειτουργία των κρατικών υπηρεσιών είτε για την πραγματοποίηση ιδιωτικών συμφερόντων, ούτε και το επιχείρημα ότι τ' αποτελέσματα της επεξεργασίας είναι ολότελα αβλαβή αρκούν πια. Η επεξεργασία στοιχείων είναι κατά κανόνα παράνομη... Για τον πολίτη δεν παίζει ρόλο ποιος επεξεργάζεται τα προσωπικά του στοιχεία, το γεγονός και μόνο της επεξεργασίας αρκεί...» (στο ίδιο)

Όμως το γεγονός της επεξεργασίας στοιχείων νομιμοποιείται και γίνεται γνωστό —ενώ ήδη προϋπάρχει— με το νόμο του ακραίου Κουτσόγιωργα για τις ταυτότητες π.χ. άρθρο 8 § 4: «Οι υπηρεσίες του δημόσιου στις οποίες υποβάλλεται υπεύθυνη δήλωση μπορούν να ελέγξουν την ακρίβεια της με διασταύρωσή της με το αρχείο άλλων υπηρεσιών». Εδώ έστω και με τον πιο αθώο τρόπο αποδεικνύεται το γεγονός της επεξεργασίας για την οποία ο πολίτης δεν έχει συγκατατεθεί. Αλλά και μήπως το γεγονός της αριθμοποίησης του δεν είναι προβληματικό για την ανθρωπινή του υπόσταση; Σύνταγμα Άρθρο 2 § 1: «Ο σεβασμός κι η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας». Ακόμη το Ελλ. Σύνταγμα με τα άρθρα 5 § 1, 2, 3 Άρθ. 7 § 2, Άρθ. 9 § 1, Άρθ. 25 § 1, 2, Άρθ. 19, Άρθ. 106 § 2, εγγυάται και προστατεύει την ανθρωπινή αξιοπρέπεια, το ατομικό κι οικογενειακό απόρρητο, την ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας, έστω και μέσα στον ασφυκτικό κλοιό της αστικής δημοκρατίας μ' αμέτρητους περιορισμούς και καταναγκασμούς που συνιστά ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής κι εξουσίας! Το πως όμως διασφαλίζονται όλα αυτά τα δικαιώματα με το νέο κρατικό πληροφο-

ριακό σύστημα από το οποίο αναγκαία προκύπτει το γεγονός της επεξεργασίας προσωπικών στοιχείων γίνεται παράδοξο: μόνο οι μάγοι του ΠΑΣΟΚ κι οι αλχημιστές υπήκοοί τους θα μπορούσαν να το υποστηρίξουν.

Εύλογα προκύπτει σαν αίτημα με βάση τις συνταγματικές εγγυήσεις: η πληροφοριακή αυτοδιάθεση. Μας δίνουν να συμπληρώσουμε στα σύνορα μια κάρτα με διάφορα στοιχεία όπως: σκοπός ταξιδιού κλπ. για στατιστικούς σκοπούς(!). Όμως στατιστική σημαίνει επεξεργασία στοιχείων. Την ίδια στιγμή η συννοριακή υπηρεσία μεταβιβάζει τις κάρτες σ' άλλες υπηρεσίες που κάνουν χρήση των προσωπικών μας στοιχείων χωρίς τη συγκατάθεσή μας. Μας αρνούνται το δικαίωμα της συνδιαλλαγής με την υπηρεσία που εμείς έχουμε επιλέξει κι όχι και με τις άλλες. Παρόμοια συμβαίνουν και σ' άλλες επαφές μας με το δημόσιο: φορολογική δήλωση, τράπεζες, κλπ. **Όσο μεγαλύτερο το δίκτυο τόσο μεγαλύτερες οι ανάγκες του για αξιοποίηση κι επέκτασή του** στο τέλος θα γίνει αυτοσκοπός! «...Ο υπολογιστής είναι καθαρά τεχνικό μέσο. Γιαυτό ακριβώς το λόγο η αξιοποίηση της χρήσης τους είναι αξιολόγηση πρωταρχικά τόσο των κοινωνικών, πολιτικών, κι οικονομικών στόχων που αποτελούν το κίνητρο για την επεξεργασία πληροφοριών όσο και των συγκεκριμένων επιπτώσεων επεξεργασίας (Σπ. Σημίτης: στο ίδιο).

ΣΤ. Κοινωνικός έλεγχος.

Με τη νέα ταυτότητα ενοποιούνται και μορφοποιούνται τα αρχεία κι οι πληροφορίες. Οι νόμοι για την προστασία από την πληροφόρηση χρήση κι επεξεργασία ουσιαστικά δεν αντιτίθενται στην νομιμότητα του κράτους και της κυβέρνησης να μονοπωλούν το πληροφοριακό δίκτυο, και να επεξεργάζονται ατομικά στοιχεία, καταργώντας το ατομικό απόρρητο κι ελέγχοντας τις κοινωνικές συμπεριφορές. Η χρήση της πληροφορικής και των αρχείων είναι διάχυτη. Όχι μόνο από το κράτος και την ιδιωτική επιχείρηση, αλλά και την αυτοδιοίκηση, τα νοσοκομεία, τις βιβλιοθήκες, κλπ. Το αίτημα για κοινωνικό έλεγχο γίνεται πλέον θεμελιακό. Οφείλουμε ν' αξιολογήσουμε την κατάργηση του νόμου για τις ταυτότητες, αλλά η πληροφορική χρήση παραμένει. Η ηθική και νομική αξίωση είναι σημαντικές, όμως η έννοια του κοινωνικού ελέγχου είναι συγκρουσιακή, πολιτική. Πρέπει να ζητήσουμε και να επιβάλλουμε εκείνες τις μορφές κοινωνικού ελέγχου που ενεργοποιούν τους πολίτες ν' αφοπλίσουν και να καταστήσουν αναποτελεσματικό αυτό το τεράστιο δίκτυο που κατευθύνεται στην ανύσχεση κάθε κοινωνικού σκιρτήματος προς μία ουσιαστική απελευθέρωση. Όταν μπορούσαμε να μπλοκάρουμε το κύριο μέσο χειραγώγησης, τότε θα ανοίξουν οι ασκοί του Αιόλου. **Γιατί η άσκηση κοινωνικού ελέγχου είναι καθ' αυτή μία κοινωνική δραστηριότητα, αντίστασης, συνειδητοποίησης αυτού που συμβαίνει. Προσδίνει αυτοπεποίθηση, ενέργεια και πριν απ' όλα ευθύνη απέναντι σ' όλα τα κοινωνικά υποκείμενα. Κοινωνικός έλεγχος από τους εργαζόμενους στην επιχείρηση όπου εργάζονται, από άτομα εκλεγμένα, ανακλητά που θα λογοδοτούν στους εργαζόμενους, τις κοινωνικές, πολιτικές πολιτιστικές ενώσεις. Κοινωνικός έλεγχος στο κράτος, τη Διοίκηση, από τους εργαζόμενους σ' αυτό, από τον κάθε πολίτη. Στην τοπική αυτοδιοίκηση, τα κόμματα, το κοινοβούλιο από όλες τις ενδιαφερόμενες ομάδες κι άτομα. Το κράτος δεν πρόκειται να μας απαλλάξει από τη δική του κατασταλτική νομιμότητα επεξεργασίας ατομικών στοιχείων. Όμως είναι αναγκαίο ν' αξιοποιηθούν παράλληλα κι όλες οι συμβατικές νομικές μορφές που προσφέρονται. Το αίτημα για κοινωνικό έλεγχο είναι προς την κατεύθυνση της αυτοδιαχείρισης υπερβαίνοντας το νόημα της αστικής αντιπροσωπευσης, πρόκληση στις κρατικοκομματικές διακυρήξεις περί λαϊκής κυριαρχίας κι άλλων «σοσιαλιστικών» πυροτεχνημάτων.**

Με μία καθαρά προσηχηματική διάθεση το κράτος φαίνεται να αποδέχεται ορισμένους περιορισμούς κι ελέγχους. Έτσι προβάλλει στο άρθρο 16 του νόμου, «για το δικαίωμα γνώσης διοικητικών εγγράφων». Ένα άρθρο λάστιχο που πρακτικά καθιστά το δικαίωμα ανίσχυρο προβάλλοντας ένα σύνολο πε-

Δυο νότες αισιοδοξίας κι ένα σχόλιο για τη Νέα Ταυτότητα

...Σε μια συνοικία της Νέας Υόρκης τη βραδιά του Black - out, μια γριούλα βαδίζει με δυσκολία καταμεσής στη λεωφόρο που περνά μέσα από το εμπορικό κέντρο. Στα χέρια της κρατά μια τεράστια τηλεόραση πάνω στην οποία ταλαντεύεται επικίνδυνα μια επίσης τεράστια γυσιέρα. Βαδίζει αργά, όμως αμέσως διακρίνει κανείς πως διόζεται. Δε διόζεται από φόβο —πάει αυτός πια— παρά για να προλάβει να ξαναγυρίσει και να συνεχίσει με χιλιάδες άλλους συμπολίτες της, το εξαιρετικό έργο της επαναϊδιοποίησης. Τα φώτα έχουν σβήσει και η αστική νομιμότητα έχει πάει περίπατο... (σημ. η γριούλα δεν είχε φάκελο στην Αστυνομία).

...Ο Τονίνο Ρ. (μας διαφεύγει το επώνυμο) είναι γνωστός στην Αστυνομία για την αναρχοσυνδικαλιστική του δράση στους σιδηροδρομικούς. Γύρω στα 1910 συλλαμβάνεται - φυλακίζεται - απολύεται και από τότε παρακολουθείται στενά. Όλα τα «στοιχεία» της ζωής του καταγράφονται στον ογκώδη φάκελό του. Δεκαπέντε χρόνια παρακολούθησης, και ο Τονίνο συνεχώς νόμιμος! Ο Φάκελός του για 15 χρόνια επαναλαμβάνει στη στήλη «παράνομες δραστηριότητες»: «Δεν παρετρήθη ουδέν ύπο-

πτον». Κι όμως...

Τη βραδιά που οι σιδηροδρομικοί στη Bologna τινάζουν στον αέρα το σταθμό ο Τονίνο είναι στην κεφαλή με τη σημαία στο χέρι! Οι μαρτυρίες, λένε πως ήταν από τους βασικούς οργανωτές αυτής της εργατικής εξέγερσης...

Επίλογος

Ότι η Νέα Ταυτότητα και το Ηλεκτρονικό Φακέλωμα διευρύνουν τον κρατικό έλεγχο και τον ολοκληρωτισμό είναι αναμφισβήτητο.

Όμως, ταυτότητα, ηλεκτρονικά μάτια, στοιχεία και φάκελοι καταγράφουν - ευτυχώς - την «αντικειμενική» μας ζωή, την εξωτερικότητά μας. Όσο «το μέσα μας» θα αντιστέκεται, η εξουσία θα έχει να κάνει με τον πάντοτε είραστο: Μεταβλήτο — πάει να πει απρόβλεπτο — κεφάλαιο...

Να πολεμήσουμε το ΝΟΜΟ λοιπόν, να. Αλλά επίσης να προετοιμάσουμε και τον «ανταρτικό πόλεμο των σημείων».

Αλλά γι' αυτό στο επόμενο τεύχος...

X.N.

ριορισμών υπερασπίζοντας το κρατικό απόρρητο απέναντι στον πολίτη» αρνείται δηλ. τη στοιχειώδη διαφάνεια που νομιμοποιεί τις αστικές δικτικές δημοκρατίες. Με αυτό τον τρόπο ο πολίτης θα ζει στο σκοτάδι χωρίς τη δυνατότητα άφιξης σ' αρχεία του κράτους, ιδιαίτερα αυτά που τον αφορούν προσωπικά: έρμαιο των αυθαιρεσιών της διοίκησης κι ιδιαίτερα της ασφάλειας που σαν δικτική αρχή «νομιμοποιείται» να επεξεργάζεται κάθε είδους πληροφορία αφού οι κρατικές πληροφορίες νόμιμα θα παρέχονται σ' αυτήν για «την προστασία του δημοκρατικού πολιτεύματος».

Ζ. Τι να κάνουμε;

Εκείνο που κατ' αρχήν διαφαίνεται λογικά είναι ότι όλες οι κοινωνικές ομάδες - εκτός ίσως από ορισμένες - πλήττονται και θα είχαν συμφέρον την κατάργηση του νόμου για τις ταυτότητες, ιδιαίτερα στο σημείο που θίγονται τ' ατομικά δικαιώματα, αλλά και οι δραστηριότητες. Ακόμη ηθικά και υλικά. Αυτό επιτάσσει ν' απευθυνθούν οι διάφορες κοινωνικές πρωτοβουλίες σ' όλους τους χώρους και να χρησιμοποιηθεί ευρύτερη γκάμα μέσων που θα εκφοράζε περισσότερες κοινωνικές ομάδες, κάτι που θα τις καταστήσει απρόσβλητες από την «μήνιν» του κράτους. Σ' αυτά τα μέσα αναφέρονται όλες οι μορφές πάλης από τις νομικές μορφές μέχρι τις πιο ριζοσπαστικές εκδηλώσεις. Στις πρώτες ανήκουν: η προσβολή του νόμου σ' ανώτερα συνταγματικά δικαστήρια, στις δεύτερες, ν' αρνηθούμε μαχητικά να βγάλουμε ταυτότητες, ΒΟΥΚΟΤΤ. Θα υποστούμε διώξεις, αλλά δεν μπορούν να μάς φυλακίσουν όλους, ενώ την ίδια στιγμή θα σημειωθεί κύμα διαμαρτυρίας κι αλληλεγγύης που θ' απονομιμοποιεί αυτό το τερατούργημα και τους νοσηρούς

του εγκέφαλους! Προσωπικά νομίζω ότι καταρχήν η ριζοσπαστικότερη πρακτική είναι η πλατειά ενημέρωση και κριτική των προθέσεων και πραγματοποιήσεων της εξουσίας. Η Ελληνική κοινωνία βρίσκεται στο σκοτάδι όσον αφορά τις δυνατότητες και χρήσεις της πληροφορικής, το τι ακριβώς είναι η νέα μορφή καταστολής. Ο «ακήρυχτος» πόλεμος με τους υπολογιστές - εκεί που πλήττουν τον άνθρωπο - θα κρατήσει χρόνια. Η εκκίνηση δίνεται με το νόμο για τις ταυτότητες και σ' αυτή τη μορφή σε σύγκρουση με το κράτος. Πρέπει να επιλέξουμε τους όρους, που θα προάγουν την πορεία για την αλλαγή της κοινωνίας. Οφείλουμε να γονιμοποιήσουμε τη δική μας και ξένη εμπειρία, να γίνουμε πιο ευέλικτοι. Η ενημέρωση και κριτική πρέπει να εμπεριέχει τους όρους μιας ευρύτερης επικοινωνίας χωρίς εμπάθειες κι εμμονές, σε μια κατεύθυνση αγώνα. Να γίνουν συγκεντρώσεις - συζητήσεις παντού, στις συνοικίες, την επαρχία. Εκδηλώσεις διαμαρτυρίας από παντού, κάθε μορφής, αυτόνομα, σχεδιασμένα. **Μια γενίκευση του διαλόγου, μια εμφάνιση κοινωνικών συμμαχιών-μετώπων που θα ενεργοποιεί και θα φωτίζει συνειδήσεις, θα ωθήσει να εμφανιστούν και στην Ελλ. κοινωνία αιτήματα, ανάγκες. Το κοινωνικό κίνημα έχει συμφέρον να διευρύνει το χώρο ενέργειας, εμπειρίας του, είναι άλλωστε κι η μοναδική πιθανότητα της ύπαρξής του!**

Θα μπορούσαμε να προβάλλουμε κι άλλες μορφές δραστηριότητας αλλά είναι αδύνατο για ειδικούς και τεχνικούς λόγους, όμως και το θέμα είναι ανεξάντλητο κι αυτές οι μορφές καθώς και τα αιτήματα είναι ουσιαστικότερο να προκύψουν από το διάλογο, από ενέργεια, αφού έτσι κι αλλιώς μέσα στη γενικότερη αλληλεπίδραση θα διαφοροποιηθούν. Εκείνο που επείγει, είναι να γνωρίσουμε πως αν δεν ξεκινήσουμε σήμερα που διαισθανόμαστε, αύριο ίσως είναι πολύ αργά...(!).

* Γ.Ρ.

ΝΑ ΜΠΟΥΜΕ ΣΤΑ ΑΔΕΙΑ ΣΠΙΤΙΑ

Γιατί υπάρχει πρόβλημα με τα σπίτια;

Κοινή είναι η πεποίθηση πως για την τελευταία έκρηξη στα νοίκια, υπεύθυνοι είναι οι ιδιοκτήτες με τις υπερβολικές τους απαιτήσεις. Η διαπίστωση αυτή είναι γενικά σωστή και αξίζει να πούμε δυο λόγια παραπάνω αφού το πρόβλημα αυτό δεν είναι προσωρινό αλλά αντίθετα θα εξελιχτεί σε μόνιμη κρίση κατοικίας.

Ολόκληρο το κύκλωμα οικοδόμησης και εκμετάλλευσης των σπιτιών, ειδικά στις μεγάλες πόλεις, κύκλωμα που στηρίχτηκε στην αντιπαροχή του μικροϊδιοκτήτη, βρίσκεται σήμερα σε καμπή κρίση. Η οικοδόμηση στην Αθήνα έχει σχεδόν σταματήσει και παράλληλα η «ανάσφαλεια» των μικρομεσαίων ιδιοκτητών στη δίνη της οικονομικής κρίσης μετατρέπεται σε απαίτηση του μέγιστου (εύκολου) κέρδους από τις ιδιοκτησίες - σπίτια τους. Τα ψηλά νοίκια στα οποία όλο και λιγότεροι θα μπορούν να ανταποκριθούν είναι το πρώτο σύμπτωμα πτώσης σε μια κοινωνία «δύο ταχυτήτων»: από τη μια μεριά η πολυπληθής κατηγορία που ονομάζεται «ιδιοκτήτες» και ζητάει το κέρδος, και από την άλλη μια επίσης πολυπληθής κατηγορία «ενοικιαστών» που αποτελεί το αντικείμενο της εκμετάλλευσης. Ακόμα κι αν η αντίθεση δεν είναι τόσο καθαρή όσο δηλώνεται, ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων (κυρίως στις μεγάλες πόλεις) νέοι (φοιτητές, άνεργοι), ή πολυμελείς οικογένειες, βλέπουν το σπίτι να γίνεται από ανθρώπινο δικαίωμα πανάκριβο εμπόρευμα, αγαθό μιας αγοράς που δεν μπορούν να συμμετάσχουν στους όρους της.

Κι αν ως προς το βασικό έξοδο που λέγεται νοίκι αναγνωρίζουμε σαν υπεύθυνους τους ιδιοκτήτες, μια ολόκληρη σειρά παροχών σχετισμένη με τα σπίτια (νερό, τηλεφωνο, ρεύμα) ακριβαίνουν ανάλογα. Είναι καθαρό πως το κέρδος είναι το κοινό κριτήριο ανάμεσα στον ιδιώτη ιδιοκτήτη και την κρατική επιχείρηση — κι αυτό οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στο ίδιο αποτέλεσμα: τη στέρηση.

Έτσι γινόμαστε μάρτυρες και πολλές φορές θύματα της κερδοσκοπίας σ' όλο το βάρος του μεγαλείου της: άνθρωποι βρίσκονται ξαφνικά στο δρόμο, η απειλή της εξώσεως γίνεται διαπραγματευτικό ατού στο χέρι του ιδιοκτήτη, ενώ η καχυποψία απέναντι στους νέους ενοικιαστές, στους φοιτητές, στους άνεργους, στις πολυμελείς οικογένειες, παίρνει διαστάσεις ρατσισμού. Η ηθική της «προστασίας της περιουσίας» απέναντι σε οτιδήποτε ο κάθε ιδιοκτήτης θεωρεί κίνδυνο είναι τόσο γενικευμένη όσο και ωμή.

Μπορούμε να περιμένουμε την προστασία της κυβέρνησης;

Όποιος έχει την ελάχιστη εμπειρία από τις σχέσεις ανάμεσα σε έναν ιδιοκτήτη και σε έναν ενοικιαστή ξέρει πως οι σχετικοί νόμοι έχουν συνήθως συμβολική αξία. Πολύ περισσότερο που η κυβέρνηση δεν θέλει να έρθει σε ανοικτή σύγκρουση με τους ιδιοκτήτες. Ο φόρος στα έσοδα από τα νοίκια (που γίνεται στην πραγματικότητα έμμεσος φόρος πάνω στον ενοικιαστή) είναι ένα καλό έσοδο για τα κρατικά ταμεία. Επιπλέον ο ιδιοκτήτης πατώντας πάνω στην ανάγκη του «νοικάρη» του, όχι μονάχα δηλώνει σπάνια το πραγματικό ύψος του ενοικίου, αλλά κρατάει για την ασφάλειά του και όλους τους όρους της αγοράς: αριθμός παιδιών σε μια οικογένεια, επάγγελμα, ηλικία ακόμα και εμφάνιση. Ό,τι μπορεί να μετρηθεί σαν επιπλέον εγγύηση απέναντι στον ιδιοκτήτη λαμβάνεται υπ' όψιν: είναι φανερό πως απέναντί του είμαστε νομικά αβύλακοι.

Τι μπορούμε να κάνουμε;

Την ίδια στιγμή που γίνεται δύσκολο μέχρι αδύνατο να βρούμε σπίτι πληρώνοντάς το, χιλιάδες σπίτια μένουν κλειστά. Παλιά διάφορα ρημάζουν έτσι ώστε να ξεφύγουν τους νόμους τους σχετικούς με τα διατηρητέα, διαμερίσματα μέχρι και ολόκληρες πολυκατοικίες περιμένουν δικαστικές αποφάσεις για να ξεκαθαριστεί το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς, κρατικά ακίνητα στολίζουν με τίτλους ιδιοκτησίας τις περιουσίες διαφόρων οργανισμών, και άλλα νοικιάζονται με ψηλά νοίκια για επαγγελματικές χρήσεις. Διακόσιες χιλιάδες σπίτια παραμένουν ουσιαστικά στο περιθώριο της αγοράς, περιμένοντας ευνοϊκούς όρους για την αξιοποίησή τους: αυτά είναι που περιμένουν να τα πάρουμε στα χέρια μας. Οι καταλήψεις στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη από άστεγους φοιτητές και στην Ξάνθη από δεκάδες άστεγες οικογένειες δείχνουν πως υπάρχει δίκαιη και ικανή λύση για το πρόβλημα της κατοικίας.

Καταλαμβάνοντας τα άδεια σπίτια ασκούμε ενεργητικά το δικαίωμά μας στη στέγη και αφαιρούμε από τους ιδιοκτήτες αυτό που δεν τους ανήκει: την δυνατότητα να μας εκμεταλλεύονται. Αμφισβητούμε το ρατσισμό απέναντι στους νέους και τις πολυμελείς οικογένειες. Αμφισβητούμε την εμπορευματοποίηση των βασικών μας αναγκών. Και ταυτόχρονα παίρνουμε στα χέρια μας και ορίζουμε τις συνθήκες συν-βίωσής μας.

Μπορούμε και πρέπει να αντισταθούμε στη λεηλασία που επιβάλλει ο χαιρισμός της κατοικίας-εμπορεύματος και να υπερασπίσουμε το δικαίωμα στο σπίτι, το δικαίωμα στη ζωή με αξιοπρέπεια που ούτε αφαιρείται ούτε είναι διαπραγματεύσιμο. Να μπορούμε στα άδεια σπίτια, είναι μια καλή αρχή.

ΟΜΑΔΑ ΑΥΤΟΣΤΕΓΑΣΜΕΝΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ
ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΧΑΡ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ 91

Τους έφεραν μαζικά την εποχή της Χούντας οι Έλληνες εφοπλιστές και βιομήχανοι. Προηγούμενα τη δεκαετία του '60 είχαν «εξαγάγει» περίπου το 15% του ελληνικού πληθυσμού στα «σκλαβοπάζαρα της βιομηχανικής Μητρόπολης» (παλιές «αμαρτωλές διαπιστώσεις» του Α. Παπαντρίου). Σκέφτηκαν λοιπόν κι οι δικοί μας αφέντες νά εισάγουν κι αυτοί τους «σκλάβους» τους, με τους ίδιους όρους μεσαιωνικής συσσώρευσης κεφαλαίου: δηλ. με μισθούς κάτω των ελληνικών συλλογικών συμβάσεων (όπως ίσχυε και για τους Έλληνες μετανάστες), απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης (τρώγλες, υπόγεια κλπ.), στέρηση κάθε κοινωνικού και πολιτικού δικαιώματος, αποκλεισμός από το κοινωνικό περιβάλλον, καθημερινή ιδεολογική αναπαραγωγή της ξενοφοβίας και της «φυλετικής» ανωτερότητας των Ελλήνων. (Τι δέλουν οι αραπάδες... οι τεμπέληδες... οι βρωμιάρηδες... εμείς έχουμε ιστορία

3.000 χρόνων...!) κι όλα αυτά υπό την εγγύηση και τη δαμόκλεια σπάδη ενός φασιστικού νόμου ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΔΑΠΟΥΣ (αυταρχικότερος κι απ' αυτόν της Γερμανίας τον οποίον έχουν καταγγείλει οι Έλληνες μετανάστες, κι αυτό το ΠΑΣΟΚ ακόμη). Ένας νόμος που παραβιάζει στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα — που υποτίθεται ότι αναγνωρίζει η Ελλάδα με την υπογραφή διεθνών συμβάσεων, αλλά και το ελληνικό Σύνταγμα: «... πάντες οι ευρισκόμενοι εντός της ελληνικής επικρατείας, απολαμβάνουν απολύτου προστασίας της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας των, αδιακρίτως εθνικότητας, φυλής ή γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων...». Άρθρο 52§.

Η άδεια παραμονής εξαρτάται από την άδεια εργασίας, —όπως αντίστοιχα και για τους Έλληνες μετανάστες— που σημαίνει δυνατότητα εκθιασμού κι υπερεκμετάλλευσης από τους εργοδότες απέναντι στους ξένους, διότι είναι υποχρεωμένοι ν' αποδέχονται κάθε αυθαιρεσία, αφού αν απολυθούν οφείλουν νά εγκαταλείψουν τη χώρα. Παράλληλα ο «νόμος για τους αλλοδαπούς» δίνει το δικαίωμα στην Υπηρεσία Αλλοδαπών, ν' ανανεώνει την άδεια παραμονής ανά εξάμηνο ή δωδεκάμηνο, που σημαίνει ότι ο ξένος ζει κάτω από το άγχος της κρίσης του κάθε κομπλεξικού και σωβινιστή υπαλλήλου της Υπηρεσίας Αλλοδαπών, ή επί το αναλυτικότερον Ασφάλεια + ΚΥΠ, που μπορεί να μη τους ανανεώσει την άδεια για αναρίθμητους λόγους «Εθνικής Ασφάλειας», «οικονομικού συμφέροντος του έθνους», κλπ. Συμφέροντα που συνδέονται με τα ιδιαίτερα συμφέροντα και τις ανάγκες των Ελλήνων εργοδοτών, ιδιωτών, κρατικών και «κοινωνικοποιημένων».

Οι Πακιστανοί εργάτες απασχολούνται σ' εκείνες τις εργασίες «που δεν έκαναν οι Έλληνες: αμμοβολές κ.ά.» (Ελευθεροτυπία 20-2-86). Όμως η υπό «σοσιαλιστικό» κρατικό έλεγχο επιχείρηση των Ναυπηγείων Σκαρμαγκά, απέλυσε τους 234 «μοντέρνους σκλάβους» στερώντας τους από τις 10-2-86, απροειδοποίητα, την άδεια εργασίας, που σημαίνει ότι θα πρέπει σύντομα να εγκαταλείψουν τη χώρα. Ύστερα από διαμαρτυρίες ο γραμματέας του «σοσιαλιστικού» υπουργείου Εργασίας τους έκανε τη διασπαστική πρόταση να δεχτούν την απόλυση 50 συναδέλφων τους και να παραμείνουν οι υπόλοιποι με το γνωστό απάνθρωπο καθεστώς εργασίας. Αυτό αποκάλυψε τη σχιζοφρένεια της μη αναγκαίας αρχικής απόλυσης των 234 ή τη ρατσιστική μανία της κοινωνικοποιημένης επιχείρησης. Προς τιμή τους όμως οι Πακιστανοί συμπολίτες μας! αρνήθηκαν «ή όλοι ή κανένας» και δεν δέ-

χονται να εργάζονται υπό προδεσμία μερικών μηνών, διότι όπως είπαν: «αύριο θα πουν σ' άλλους 50 και μεθαύριο σ' άλλους 50 να φύγουν» (Ελευθεροτυπία 20/2).

Διαδηλώνοντας πήγαν στη Ρ. Κακλαμανάκη, ζητώντας να τους επιστραφούν τουλάχιστον οι ασφαλιστικές τους εισφορές στο ΙΚΑ και το Ταμείο Μετάλλου, διότι τα λεφτά αυτά είναι χαμένα γι' αυτούς, αφού δεν υπάρχουν διακρατικές συμβάσεις για να συνυπολογιστεί στη χώρα τους ο εργάσιμος χρόνος στην Ελλάδα. Ούτε βέβαια ο ΟΑΕΔ θα τους πληρώνει —εφ' όσον επιστρέψουν στη χώρα τους— επί εξάμηνο επίδομα ανεργίας (αίτημα που δέχονται οι ελληνικές μεταναστευτικές οργανώσεις και το ελληνικό κράτος στις χώρες της Μητρόπολης, για τους Έλληνες που εξαναγκάζονται να επιστρέψουν στην Ελλάδα). Και σε ποιον τους παρέπεμψε η καθ' όλα αρμόδια για το αίτημά τους «σοσιαλίστρια» Ρ. Κακλαμανάκη;... στο Υπουργείο Εξωτερικών!!! Είχε ξεχάσει φαίνεται ότι εδώ και 5 χρόνια, 40.000 Έλληνες μετανάστες που επέστρεψαν από την Ο.Γερμανία ('74-'81) ζητούν από τον γερμανικό ασφαλιστικό φορέα, 500 εκατομμύρια μάρκα που παρακρατήθηκαν —δηλ. οι Γερμανοί επέστρεψαν την εισφορά του εργαζομένου και παρακράτησαν προς όφελος του γερμανικού κράτους την εισφορά του εργοδότη, σβήνοντας όλη την ασφαλιστική περίοδο εργασίας στην Ο.Γερμανία με αποτέλεσμα πολλοί απ' αυτούς να μη μπορούν να συνταξιοδοτηθούν στην Ελλάδα από το ΙΚΑ, διότι δεν συγκεντρώνουν το απαιτούμενο ελάχιστο όριο ενσήμων.

Έχασε επίσης η «σοσιαλίστρια» Κακλαμανάκη τις αναρίθμητες «χαιρέκακες» διαπραγματεύσεις με τις Α-

ΓΕΡΜΑΝΙΑ: ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗ ΟΜΟΨΥΧΙΑ

νατολικές χώρες για να επιτύχει τη μεταφορά των συντάξεων των πολιτικών προσφύγων (καί λέμε χαιρέκακες γιατί το ΠΑΣΟΚ προσπαθούσε να αποδείξει ότι εκείνοι ήταν κακοί σοσιαλιστές, γιατί ήθελαν να παρακρατήσουν τις εισφορές των εργαζομένων...).

Μια τέτοια πολιτική στάση βασίζεται στις γενικότερες σωβινιστικές κι αντεργατικές απόψεις του ΠΑΣΟΚ και των μανδρινών του. Έτσι ο πολυπράγμων Κασιφάρας απάντησε στις 7/6/83 στη Βουλή, σε κριτικές για την απόφαση της κυβέρνησης να αποδώσει το δικαίωμα στους εφοπλιστές ν' απασχολούν τριτοκοσμικούς ναυτικούς με αμοιβές κάτω από τις συλλογικές συμβάσεις: «...κ. Καλούδη, κάποτε πρέπει ο λαός του Μπαγκλαντές ν' αγωνιστεί για τα δικαιώματά του. Εμείς όλα αυτά που κερδίσαμε, τα κερδίσαμε έτσι, ξαπλώσαμε στον ήλιο και περιμέναμε να έλθουν κάποιοι απ' το Μπαγκλαντές...» (Πρα-

πηρετούν την πατρίδα τους (Όχι τα ξένα συμφέροντα, βέβαια!!!) διότι δημιουργούν «λόμπυ» υπέρ των εθνικών θεμάτων.

Το ζήτημα όμως είναι άλλο. Διάφοροι ερευνητές του υπουργείου Οικονομικών έχουν δημοσιεύσει άρθρα για τη δυνατότητα νέου ρεύματος μετανάστευσης, από το 1987, οπότε θα επιτρέπεται ελεύθερη διακίνηση κι εγκατάσταση των Ελλήνων στις χώρες της ΕΟΚ. Να ποια θα είναι η λύση για την ανεργία των 400.000 στην Ελλάδα. Από τώρα ας προετοιμαζόμαστε λοιπόν για τη νέα σοσιαλιστική μετανάστευση (στο κάτω-κάτω κι η «αυτοδιαχειριζόμενη» Γιουγκοσλαβία στέλνει μετανάστες!).

Μια ακόμη άποψη του υιού Παπανδρέου (του νέου υπό σκιάν υπουργού Εξωτερικών) για τα πολιτικά δικαιώματα των Ελλήνων μεταναστών: «θα ήταν προετοιμασμένοι ν' ασκήσουν τα πολιτικά τους δικαιώματα αν σήμερα τους εδίδοντο;». Ε-

κτικά Βουλής 7/6).

Ο σωβινισμός του ΠΑΣΟΚ απέναντι στους ξένους εργάτες εξελίσσεται και σ' ένα ιδιόμορφο σωβινισμό των ημεδαπών Ελλήνων, απέναντι στους Έλληνες μετανάστες. Έτσι το ΠΑΣΟΚ όχι μόνο δέν προώθησε νόμο για το εκλογικό δικαίωμα των Ελλήνων μεταναστών («τό άμεσο μέτρο που θα πάρει η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ για την κατοχύρωση του δικαιώματος γήφου στις βουλευτικές εκλογές... από το τόπο απασχόληση των μεταναστών, θα σταματήσει την απάρδεκτη κι εθνική μείωσή τους». Συμβόλαιο με το Λαό, σελ. 90). Με την τελευταία τροποποίηση του Συντάγματος όχι μόνο δέν κατοχύρωσε την δι' επιστολής γήφου (ώστε να εκλείψει το γευτοεπιχείρημα του Κουτσόγιωργα ότι η Γερμανία δεν αφήνει να υπήφισουν οι Έλληνες, γι' αυτό δεν κατατίθεται ο νόμος), αλλ' αρνήθηκε επίσης να υποστηρίξει το αίτημα των ελληνικών μεταναστευτικών οργανώσεων για εκλογικό δικαίωμα στην τοπική αυτοδιοίκηση των χωρών υποδοχής, με το πρωτοφανές σωβινιστικό επιχείρημα του κ. Παπούλια στη Βουλή, 31/1/86: «Αν αποκτήσουν πολιτικά δικαιώματα οι μετανάστες στη Δ. Ευρώπη, οι Τούρκοι εργάτες που είναι περισσότεροι θα επηρεάζουν περισσότερο από τους Έλληνες τις πολιτικές εξελίξεις». Αυτό στην ουσία υποκρύπτει τη δουλικότητα στο δυτικογερμανικό κράτος και πολιτική.

Πρόσφατος στόχος του υιού Παπανδρέου είναι να πείσει τους Έλληνες μετανάστες να μην παλινοστήσουν διότι έχουμε ανεργία, επαναλαμβάνοντας έτσι το επιχείρημα της Δεξιάς ότι οι Έλληνες του εξωτερικού που εργάζονται εντατικά —χωρίς πολιτικά δικαιώματα βέβαια— εξυ-

μείς απαντάμε όχι, αυτοί είναι ώριμοι μόνο για να δουλεύουν για τα ιμπεριαλιστικά-καπιταλιστικά συμφέροντα και να στέλνουν το συνάλλαγμα τους για να συντηρούνται οι 40 σύμβουλοι του μπαμπά (120.000 το μήνα). Ίσως αυτό να δηλώνει και την κρυφή επιθυμία του διάπνοντα αστέρα μας να μετατρέψει όλους τους Έλληνες σε ντόπιους μετανάστες, που θα δουλεύουν υπάκουα για την «Εθνική μας» οικονομία, χωρίς πολιτικά δικαιώματα, αφού οι μοναδικοί ώριμοι Έλληνες είναι οι μανδρινόι του ΠΑΣΟΚ, η Αγία οικογένεια, γαμπροί και ΣΙΑ...

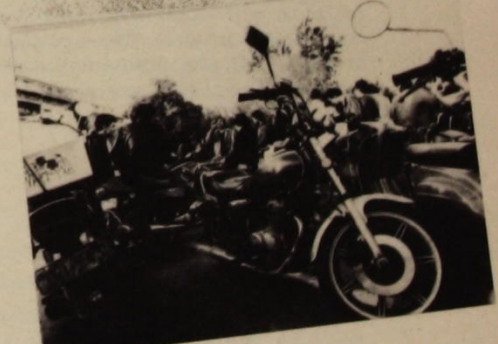
Όσον αφορά τη στάση του καθενός για την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μεταναστών, ανεξάρτητα από τον αριθμό τους (μεμονωμένα άτομα ή ομάδες), επισημαίνουμε ότι κρίνεται η ηθική, πολιτική, φιλοσοφική ωριμότητά τους.

Συγκεκριμένα, απόψεις σαν τις ακόλουθες, του προέδρου του σωματείου εργαζομένων στα ναυπηγεία, Γιάννη Κοντάκη: «Εμείς θα κάνουμε ότι μπορούμε για να πάρουν οι άνθρωποι τα χρήματά τους, αλλά τους είπαμε πως δεν μπορούμε να κάνουμε το πρόβλημά τους κεντρικό ζήτημα...», υποβαθμίζουν το εργατικό κίνημα σε σωβινιστικό σύμμαχο της αστικής κυβέρνησης, ακυρώνοντας τη διακηρυγμένη ταξική αλληλεγγύη.

Α. Μοναχός

Τ. Παπανδρέου, στη συνδιάσκεψη Ελλήνων επιστημόνων στην Ο.Δ. Γερμανίας (Πολίτης 7/1/86, σελ. 42).

ΑΥΤΑΡΧΙΚΕΣ ΜΕΤΑΑΜΦΙΕΣΕΙΣ!

Ο Γιάννης συνάντησε τον Πέτρο έξω από κάποιο βιβλιοπωλείο:
— Πώς από δω με Αριστεριστή; (περιφρονητικό!)
— Δεν ήξερα πως θα συναντήσω αναρχικό! (με απέχθεια).
— Δεν αφήνεις τα πολιτικάντικα με Σταλίνα!
— Μήπως σου κόβει το κεφάλι με χαπάκια!
— Μπαίνουν χωριστά στο βιβλιοπωλείο.
— Καλώς τον Αριστεριστή. (Ειρωνικά)
— Ήλθε και η επανάσταση, τώρα γίνουμε πλήρεις!
— Τα άτομα στους αντίστοιχους χώρους της πεδιάδας χαρακτηρίστικα τους είναι τ' «ανδραγαθήματά τους» οι τίτλοι τους οι επί μέρους εμπειρίες προφακλωμένοι απ' όλους, οι κοινές τους εμπειρίες κίπτον διαχωριστικά σ' ένα μικρόκοσμο που λιμνάζει σε μια πολεμική ατμόσφαιρα. Φτιάχνουν εχθρούς στη βιομηχανία μιας υποκατάστατης πραγματικότητας που έχει μαγικά - φαντασιακά μεγενθυθεί. Το εσωτερικό πλαίσιο είναι η αναδίπλωση καταλαμβάνει μια τότητα όπου η αυτοαναγνώριση καταλαμβάνει μια γκάμα συμπεριφορών που κωδικοποιούνται κι αποτελούν κανόνα διαχωρισμού - δικαίου. Όμως αυτή η αποσπασματικοποίηση της ταυτότητας - συμπεριφοράς, που διαμεσολαβεί την επικοινωνία και καθιστά το άτομο ανίκανο να επικοινωνήσει σαν τέτοιο συνολικό, το αποσπά απ' το περιβάλλον και το ωθεί σε ιδιότυπους μυστικισμούς, βρίσκει το αντίστοιχό της στην πρακτική του κράτους όπως αυτό απονέμει χα-

ρακτηριστικά αφαιρέσεις στον πολίτη π.χ. φορολογούμενος, ψηφοφόρος κ.λ.π. και τον καθιστά προσάρτημα του.
Η τάση για κωδικοποίηση και αναγνώριση της συμπεριφοράς που προκαλεί εξαρτημένα αντανακλαστικά είναι η όλη πρακτική της εξουσίας πιο ανάλυψη στα Μέσα (Ενημέρωσης). Στάση αυταρχική αφού επιβάλλεται αντικειμενοποιημένα στο άτομο - συμπεριφορά, επιθυμία επικυριαρχίας. Το άτομο αντικειμενοποιείται στη βάση των χαρακτηριστικών και σαν τέτοιο οφείλει να κατακτηθεί (αντικείμενο). Ο κτήτωρ βρίσκεται σε θέση αντιπρόσωπου θεσμού — με τη θεσμοποίηση της συμπεριφοράς - αντισυμπεριφοράς — και σαν τέτοιος γίνεται επιθετικός, αυταρχικός. Ζητάει να υπερασπιστεί τη κωδικοποιημένη συμπεριφορά και να υπερασπιστεί τη κωδικοποιημένη συμπεριφορά — ταυτότητα, να τη δικαιώσει, να την προεκτείνει. Αλλ' αυτή η πρόκληση είναι μία προβολή ασύνειδων περιχομένων. Ανάμικτη αυταρχία, απωθημένο και τάση για επικοινωνία που αδιαφοροποιήτα εκφέρονται στις διαπροσωπικές εκδηλώσεις.
Απάν είναι ο Λόγος κι αυτή η απουσία σημαδεύει την υπέρβαση. Οι ανάγκες δεν γίνονται αιτήματα, τα αιτήματα δεν καθορίζουν ανάγκες. Υπάρχουν οι ανάγκες στον άλλον για να κοιτάζονται, ν' αλληλοαναγνωρίζονται κι όταν κι αυτό εξαντλείται να το επιβάλουν. Η πρόκληση τότε γίνεται η διαμεσολάβηση μιας θλιβερής ύπαρξης που θέλει να παραμείνει στον εαυτό της, να μη τον υπερβεί. Γίνεται συντηρητική! Γ.ρ.

Πακιστανοί εργάτες μετανάστες διαδηλώνουν στην Ελλάδα

Η κοινωνική ιστορία αρχίζει συνήθως από τις Ελίτ. Κατόπιν στρέφεται σιγά-σιγά σε άλλα κοινωνικά στρώματα, αγροτικά ή αστικά, καταλήγοντας να ασχοληθεί με τη θέση των περιθωριακών μέσα στην ιστορία. Παράλληλα γίνεται αντιληπτό ότι ο λόγος των περιθωριακών —όταν μπορούμε να τον διακρίνουμε— και ακόμη περισσότερο ο λόγος για τους περιθωριακούς —μας αποκαλύπτει την ομοφωνία και τα ενδιαφέροντα της συνολικής κοινωνίας.

Οι κυρίαρχες αξίες σε μια κοινωνία ποτέ δεν παράγουν περισσότερους περιθωριακούς και αποκλεισμένους παρ' όσον όταν αρχίζουν να αμφισβητούνται.

Ποιοι είναι οι τόποι της περιθωριακότητας ή του αποκλεισμού; το νερό, το δάσος, το γκέτο, το φανταστικό; Ποιος είναι ο ρόλος των περιθωριακών στα λαϊκά κινήματα ή στις αντιστάσεις στην κυρίαρχη ιδεολογία. Ποια είναι τέλος η κρυπτοκουλτούρα του περιθωριακού κόσμου;

ΟΙ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑΚΟΙ

A.— Ο τομέας της μεσαιωνικής περιθωριακότητας.

Το 1964, επιχειρώντας μια συνθετική παρουσίαση του πολιτισμού της μεσαιωνικής Δύσης, είχα αφιερώσει καμιά δεκαριά σελίδες όχι στους περιθωριακούς (η έννοια δεν είχε ακόμη αναδυθεί στο χώρο της ιστορίας) αλλά στους αποκλεισμένους και είχα καταγράψει τους αιρετικούς, τους λεπρούς, τους Εβραίους, τους τρελούς, τους μάγους, τους σοδομιστές, τους ανάπηρους, τους ξένους και τους ξεπεσμένους κοινωνικά.

Πιο πρόσφατα εμφανίστηκαν δυο σημαντικές εργασίες αφιερωμένες στους μεσαιωνικούς περιθωριακούς: ένας συλλογικός τόμος του Ινστιτούτου μεσαιωνικών μελετών του Πανεπιστημίου του Montreal. Κάτω από τη διεύθυνση του G.H. Allard: «Όψεις της περιθωριακότητας στο Μεσαίωνα» και ένα βιβλίο του B. Geremek μεταφρασμένο από τα πολωνικά με τον τίτλο οι παρισίνοι περιθωριακοί στον 14° και 15° αιώνα.

Το βιβλίο από το Κεμπέκ ασχολήθηκε με τους ζητιάνους, τους τρελούς, τα τερατόμορφα, τον άγριο, τα όνειρα, τις μάγισσες, τους αλχημιστές και τους κερδοσκόπους. Ο B. Geremek μίλησε για εγκληματίες, περιθωριακούς κληρικούς και φοιτητές, πόρνες και μελέτησε πολλά θεμελιακά προβλήματα: την τοπογραφική οριοθέτηση των περιθωριακών, την οργάνωση των περιθωριακών σε ομάδες, τις σχέσεις ανάμεσα στον κόσμο της εργασίας και τον κόσμο του εγκλήματος, την ιδέα του «άχρηστου για την κοινωνία».

Ακόμη πιο πρόσφατα το πανεπιστημιακό κέντρο Μεσαιωνικών σπουδών και ερευνών του Aix-en-Provence δημοσίευσε τις εισηγήσεις ενός συμποσίου που είχε οργανώσει, με τον τίτλο «Αποκλεισμένοι και συστήματα αποκλεισμού στην μεσαιωνική λογοτεχνία και πολιτισμό». Εδώ εμφανίζονται οι μουσουλμάνοι, οι ερημίτες, οι ζηλιάρηδες, οι κακοί, οι εβραίοι, οι πολιτικοί κρατούμενοι και θύματα απαγωγής, οι τρελοί, οι πόρνες, οι φυλακισμένοι, οι λεπροί, οι προδότες, τα παιδιά, οι νάνοι!

B.— Τα προβλήματα.

Νομίζω ότι οι πιο σημαντικές κατευθύνσεις έρευνας θα έπρεπε να οργανωθούν με βάση τα ακόλουθα σημεία.

1. Χρειάζεται να μελετήσουμε τους περιθωριακούς με ιστορικό, δηλαδή, δυναμικό τρόπο. Ενδιαφέρει να εντοπίσουμε και να αναλύσουμε διαδικασίες μάλλον παρά καταστάσεις.

Η ιστορική πραγματικότητα παράγει φαινόμενα περιθωριοποίησης που μπορούν να οδηγήσουν είτε στον αποκλεισμό είτε στην επαναφομοίωση ή επανενσωμάτωση. Η περιθωριακότητα είναι μια κατάσταση ασταθής, εύθραστη και γενικά εφήμερη.

2. Πρέπει να αναρωτηθούμε τί, σ' αυτήν τη διαδικασία, είναι το πιο σημαντικό, η εξέλιξη των ιδίων των περιθωριακών ή του βλέμματος που η κοινωνία στρέφει πάνω τους. Ο J. Caro Baroja, λ.χ. στο βιβλίο του «Οι μάγισσες και ο κόσμος τους» σκέφτεται ότι αυτό που άλλαξε στο διάβα των αιώνων δεν είναι η μάγισσα αλλά ο περίγυρός της. Αφού ο κόσμος που την περιβάλλει είναι διαφορετικός, φαίνεται πως η στάση της μάγισσας θα έπρεπε να είναι επίσης διαφορετική. Στην πραγματικότητα, όσο εξακολουθεί να υπάρχει, η μορφή αυτή παραμένει απαράλλαχτη. Ο J.C. Schmitt, μελετώντας τις beguines και τους Beghards (είδος αιρετικών/περιπλανώμενων) από τον 13ο ως τον 15ο αιώνα, δεν τους βλέπει να αλλάζουν τόσο, ενώ τα ιδεολογικά θεμέλια της καχυποψίας που τους δείχνουν η Εκκλησία και η Κοινωνία περνούν από την κατηγορία για αίρεση στην κατηγορία για τεμπελιά καθώς τους εξομοιώνουν με τους αρτιμελείς ζητιάνους.

3. Ποια είναι η ιδεολογική δικαιολόγηση της περιθωριοποίησης ή του αποκλεισμού; Μόνο η αποσαφήνιση αυτών των κινήτρων θα επιτρέψει να καθορίσουμε την περιοχή της περιθωριακότητας αντί να την συλλάβουμε σαν χωνευτήρι ετερόκλητων φαινομένων, και να σχεδιάσουμε μια τυπολογία των περιθωριακών. Γύρω από τις ιδέες της ιερής κοινότητας, της αγνότητας, της ομαλότητας αρθρώνονται οι κρίσεις που παράγουν την καχυποψία, την άρνηση ή τον αποκλεισμό. Αυτές όμως οι ιδέες πρέπει να προσδιοριστούν στην ιδεολογική και κοινωνιολογική συνάφεια της μεσαιωνικής Δύσης. Έτσι η μεσαιωνι-

κή αντίληψη της ιερής κοινότητας είναι η εκκλησία που περιλαμβάνει κληρικούς και λαϊκούς —και που εξελίσσεται— (η μη συμμόρφωση τείνει στην αίρεση), η αγνότητα στηρίζεται σε μια πίστη στην ακατάλυτη ένωση του σώματος και της ψυχής και στον ρόλο υλικού δείκτη που επωμίζεται το σώμα, έκφραση της ψυχής (η λέπρα είναι το σημάδι της αμαρτίας), η ομαλότητα καθορίζεται από την αφομοίωση της φύσης προ το θείο και από την μανιχαϊκή άρνηση του μεικτού (πώς μπορεί κανείς να είναι μισός κληρικός μισός λαϊκός όπως οι Beguines και οι Beghards, μισός ζώο και μισός άνθρωπος, όπως ορισμένα τέρατα ή ο άγριος;).

I.— Τυπολογία της Περιθωριακότητας.

Χωρίς να υπάρχουν σαφή όρια ανάμεσα στις παρακάτω κατηγορίες και με δεδομένο ότι οι διαδικασίες περιθωριοποίησης μεταθέτουν άτομα και ομάδες από μια κατηγορία σε μιαν άλλη μπορούμε να διακρίνουμε:

- α) Τους αποκλεισμένους ή προορισμένους να αποκλειστούν. Είναι οι εγκληματίες (κλέφτες και ληστές), οι αλήτες, οι ξένοι, οι πόρνες, οι αυτόχειρες, οι αιρετικοί.
- β) Τους υποτιμημένους: τα «άτιμα» επαγγέλματα όπως οι χασάπηδες, οι βαφείς, οι μισθοφόροι, κλπ., οι άρρωστοι, οι ανάπηροι και οι φτωχοί, οι γυναίκες, τα παιδιά, οι γέροι, τα εξώγαμα.
- γ) Τους περιθωριακούς με την καθαυτό εύνοια: τους ξεπεσμένους κοινωνικά (λ.χ. τους φτωχούς ιππότες), τους τρελούς, τους ζητιάνους, τους τοκογλύφους (οι τελευταίοι πλησιάζουν τους αποκλεισμένους).
- δ) Τους φανταστικούς περιθωριακούς: τα γεωγραφικά θαύματα, τα τέρατα (που ορίστηκαν από τον Bruno Roy, «Όψεις της περιθωριακότητας στον Μεσαίωνα», σελ. 71 σαν οι εξωγήινοι του Μεσαίωνα), ο άγριος.

II.— Οι ιδεολογικές βάσεις της Περιθωριακότητας.

Μιλώντας γενικά, το ζήτημα είναι να ελεγχθούν ή να αποκλεισθούν εκείνοι που φαίνεται να αντιπροσωπεύουν ένα κίνδυνο για την «ιερή Κοινότητα».

Αυτή η Κοινότητα είναι μια Χριστιανοσύνη κλειστή παρά τις αποστολικές κινήσεις. Ζει σε μια ατμόσφαιρα υλικής και πνευματικής αβεβαιότητας που αποβλέπει στην απλή αναπαραγωγή και αντιμετώπιζε καχύποπτα όλους αυτούς που, συνειδητά ή ασυνείδητα, μοιάζουν ν' απειλούν αυτή την εύθραυστη ισορροπία. Αυτή η ανασφάλεια γεννά μια μανιχαϊστική σκέψη που δεν κοπιάζει με αποχρώσεις, και αξιολογικούς δισταγμούς, και καταδικάζει τις ενδιάμεσες καταστάσεις με μιαν αυταρχικότητα που ιεροποιεί τις «αρχές» (auctoritates) και με μιαν αίσθηση της ιεραρχίας που θεωρεί κάθε απόπειρα διαφυγής από τις καταστάσεις που καθορίζει η γέννηση, αμάρτημα ενάντια στην τάξη που θέλησε ο Θεός. Στους περιθωριακούς δρα ο εχθρός του ανθρώπινου γένους, ο διάβολος. Σε περιπτώσεις αφροσύνης ή δυστυχήματος, ένα σημαντικό μέρος της Κοινωνίας σπρώχνεται στην περιθωριακότητα: τη ζητιανιά, την αλητεία ή το έγκλημα. Η μεσαιωνική κοινωνία λόγω των οικονομικών κοινωνικών και ιδεολογικών δομών της είναι μια με γάλη παραγωγής περιθωριακών.

Αυτός ο φόβος των επικίνδυνων ατόμων ή ομάδων κρυσταλλωνόταν γύρω από κάποιες εμμονές.

α) Την θρησκεία, αυτό που διέυρνε το χώρο της αίρεσης και έκανε τους αιρετικούς περιθωριακούς και ακόμη περισσότερο κατ' εξοχήν αποκλεισμένους.

ΣΤΗ ΔΥΣΗ

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ

β) Την αρρώστια και το σώμα, τόπο ενσάρκωσης του αμαρτήματος, αυτό που μεταμορφώνει αυτόματα σε φτωχούς τους ανάπηρους και τους αρρώστους, κάνει τους λεπρούς ζωντανές εικόνες της αμαρτίας, οδηγεί τις πόρνες σε αυστηρές καταδίκες.

γ) Την ταυτότητα, απ' όπου η φοβία απέναντι στους εβραίους και τους ξένους.

δ) Την απόρριψη εκείνου που εμφανίζεται ενάντια στη φύση: σοδομίτες, τέρατα.

ε) Η ανάγκη φυσικής και κοινωνικής σταθερότητας. Απ' όπου και η καταδίκη των αλητών, των περιπλανωμένων, των ανέστιων ανθρώπων, των ατόμων που καταλύουν οπουδήποτε και ακόμη των έκπτωτων και παρακμασμένων.

ζ) Την εργασία που αφού περιφρονήθηκε σαν συνέπεια του προπατορικού αμαρτήματος, αποκαταστάθηκε και γίνεται μια από τις αξίες μιας κοινωνίας που ρίχνεται στην οικονομική ανάπτυξη και, από τον 13ο αιώνα, οι εκφράσεις *τεμπέλης* και *αρτιμελής ζητιάνος* γίνονται προσβλητικές ετικέτες που κολλούν σε ορισμένους περιθωριακούς. Βλέπουμε απ' αυτό το τελευταίο παράδειγμα ότι υπάρχει μια συγκυρία της μεσαιωνικής περιθωριακότητας: αύξηση ή μείωση του αριθμού των φτωχών και ζητιάνων, περιστασιακή επικράτηση εκείνου ή του άλλου τύπου περιθωριακών, αλλαγή των κριτηρίων περιθωριακότητας και των διαδικασιών περιθωριοποίησης.

Μια σημαντική κίνηση προς την κατεύθυνση της επανένταξης μπορεί να παρατηρηθεί στον 13ο αιώνα σχετικά με επαγγέλματα θεμιτά και αθέμιτα. Αυτά αποκαλύπτουν ορισμένα από τα θεμελιακά ταμπού της μεσαιωνικής κοινωνίας: το ταμπού του αίματος (που περιθωριοποιεί ακόμη και τους στρατιώτες), ακαθαρσίας (σημάδι μιάσματος) που καταδικάζει τους βαφείς, τους μαγείρους, τις πλύστρες. Όμως, από το δεύτερο μισό του 12ου αιώνα αρχίζει να διαγράφεται μια κίνηση που σε λίγο διευρύνεται, συγχωρεί και τέλος αποκαθιστά ένα μεγάλο αριθμό επαγγελμάτων που ήταν μέχρι τότε πρόστυχα. Ταυτόχρονα το εκείθεν υποδέχεται ένα όλο και μεγαλύτερο αριθμό περιθωριακών. Αν οι αποκλεισμένοι είναι πιθανή λεία της κόλασης, το καθαρτήριο που θριαμβεύει κατά τον 13ο αιώνα είναι ένας μεγάλος μηχανισμός αφομοίωσης περιθωριακών, συμπεριλαμβανομένων των τοκογλόφων.

III.— Οι διαδικασίες περιθωριοποίησης και αποκλεισμού.

Αυτές οι διαδικασίες που περιλαμβάνουν τους χαρακτηρισμούς, τα σημάδια, τις χειρονομίες, τις τελετουργίες δεν έχουν μελετηθεί αρκετά.

α) Οι χαρακτηρισμοί

Γνωρίζουμε αρκετά καλά τα περιθωριοποιητικά ή υποτιμητικά ονόματα που επιβάλλονταν στους αιρετικούς. Μια ακριβής μελέτη των ονομάτων ζώων με τα οποία μασκαρεύουν τους περιθωριακούς και τους αποκλεισμένους θα ήταν ενδιαφέροντα (για τους αιρετικούς λ.χ. αλεπού, λύκος, ερπετό, πίθηκος, αράχνη). Ο B. Geremek, μελετώντας τις βρισιές με τις οποίες αντιμετωπίζουν τους περιθωριακούς στην Γαλλία του 15ου αιώνα, σημειώνει λωποδύτης, ρουφιάνος, τιποτένιος, ληστής, αλήτης, ακόλαστος, νταβατζής και για τις γυναίκες τα αντίστοιχα.

β) Τα σημεία.

Αυτά τα σημεία είναι είτε σημεία διαμαρτυρίας και πρόκλησης που εκθέτουν εκούσια οι ίδιοι οι περιθωριακοί είτε ανεπιθύμητα σημεία, σημεία που τους δυσφημίζουν και επιβάλλονται στους περιθωριακούς και τους αποκλεισμένους.

Ανάμεσα στα πρώτα σημειώνουμε τα φαρδιά και μάλιστα άθλια και κουρελιασμένα ρούχα. Ένα τάγμα ζητιάνων που θα διαλυθεί από τη δεύτερη σύνοδο της Λυών το 1274 ονομαζόταν τάγμα των «σακουλοφόρων» από τα ρούχα σε σχήμα σάκου που φορούσαν, και τάγμα μακρυμάλληδων και γενειοφόρων. Ανάμεσα στα διακριτικά και δυσφημιστικά σημάδια γνωρίζουμε τις διαπομπεύσεις, που επέβαλαν στους Εβραίους, τους λεπρούς κλπ. Σ' ορισμένους μετανοημένους αιρετικούς τον 14ο αιώνα, επέβαλαν να φορούν δυο σταυρούς έναν μπροστά, τον άλλο πίσω.

γ) Οι χειρονομίες

Αυτές των περιθωριακών — και κυρίως των αιρετικών — κατασκοπεύονται και σημειώνονται με φροντίδα από τους φορείς της επίσημης ιδεολογίας. Τα εγχειρίδια για εξεταστές και οι διαδικασίες εξέτασης αναφέρουν λεπτομερειακά τις χειρονομίες προσευχής, χαιρετισμού, κλπ., των αιρετικών. Υπάρχει μια γλώσσα χειρονομιών του αιρετικού, του κλέφτη, του ζητιάνου, του άγριου, της γυναίκας, που είναι ένα μέσο να τους εντοπίζουν και να τους απομονώνουν.

δ) Τελετές και τελετουργίες

Η δημόσια έκθεση και εκτέλεση των εγκληματιών δίνουν ευκαιρία για τελετές που είναι μια από τις ύποπτες ηδονές της μεσαιωνικής κοινωνίας. Η καταδίκη ή η επανασυμφιλίωση με τους αιρετικούς δίνει επίσης ευκαιρία για συγκεκριμένες τελετουργίες αποκλεισμού.

Σε ορισμένες περιπτώσεις οι τιμωρίες που επιβάλλονται τους περιθωριακούς συμβολίζουν ιδιαίτερα τον αποκλεισμό που αυτοί γίνονται θύματά του: εντοιχισμός των αιρετικών, εγκλεισμός σε τάφους των λεπρών.

Συμπέρασμα

Ο Michel Mollat, υπογραμμίζοντας «την εσωτερική αντίφαση» της μεσαιωνικής αγαθοεργίας, αναφέρει ένα απόσπασμα από το «Βίο του Αγίου Eloi» όπου διαβάζουμε: «Ο Θεός θα μπορούσε να κάνει όλους τους ανθρώπους πλούσιους, θέλησε όμως να υπάρχουν φτωχοί σ' αυτόν τον κόσμο, ώστε οι πλούσιοι να έχουν μια ευκαιρία να εξαγοράσουν τα αμαρτήματά τους.»

Σε μια κοινωνία εγκλωβισμένη ανάμεσα στο φόβο της ιδεολογικής μόλυνσης και τον δισταγμό να αποκλείσει εκείνους που μπορούν ίσως να συμβάλλουν παράδοξα στην Σωτηρία των αγνών, εκείνο που προεξάρχει είναι μια αμφίθυμη στάση απέναντι στους περιθωριακούς. Η μεσαιωνική Χριστιανοσύνη «μοιάζει να τους αποστρέφεται και να τους θαυμάζει ταυτόχρονα, τους φοβάται με ένα μείγμα έλξης και φρίκης. Τους κρατά σε απόσταση, αλλά ορίζει αυτήν την απόσταση αρκετά κοντινή ώστε να τους έχει του χεριού της. Αυτό που ονομάζει αγαθοεργία απέναντί τους μοιάζει με τη στάση της γάτας που παίζει με το ποντίκι. Εξού και οι καταυλισμοί των λεπρών που οφείλουν να βρίσκονται «σε απόσταση βολής» ώστε η «αδελφική αγαθοεργία» να μπορεί να ασκηθεί απέναντι στους λεπρούς. Η μεσαιωνική κοινωνία έχει ανάγκη απ' αυτούς τους παρίες που είναι παραμερισμένοι εφόσον είναι επικίνδυνοι αλλά και ορατοί, γιατί μέσα από τις φροντίδες που τους προσφέρει, δίνει στον εαυτό τους ήσυχη συνείδηση και ακόμη περισσότερο προβάλλει και καθηλώνει πάνω τους όλα τα κακά που απομακρύνει από τον εαυτό της.

Το κείμενο αυτό προέρχεται από τη συλλογή «Οι περιθωριακοί και οι αποκλεισμένοι στην ιστορία» (U.G.E., 1979, Παρίσι).

Έχουν παραληφθεί οι πολυάριθμες βιβλιογραφικές παραπομπές που μπορεί κανείς να βρει στη γαλλική έκδοση.

Την επιλογή και μετάφραση του κειμένου έκανε ο Μ.Κ.

Χωρίς να υπάρξει κάποια κίνηση αμφισβήτησης, όπως έγινε κάποτε στην Ευρώπη, ο ψυχιατρικός θεσμός στην Ελλάδα, αρχίζει να μετασχηματίζεται στη διάρκεια της δεκαετίας του '50. Το ίδρυμα αρχίζει πια, προς ανακούφιση των ψυχιάτρων, να διαμορφώνεται και να οργανώνεται σαν νοσοκομείο, που σκοπό έχει την θεραπεία της τρέλλας σύμφωνα με τις επιταγές της θετικιστικής ψυχιατρικής. Προς αυτή τη κατεύθυνση της μεταρρύθμισης, η κρατική επέμβαση δεν περιορίζεται μόνο σε νομοθετικές διατάξεις αλλά κινείται επί πλέον σ' ένα επίπεδο διοικητικής και οργανωτικής αναδιάρθρωσης, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό του νοσοκομείου. Ακόμα και το γεγονός της τοποθέτησης διοικητικής διεύθυνσης αυτό έχει σαν αποτέλεσμα: να καθορίζει και τα ιατρικά πλαίσια, μέσα στα οποία θα κινηθεί η ψυχιατρική πρακτική.

Τα τέσσερα βασικά σημεία, που χαρακτηρίζουν αυτή την περίοδο και που πιστοποιούν την άνοδο και την επικράτηση της ψυχιατρικής εξουσίας, είναι τα ακόλουθα: α) η έκδοση ειδικών νόμων αναμόρφωσης ξεχωριστά για κάθε νοσοκομείο. Οι νόμοι αυτοί προβλέπουν την ανακατάταξη των διαφόρων υπηρεσιών από τη μια και από την άλλη την δημιουργία νέων δηλ. τη δημιουργία παραψυχιατρικών κλάδων καθώς και ιατρικών υπηρεσιών στο εσωτερικό του νοσοκομείου. β) η εισαγωγή των ψυχοφαρμάκων στην ψυχιατρική πρακτική και η ταχεία και καθολική επικράτηση της φαρμακοθεραπείας σε όλες τις κατηγορίες της ψυχιατρικής ταξινόμησης. γ) η δημιουργία εξωνοσοκομειακών υπηρεσιών στην προοπτική μιας βαθμιαίας εδραίωσης κλάδων ψυχικής υγιεινής. δ) η καθιέρωση ερευνητικών εργασιών στον τομέα της νευρολογίας και της ψυχιατρικής.

Έτσι, με την έκδοση νόμων, ξεχωριστών για κάθε νοσοκομείο, που παίρνουν υπ' όψη την πραγματικότητα κάθε νοσοκομείου, γίνεται δυνατή η εφαρμογή τους σε σύντομο χρονικό διάστημα. Η καθολική χρήση της φαρμακοθεραπείας σε όλες ανεξαιρέτως τις διαγνωστικές ταξινομήσεις της «ψυχικής νόσου», δημιουργεί τώρα καινούριες μορφές και εικόνες στον εσωτερικό κόσμο του ιδρύματος. Ο οδοστρωτήρας των ψυχοφαρμάκων, δίπλα στις ήδη χρησιμοποιούμενες «θεραπευτικές» τεχνικές (ψυχοχειρουργική, ινσουλίνη, ηλεκτροσπασμοθεραπεία, πυρετοθεραπεία) αλλάζει και το ρυθμό των εξόδων από το νοσοκομείο, κάνοντας τώρα πιο συχνή την έξοδο των αρρώστων απ' ότι παλιότερα. Οι εξωτερικές υπηρεσίες που δεν είναι άλλες από τα εξωτερικά ψυχιατρικά ιατρεία και τους ψυχιατροπαιδαγωγικούς σταθμούς, θ' αρχίσουν να λειτουργούν δέκα χρόνια αργότερα, από το '65-67 και ύστερα. Στην πραγματικότητα τα κέντρα αυτά, ελάχιστα στον αριθμό δεν νοούνται σαν δομές μιας τυχόν ψυχιατρικής του τομέα αλλά αποτελούν τον προθάλαμο εισαγωγής του αρρώστου στο ίδρυμα και βρίσκονται σε άμεση σύνδεση με το ψ.ν. στο οποίο ανήκουν. Απέχουν ακόμα και σήμερα πολύ από το επίπεδο να λειτουργούν στα πλαίσια μιας προληπτικής ψυχιατρικής. Επίσης στην ίδια περίοδο, αρχίζει να λειτουργεί περισσότερο τυπικά παρά πραγματικά, και ο θεσμός των Αδελφών Επισκεπτριών για την κατ' οίκον μετανοσοκομειακή παρακολούθηση του αρρώστου. Τέλος η επιστημονική έρευνα που εγκαθιναίεται εκφράζεται θε-

Ανοδος της ψυχιατρικής εξουσίας Το μεταπολεμικό ψυχιατρικό νοσοκομείο

ΨΥΧΗ ΙΑΤΡΕΙΑ

σμικά με τη δημιουργία της Επιστημονικής Ένωσης σε κάθε ψ.ν. Εννοείται ότι τα ανεξάντλητα πειραματόζωα τ' αποτελούσαν οι άρρωστοι, θύματα της απόλυτης εξουσίας του ερευνητή-ψυχιάτρου.

Βέβαια για να γίνει δυνατή αυτή η μεταρρύθμιση του Άσυλου σε ψυχιατρικό νοσοκομείο, μια από τις απαραίτητες προϋποθέσεις ήταν να ολοκληρωθεί ο σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στους τρελλούς και τους ποινικούς, που από την αρχή της πολιτικής της εγκάθειρξης συνέχιζαν να συγχέονται μαζί. Ιδιαίτερα μετά τους χρόνους του Β' παγκ. πολέμου, όπου ο αριθμός των έγκλειστων στα ψυχιατρεία αυξήθηκε απότομα, στο Δαφνί η κατάσταση γινόταν ολοένα αφόρητη και ασφυκτική. Κάθε κρεβάτι, κι οπότε αυτό υπήρχε, φιλοξενούσε στα παγωμένα του σίδερα τουλάχιστον από δυο άρρωστους. Μια πρώτη εκκένωση των υπεράριθμων γίνεται το 1933, όταν ένας μεγάλος αριθμός απ' αυτούς εξορίστηκε στο νησί Σαλαμίνα, απέναντι από τον Πειραιά. Εκεί στις εγκαταστάσεις κάποιου λοιμοκαθαρτηρίου του περασμένου αιώνα, πετάχτηκαν οι αζήτητοι, τα λεγόμενα «φυτά», οι ιδρυματοποιημένοι από χρόνια πολλά, οι μη «έχοντες ελπίδαν σωτηρίας».

Οι παραπάνω παράγοντες είναι που καθορίζουν τα πλαίσια της αναπροσαρμογής της ψυχιατρικής εξουσίας, και ταυτόχρονα την άνοδο της. Αφήνοντας κατά μέρος το Ασυλικό παρελθόν, όπως το περιγράψαμε προηγούμενα, ο ψυχιατρικός θεσμός παίρνει οριστικά τη μορφή του ψ.ν., μορφή που διατηρείται ακόμη μέχρι σήμερα, έναν αιώνα μετά τη γέννηση του θεσμού της εγκάθειρξης. Το σημείο τομής στην ιστορία του ψυχιατρικού θεσμού στην Ελλάδα. Στη διάρκεια της περιόδου αυτής ολοκληρώνεται και η ιατροκοποίηση της τρέλλας. Αυτή, πέρα από το θεωρητικό επίπεδο, τώρα πραγματώνεται και στο επίπεδο της ψυχιατρικής πρακτικής. Είναι η περίοδος που το ίδρυμα στην Ελλάδα αποκτά ιατρική έννοια και περιεχόμενο και που σκοπό του έχει τη φροντίδα για τη θεραπεία της τρέλλας. Είναι ακόμα η περίοδος όπου κυριαρχεί η θετικιστική ψυχιατρική και η άποψη περί οργανογένεσης όσο αφορά τη γενεσιουργό αιτία της τρέλλας. Κι όλα αυτά, τον ίδιο καιρό που η μεταπολεμική δυτική κοινωνία προσανατολίζεται ήδη στην καθιέρωση της ψυχιατρικής του τομέα ή της κοινωνικής ψυχιατρικής όσον αφορά το μοντέλο οργάνωσης ψυχικής υγιεινής και στην καθιέρωση της θεραπευτικής κοινότητας όσον αφορά το θεραπευτικό μοντέλλο που υιοθετεί.

Στις 18/5/1955 με Βασιλικό διάταγμα δημοσιεύεται ο ψυχιατρικός νόμος «περί αναμορφώσεως του Οργανισμού του Δημόσιου Ψυχιατρείου Αθηνών». Μ' αυτόν το ίδρυμα μετωνομάζεται σε Γενικό Νευροψυχιατρικό Νοσοκομείο Αθηνών (ΓΝΝΑ), ο «Άγιος Γεράσιμος». Το άρθρο 2 του νόμου αναφέρει το σκοπό του νοσοκομείου: «...α) η εν αυτώ ιατρική και νοσηλευτική περίθαλψις των ψυχικών εν γένει νοσούντων, ψυχασικών, νευρωσικών, επιληπτικών, τοξικομανών και αλκοολικών, βαρέως ανωμαλών, καθυστερημένων διανοητικώς ατόμων και εξ όξων νευρολογικών νόσων πασχόντων β) η εξυπηρέτησις της προληπτικής ψυχιατρικής αντιλήψεως και η προέκτασις της κοινωνικής μερίμνης εις τον τομέαν της ψυχικής υγιεινής δι' εξωτερικών ειδικών ιατρείων και συμβουλευτικού ιατροπαιδαγωγικού σταθμού γ) η παρακολούθησις

της ψυχικής υγείας των εξαρχομένων του ιδρύματος ασθενών και επαγγελματική αποκατάστασις αυτών». Σ' ένα από τα επόμενα άρθρα του νόμου (άρθρο 5) αναφέρεται η διαδικασία που ακολουθείται στην εφαρμογή της επιστημονικής έρευνας: «Διά την εφαρμογήν εις τους ασθενείς πυρετοθεραπείας, σπασμοθεραπείας, κωματοθεραπείας και ψυχοχειρουργικής, απαιτείται εγγράφος συγκατάθεσις του ιδίου ή των συγγενών του. Προκειμένου περί των προσκομιζομένων υπό των Αρχών και εισερχομένων, η συγκατάθεσις αυτή θεωρείται ως παρασχεθείσα διά της ειδήσεως του ασθενούς». Γι' αυτούς λοιπόν που στέλλει στο ίδρυμα η αστυνομία δεν χρειάζεται καμιά συγκατάθεσις. Για αυτούς πάλι που εισήλθαν εκουσίως, αν αρνηθούν την συγκατάθεση, διώχνονται εκβιαστικά, σύμφωνα με τις επόμενες διατάξεις του ίδιου νόμου.

Με τον ίδιο νόμο αρχίζει και η αναδιάρθρωση των υπηρεσιών στο εσωτερικό του νοσοκομείου, που θα του καθορίσουν την εσωτερική του λειτουργία σε ιατρική βάση με την καθιέρωση των παραψυχιατρικών κλάδων. Ένα χρόνο μετά, ιδρύεται η Επιστημονική Ένωση του νοσοκομείου με στόχο τις έρευνες προς την ανάπτυξη της ψυχιατρικής επιστήμης. Αργότερα ιδρύεται η υπηρεσία της Εργασιοθεραπείας στα πλαίσια της οποίας αναπτύχθηκαν συν τω χρόνω ορισμένα τμήματα, όπως το χειροτεχνικό, το βιοτεχνικό, το αγροτικό, το τυπογραφικό. Ακόμα καθιερώνεται ο θεσμός της κοινωνικής λειτουργού και τέλος ιδρύεται το Ψυχολογικό Εργαστήριο, που για χρόνια πολλά δεν θα λειτουργήσει, στην πράξη.

Ήδη στο εσωτερικό του νοσοκομείου οι κτιριακές εγκαταστάσεις ολοκληρώνονται. Το '58 αναδιάρθρωμίζονται το 4ο και 5ο περίπτερο, το '56 εγκαθιναίεται η ίδρυση της Ε' ψυχιατρικής κλινικής και το '59 της ΣΤ' ψ.κ. και λίγο αργότερα η Ζψ.κ. Το '61 το τμήμα Τοξικομανών που σ' αυτό ενσωματώνεται επίσης το τμήμα Υποδίκων-Καταδίκων. Τέλος το '64 γίνεται η ανέγερση του 14ου Περιπτέρου με δαπάνες της Παγκόσμιας Οργάνωσης Εσχολησιών.

Δέκα χρόνια μετά, ένας νέος νόμος του '65 (Β/Δ/784/21/10/65) συμπληρώνει τη μεταρρυθμιστική διαδικασία. Αλλάζει για μια ακόμα φορά η ονομασία του Ψυχιατρείου Αθηνών και ονομάζεται Κρατικό Θεραπευτήριο Ψυχικών Παθήσεων Αθηνών (Κ.Θ.Ψ.Π.Α.), ονομασία που διατηρείται μέχρι σήμερα. Τον ίδιο χρόνο (65) ιδρύεται το Τμήμα Χρόνιας Πασχόντων σε ξεχωριστή Μονάδα, για την συγκέντρωση όλων των Χρόνιων και Ιδρυματοποιημένων αρρώστων. Το '67 κτίζεται το 15ο Περίπτερο, το '69 το 16ο, το '71 το 17ο, το '72 το 18ο και η αίθουσα Ψυχαγωγίας, ονομαζόμενη «Χαρά». Τέλος το '73 τίθεται σε λειτουργία το κτίριο της Παιδοψυχιατρικής Μονάδας.

Ανάλογες μεταρρυθμίσεις γίνονται και στο Δημόσιο Ψυχιατρείο Θεσσαλονίκης καθώς και στα άλλα ιδρύματα της χώρας. Το '56 με Β.Δ. της 7/2/56 δημοσιεύεται νόμος που αφορά την αναμόρφωση του ιδρύματος. Με τον ίδιο νόμο μετωνομάζεται σε «Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσ/νίκης» και καθορίζεται ο αριθμός των κλινικών του σε 800. Πέντε χρόνια αργότερα, στις 19/4/61, ένας άλλος νόμος ανεβάζει τη δύναμη των κλινικών σε 1000 κρεβάτια, που παραμένει και η σημερινή. Με διαρθρωτικό μοντέλο το Δαφνί γίνεται και η εσωτερική οργάνωση του Ψ.Ν. Θεσ/νί-

κής. Η ιατρική υπηρεσία περιλαμβάνει 4 ψυχιατρικές κλινικές, μια πανεπιστημιακή, μια παθολογική, μια χειρουργική και επί πλέον τα ιατρικά εργαστήρια: ακτινολογικό, μικροβιολογικό, βιοχημικό, ηλεκτροεγκεφαλογραφικό, οδοντιατρικό και ψυχολογικό. Τέλος συμπληρώνουν την εσωτερική οργάνωση οι παραϊατρικές υπηρεσίες: νοσηλευτική, φαρμακευτική, κοινωνική, εργασιοθεραπείας, βοηθητική.

Όμως για να πετύχει μια τέτοια μεταρρύθμιση ήταν αναγκαία, τουλάχιστον για τα μεγάλα ψυχιατρεία, αυτά των Αθηνών και Θεσ/νίκης, να διωχθεί ένας αριθμός από τους ήδη χρόνιους και ιδρυματοποιημένους αρρώστους. Έτσι το 1958 ιδρύεται η Αποικία Ψυχοπαθών Λέρου, η οποία από τότε μέχρι σήμερα χρησιμεύει σαν φίλτρο αποσυμφόρησης των υπόλοιπων ψυχιατρείων. Εγκατεστημένη σε παλιούς ιταλικούς στρατώνες από τον πόλεμο άρχισε αμέσως, να λειτουργεί με τους 600 πρώτους αρρώστους, που μεταφέρθηκαν εκεί μ' ένα αρματογωγό. Η επίσημη γνωμάτευση τους θεώρησε «στάσιμο χρόνιο υλικό». Οι περισσότεροι είχαν καρφιτσωμένο έναν αριθμό για να αναγνωρίζονται, μια και τα ονόματά τους είχαν ξεχαστεί. Αποτελούσαν τους λεγόμενους αζήτητους. Σήμερα έχει φθάσει νάχει 2000 άντρες και γυναίκες και 300 παιδιά. «Είκοσι χρόνια τώρα γίνονται κάθε τόσο εκκαθαρίσεις στα άλλα ψυχιατρεία της

χώρας. Κι αυτούς που είναι οι πιο φτωχοί, αυτούς που δεν νοιάζεται κανείς να τους δει, αυτούς που τους βούλιαξαν τόσο βαθιά στην αρρώστια, που κανείς δεν είχε τη δύναμη να τους αντιμετωπίσει «θεραπευτικά», αυτούς που δεν είχαν στον ήλιο μοίρα, τους στέλνουν στην Λέρο, τραγικό φορτίο σε τραγικά καράβια, να πεθαίνουν εκεί μέσα στο Αιγαίο, στον ήλιο, στη βρωμιά. Λένε ότι όταν ετοιμάζεται αποστολή για τη Λέρο, στο Δαφνί οι άρρωστοι αγριεύονται, παθαίνουν κρίσεις. Η Λέρος είναι το τέρμα. Το μόνο σημαντικό που θα συμβεί στον τρόφιμο του Άσυλου θάνατο ο θάνατος του».

Καμιά κεντρική θέρμανση, με σπασμένα τζάκια, πολλοί απ' αυτούς είναι γυμνοί στο μεγαλύτερο διάστημα του χρόνου και τα κρεβάτια όχι μόνο κολλητά τότε δίπλα στο άλλο, αλλά και το ένα πάνω στο άλλο. Με διάχυτο το φόβο των αποδράσεων, η βία και η αντίσταση του άρρωστου αντιμετωπίζεται με τις αλυσίδες και το βούρδουλα. Η Ελληνική νομοθεσία και η αγριότητα της ελληνικής κοινωνίας απέναντι σε τόσο βαρειά στιγματισμένους είναι τέτοια που οι δυο ψυχίατροι του Άσυλου προτιμούν οτιδήποτε άλλο από το να δώσουν άδεια εξόδου σε ασθενή. Και το σπάνιο πρόνομο της βόλτας στο νησί το Σάββατο είναι τόσο θλιβερό, όταν οι περισσότεροι καφεντζήδες δεν τους θέλουν στα μαγαζιά τους, όταν δηλ. παίζουν το παλιό ρόλο του

τρελλού του χωριού χωρίς τα θετικά στοιχεία που είχε αυτός, γιατί είναι ξένοι. Το τίμημα της ζωής πλάι και χάρη σ' αυτό το Άσυλο-νεκροταφείο το πληρώνουν βέβαια και οι ίδιοι οι ντόπιοι. Η τρέλλα, η καταπίεση και η εξαθλίωση αφήνουν παράξενα κατακάθια στη δικιά τους ύπαρξη. Όσο Largactil καταναλώνεται στο νοσοκομείο, άλλο τόσο Stendon καταναλώνεται από το ντόπιο πληθυσμό (4000 κάτοικοι).

Η Αποικία Ψυχοπαθών Λέρου, θυμίζει περισσότερο το νησί του Διαβόλου. Μ' αυτήν μπόρεσε το Ελληνικό ψυχιατρικό νοσοκομείο να ξεκόψει από το Ασυλιακό παρελθόν, δημιουργώντας ένα άλλο άσυλο νεκροταφείο. Σ' αυτό, μέχρι σήμερα, κάθε ψυχιατρείο στέλνει κάθε χρόνο κι από ένα «δέμα» σφιχτά δεμένο, σφιχτά κλειστό, αρρώστων.

Σήμερα το Κρατικό Θεραπευτήριο Ψυχικών Παθήσεων Αθηνών ή αλλιώς Δαφνί στη καθομιλουμένη είναι το μεγαλύτερο ψυχιατρείο στην Ελλάδα. Καλύπτει έκταση 550 στρεμμάτων και αποτελείται από 21 Περίπτερα. Ο αριθμός των αρρώστων φθάνει τους 3000 αρρώστους, με δύναμη κλινών 2700 κρεβάτια και το προσωπικό στο σύνολο του, φθάνει τους 800 υπαλλήλους. Η δομή του και η εσωτερική του λειτουργία χρησιμεύει σαν πρότυπο για τα επαρχιακά ψυχιατρεία. Αποτελείται βασικά από 7 υπηρεσίες: 1) την διοικητική 2) την ιατρική 3) την φαρμα-

κευτική-βιοχημική 4) νοσηλευτική 5) ειδική 6) τεχνική 7) βοηθητική. Στη διοικητική υπάγονται η διεύθυνση, η Γραμματεία, οι οικονομικές υπηρεσίες και το γραφείο ελέγχου. Η ιατρική υπηρεσία περιλαμβάνει 16 ψυχιατρικές κλινικές και ιατρικές, 5 εργαστήρια, 2 εξωτερικά ιατρεία, που λειτουργούν καθημερινά και το ιατρικό συμβούλιο αποτελούμενο από το ιατρικό προσωπικό, 90 γιατροί διαφόρων ειδικοτήτων. Στη νοσηλευτική υπάγονται οι νοσοκόμοι, των οποίων η πλειοψηφία είναι πρακτικοί. Τέλος στη βοηθητική υπηρεσία ανήκουν οι φύλακες ασφαλείας και το υπηρεσιακό προσωπικό. Το 30% των αρρώστων εργάζονται ουσιαστικά χωρίς αμοιβή στα διάφορα τμήματα της εργασιοθεραπείας (κερδίζουν 150-200 δρχ. το μήνα!!!). Οι υπόλοιποι κυκλοφορούν «ελεύθεροι» στους θαλάμους ή στο προαύλιο, εκτός από τους «επικίνδυνους» που είναι κλειδωμένοι στα κλειστά περίπτερα ή στα απομονωτήρια.

Τον τελευταίο καιρό συστάθηκε μια «επιτροπή γιατρών για τα προβλήματα του ΚΘΨΠΑ» από το ιατρικό προσωπικό, όπου σ' ένα φυλλάδιο που κυκλοφόρησε εντοπίζει τα κυριότερα προβλήματα του νοσοκομείου σε τρεις κατηγορίες: α) σ' αυτά που αφορούν το χώρο διαμονής των αρρώστων β) στις συνθήκες διαβίωσης γ) στο προσωπικό. Σχετικά με το χώρο διαμονής: υπάρχουν κτίρια ακατάλληλα, με μεγάλη υγρασία, χωρίς καμιά απολύτως θέρμανση. Ορισμένα απ' αυτά έχουν κριθεί κατεδαφιστέα ενώ εξακολουθούν να νοσηλεύονται σ' αυτά άρρωστοι. Λίγα αποχωρητήρια και πιο λίγα ντους (ένα ντους αναλογεί σε 50 αρρώστους). Όσον αφορά τις συνθήκες διαβίωσης: πολλοί άρρωστοι δεν έχουν καν τη δυνατότητα να έχουν κρεβάτι. Σε πολλά περίπτερα κοιμούνται κάτω ή ανά δύο. Δεν έχουν ντουλάπες, κομοδίνα. Δεν υπάρχουν χώροι αναμονής και ψυχαγωγίας των αρρώστων. Είναι υποχρεωμένοι να παραμένουν στο κρεβάτι τους ή στην τραπεζαρία συνεχώς. Για το προσωπικό σημειώνεται ότι υπάρχει παντελής έλλειψη ειδικευμένου ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού.

Και τελειώνει η έκθεση με τις εξής διαπιστώσεις και προτάσεις: «Θεωρούμε ότι η παρεχόμενη περίθαλψη στο νοσοκομείο μας απέχει πολύ από το να είναι ουσιαστική στο σύνολό της. Η πορεία και η εξέλιξη της ψυχικής αρρώστειας επηρεάζεται από τις περιβαλλοντολογικές συνθήκες. Το ΚΘΨΠΑ έχει τα χαρακτηριστικά της Ασυλιακής λειτουργίας: α) μικρότερος αριθμός κρεβατιών από τους ασθενείς β) αδιάκριτη ανάμιξη όλων των παθήσεων γ) ανεπαρκής αριθμός γιατρών και προσωπικού δ) κατώτερες συνθήκες υγιεινής. Πιστεύουμε ότι αυτός ο τρόπος λειτουργίας των περιπτέρων μπορεί άμεσα να βελτιωθεί και προτείνουμε: 1) αύξηση του προσωπικού (ιατρικού, νοσηλευτικού, εργατοτεχνικού), 2) κτίσιμο τριών νέων περιπτέρων που θα έχει σαν αποτέλεσμα την αποσυμφόρηση των ήδη λειτουργούντων παθήσεων έτσι ώστε τα θεραπευτικά αποτελέσματα να γίνουν περισσότερο ουσιαστικά».

Σήμερα το κύριο χαρακτηριστικό του συστήματος παροχής ψυχιατρικών υπηρεσιών στην Ελλάδα είναι ο συγκεντρωτισμός, που αντανάκλαται επίσης σε όλα τα επί μέρους λειτουργικά στοιχεία. Το Ελληνικό ψυχιατρικό νοσοκομείο, κυρίαρχη μορφή του ψυχιατρικού θεσμού, έχει καθλωθεί στο ασυλιακό μοντέλλο αντι-

μετώπισης της ψυχικής αρρώστειας. Ίδιο και απαράλλαχτο στη δομή και οργάνωση και λειτουργία με ένα παραδοσιακό κλειστό νοσοκομείο, που επικρατούσε πριν μερικές δεκαετίες, στις περισσότερες δυτικές χώρες. Η βίαιη απαγωγή του αρρώστου από τον κοινωνικό του χώρο, η θεραπευτική του αντιμετώπιση με βιολογικές μεθόδους (ψυχοφάρμακα, κτλ.), ο εγκλεισμός και η απομόνωση του από τον εξωτερικό κόσμο μέσα στο αυταρχικό ίδρυμα, η εκμετάλλευσή του μέσω της εργασιοθεραπείας, η λογοκρισία της αλληλογραφίας του αποτελούν ορισμένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του ασυλιακού τρόπου αντιμετώπισης της τρέλλας στην Ελλάδα σήμερα. Η εσωτερική λειτουργία του ιδρύματος, που είναι κοινή τόσο για τις ιδιωτικές ψυχιατρικές κλινικές όσο και τα δημόσια ψυχιατρεία, στηρίζεται σ' ένα σύστημα βίας, καταπίεσης και «θεραπευτικής» εξόντωσης. Ένα σύστημα που δεσπόζει σ' αυτό η αυτεπάγγελτη ιατρικο-ψυχιατρική εξουσία και που ελίσσεται προς μια διπλή κατεύθυνση: αυτήν από την κοινωνία προς το ψυχιατρείο και το αντίθετο, από το ψυχιατρείο προς την κοινωνία. Σ' αυτή τη διαδρομή, σ' αυτό το ταξίδι, όλοι, κανονικοί, τρελλοί, συγγενείς, γιατροί, φύλακες και δικαστές, παίζουν ο καθένας το ρόλο του. Άλλος του πρωταγωνιστή, άλλος του παθητικού, άλλος του παθητικοποιημένου αντικειμένου.

Όλα ξεκινούν από τις πρώτες ενδείξεις μιας συμπεριφοράς διαφορετικής από αυτήν του αποδεκτού μέσου όρου. Γρήγορα-γρήγορα ο μηχανισμός του στίγματος και της ετικέτας, που στο κέντρο του δεσπόζει η ιδεολογία της διαφοράς, τίθεται σε λειτουργία. Οι ετικέτες μοιράζονται απλόχερα από την ψυχιατρική ιδεολογία και το υποκείμενο αυτής της διαφοροποιημένης συμπεριφοράς και οντότητας οδηγείται — συχνά οικειοθελώς — σε κάποιο νευρολόγο-ψυχίατρο. Σε νευρολόγο-ψυχίατρο, καθ' ότι ο ψυχίατρος στην Ελλάδα είναι ταυτόχρονα και νευρολόγος, μιας και σε επίπεδο σπουδών η νευρολογία δεν έχει ακόμα χωριστεί από την ψυχιατρική σαν ξεχωριστές ειδικότητες. Όμως και για ένα άλλο λόγο. Γιατί η κρατούσα γενική αντίληψη όσον αφορά την ψυχική αρρώστεια είναι ότι αυτή έχει να κάνει με διαταραχές του εγκεφάλου και του νευρικού συστήματος. Κι αυτό όχι μόνο στους πολλούς της πλειοψηφούσας επίσημης ψυχιατρικής άποψης αλλά και στο επίπεδο του απλού κόσμου και της καθημερινής ιδεολογίας.

Ήδη, με την επίσκεψη σε κάποιο νευρολόγο-ψυχίατρο, που θα τον στείλει, ανάλογα με την οικονομική κατάσταση του σε ιδιωτική κλινική ή δημόσιο ψυχιατρείο, κλείνει η προϊδρυματική, φάση για τον άρρωστο. Τον περιμένει η επόμενη, η ιδρυματική, για να βγει ίσως απ' αυτήν, αγνώριστος, θεραπευμένος από τον «κακό δαίμονα». Η ζωή στο ελληνικό ψυχιατρείο είναι κάτι παραπάνω από καθημερινό βασανιστήριο, καλυμένο με τον ιατρικό μανδύα. Η εξαφάνιση κάθε ίχνους προσωπικότητας του αρρώστου αποτελεί τον θεραπευτικό σκοπό. Ο ίδιος άρρωστος, μετά από λίγο, μετατρέπεται σε ένα ζωντανό μηχανικό αντικείμενο, σ' ένα πειραματόζωο ανθρώπινο στις ορέξεις του «επιστήμονα»-ψυχιάτρου. Αν ο γιατρός έχει γενικά μια ορισμένη εξουσία απέναντι στον άρρωστο, βλέποντας τον απλά σαν κομμάτια σάρκας και οστών, εκμεταλλευόμενος το μύθο της παντοδυναμίας

που του δίνει ο άρρωστος, ο ψυχίατρος απέναντι στον ψυχικά άρρωστο διαθέτει μια απόλυτη και αυτεπάγγελτη εξουσία, ικανή να τον ελέγχει ολοκληρωτικά. Είναι γεγονός, δεν δίνει καμιά σημασία στην οποιαδήποτε γνώμη του, όντας γενικά αποδεκτό, πως η γνώμη ενός τρελλού δεν λογαριάζεται.

Ο ασυλιακός τρόπος εσωτερικής λειτουργίας, η ιεραρχική δομή και ο σύμφυτος αυταρχισμός του Ελληνικού ψυχιατρείου στηρίζεται σε μια ομογενοποιημένη δύναμη, που την αποτελεί η αντικειμενική συμφωνία γιατρών-προσωπικού. Και οι δυο, μέρος ενός ολόκληρου μηχανισμού, έχοντας τη συγκατάθεση του κοινω-

σε όλα ανεξαιρέτως τα Ελληνικά ψυχιατρεία, θα αποτελέσει για όλη αυτή την περίοδο μέχρι σήμερα το θεραπευτικό μέσο πραγματοποίησης του ψυχιατρικού σκοπού. «Δυνάμεθα να είπωμεν ότι εις την κλινικήν εφημερίστησαν όλαι αι σύγχρονοι μέθοδοι (και εκ των παλαιωτέρων εισέτι χρήσιμοι και αναγκαίαι κατά περίπτωσιν) με βάσιν την διά μειζόνων φαρμάκων... Ιδιαίτερα έκφρασις εδόθη εις την χημειοθεραπεία των ψυχώσεων και την ηλεκτροσπασμοθεραπείαν...».

Στην καθημερινή του ζωή μέσα στη βία του κλειστού περιπτέρου, στην αποχτηνωτική απραξία, στο αδιάκοπο πή-

μοι. Μας ξυπνάνε πολύ πρωί και όποιος δεν σηκώνεται, ένα καυβά στη μούρη νερό. Μετά «εσύ στο πλυντήριο, εσύ τα μαγειρεία, εσύ στους καμπινέδες». Διατάζουν. Κι άμα χτυπήσει κανείς, σου λένε, άστονε τρελλός είναι αυτός. Και γιατί μας φοβερίζουνε και μας χτυπάνε, ζώα είμαστε; Τη βλέπεις αυτή τη προϊσταμένη πως ουρλιάζει γιατί δεν έπλυνε καλά αυτή η άρρωστη; τώρα ποιος είναι τρελλός, εγώ ή αυτή;»

- «Είμαι 16 χρόνια δω πέρα, μούχουν κάνει 20 ηλεκτροσόκ. Τώρα μας κάνουν ένεση αναισθησίας και δεν καταλαβαίνεις, παλιότερα μας τόκαναν ξύπνιοι. Σε δένουν με λουριά στα πόδια και στα χέρια. Σου βάζουνε αλοιφή στο κεφάλι και στο στόμα για να μη δαγκώσεις τη γλώσσα. Με το ρεύμα τραντάζουνε ολόκληρος, σου σπάνε τα δόντια δεσ τα δικά μου είναι όλα σπασμένα».
- «Παίρνω 30 χάπια τη μέρα επί 4 χρόνια».
- «Εδώ μέσα έχει ένα πρόγραμμα: μετά το φαί έχει χάπι, σου χρειάζεται ή όχι θα το πάρεις».
- «Εμείς κάνουμε όλες τις δουλειές. Εμείς οι ασθενείς, εμείς. Δουλεύω, με τα λεφτά δεν παίρνεις τίποτα. 150 δρχ. το μήνα. Δουλεύω όλο το πρωί υδραυλικός σε όλα τα περίπτερα. Το μεσημέρι, δεν κοιμάμαι γιατί δεν μπορώ να κοιμηθώ το βράδυ. Και το απόγευμα πουχω, ώρα θα θέλανε να δουλεύω αλλά εγώ δεν πάω».
- «Δεν το πήρατε χαμπάρι; Αυτό εδώ είναι τρελλάδικο. Τρελλάδικο. Όλα απαγορεύονται, μόνο η εργασιοθεραπεία επιτρέπεται. Θάθελα νάξερα, όταν δουλεύεις έξω σου βάνουν ένσημα. Κι εγώ δουλεύω εδώ και υποχρεωτικά όλη μέρα. Γιατί δεν μου βάζουν ένσημα να πάρω αύριο μια σύνταξη».

νικού συνόλου και όντας υπεύθυνοι απέναντι σ' αυτό για την εφαρμογή μιας και μόνης κοινωνικής επιταγής, της θεραπείας και της επίβλεψης του τρελλού, ενεργούν με τρόπο ομοιόμορφο και αλληλέγγυο — ο καθένας σύμφωνα με την ειδική του τεχνική. Όλοι, από το γιατρό και το νοσοκομείο μέχρι τους φύλακες, το διοικητικό και βοηθητικό προσωπικό έχουν ένα κοινό αντικείμενο δουλειάς: τον άρρωστο, ένα κοινό στόχο: την ιδρυματοποίηση του, τη δημιουργία της ψυχιατρικής τρέλλας (της τρέλλας που δημιουργεί το ψ.ν.). Από την άλλη, η ψυχοφαρμακοθεραπεία, που υιοθετείται και που κατά βάση χωρίς καμιά εξαίρεση εφαρμόζεται

γαινε-έλα στους θαλάμους ή στο προαύλιο, γρήγορα γίνεται αγνώριστος, η πρωταρχική του αντίσταση η επιθετικότητα μετατρέπεται σε παθητική αποδοχή. Το ξύλο, το δέσιμο με λουριά, οι απειλές μαζί με τα χάπια και τα ηλεκτροσόκ αποτελούν την καθημερινή θεραπευτική βία. «Στο θάλαμο είμαστε 30 κρεβάτια, αλλού 60. Μας μεταχειρίζονται. Όλοι γενικά μας μεταχειρίζονται. Μας δένουν με λουριά. Σου κάνουνε μια ένεση και μετά ρεύμα, ηλεκτροσόκ. Δεν καταλαβαίνεις τίποτα, μετά σου έχουν σπάσει τα δόντια. Οι γιατροί είναι μόνο να σε βλέπουνε. Πηγαίνουμε στο γραφείο, δεν έρχονται στον θάλαμο. Μετά μπαίνουνε οι νοσοκό-

Παραμένοντας καθ' όλο το διάστημα της παραμονής του στο ίδρυμα το αντικείμενο των αποφάσεων της ψυχιατρικής εξουσίας, έρχεται μετά από κάποιο καιρό η στιγμή, αν είναι τυχερός, να ζήσει τα αδιέξοδα προβλήματα της μεταϊδρυτικής φάσης. Αν είναι τυχερός και τον θέλει η οικογένειά του πίσω, γιατί στην αντίθετη περίπτωση, σύμφωνα με το νόμο, μεταφέρεται στο περίπτερο Χρόνιων, απ' όπου σπάνια βγαίνει κανείς. «Εις το Τμήμα Χρόνιων μεταφέρονται ωσαύτως και οι ασθενείς οι ικανώς βελτιωθέντες και οι δυνάμενοι, επί των οικειών, να εξέλθουν, οίτινες όμως δεν παραλαμβάνονται υπό των τελευταίων, παρά τας επιμόνους προς αυτούς πιέσεις και παρεκκλίσεις της κλινικής». Με την έξοδο του σημαδεύεται με ένα βασικό μειονέκτημα: την ετικέτα του τρελλού που θα τον βαρύνει σε όλη του ζωή. Ο ίδιος θ' αποτελεί ένα στίγμα γι' αυτόν και την οικογένειά του. Εάν τυχόν βρει δουλειά θα υπερεκμεταλλεύεται κι ακόμα θα είναι αντικείμενο διασκέδασης στη γειτονιά. Η οικογενειακή βία, η αγκυρότητα και το χαμηλό πολιτιστικό επίπεδο της ελληνικής κοινωνίας θα τον αναγκάσει να κάνει πιο συχνή την παρακολούθηση του στα εξωτερικά ψυχιατρικά ιατρεία, για να βρεθεί πάλι μετά από λίγους μήνες, πίσω από τους τοίχους του ιδρύματος.

Θα ραμφίσω μία μία
τις παγωμένες μάσκες του χρόνου σου
με τη σμήνη των αγρίων αρπακτικών
που φωλιάζουν στα μάτια σου

Διαδρομή στο μαινόμενο ανθρωποπέλαγος

Το 1957, οι ιταλικές στρατιωτικές εγκαταστάσεις της Λέρου, αξιοποιούνται για μια ακόμα φορά. Υποδέχονται και φιλοξενούν μέχρι το θάνατο, «ψυχοπαθείς» —clossard και επαίτες που μόλυναν τη βιτρίνα της πρωτεύουσας, αλκοολικούς, ναρκομανείς, επιληπτικούς, κωφάλαλους, ανάπηρους και πολλούς φτωχούς έγκλειστους στα Δημόσια Ψυχιατρεία. Η τότε ονομασία του Ασύλου: «Αγροτική Αποικία Ψυχοπαθών».

Το «καράβι των τρελών» του J. Bosch ξεκινούσε και πάλι το ταξίδι της αποδιοπομπή, μόνο που τώρα οι ανθρωπίνες κεφαλές που μετέφερε, θα έφερναν οικονομική ευημερία στον παραμεθόριο Καιάδα.

Μέχρι σήμερα έχουν πεθάνει εκεί 2.450 — και όχι μόνο από βαθιά γηραιά — ενώ εξακολουθούν να περιμένουν υπομονετικά περίπου 1800 (1200 άντρες, 500 γυναίκες, 100 παιδιά). Μέχρι τότε, θα εκλιπαρούν για ένα κέρμα, ένα τσιγάρο, ένα άγγιγμα, θα βλέπουν τον κόσμο μέσα από ψηφίδες κραγγών, αεικίνητων στερεοτυπών, ουρολαγγείας

και επιθετικότητας, θα δέχονται τη βία του ανειδίκευτου προσωπικού και των καιρικών συνθηκών. Μερικοί αλυσοδεμένοι, πολλοί γυμνοί, όλοι παραμορφωμένοι.

«Το βράδυ μπαίνουν στους παγωμένους κοιτώνες που για λόγους επιτήρησης, είναι αχανείς. Τα περισσότερα κρεβάτια κολλητά. Στρώματα με αφρολέξ που αδιάκοπα σχίζονται και λερώνονται με εμετούς, ούρα και κόπρανα. Που και που φωνές και κυνηγητά ώσπου να επέμβουν οι φύλακες. Κάποια ενστικτώδεις ανάγκη για ανθρωπίνη επαφή φέρνει τους φυτοποιημένους να κοιμούνται δυο ή τρεις μαζί, κουλουριασμένοι στο ίδιο κρεβάτι. Η ομοφυλοφιλία είναι το τελευταίο που θα μπορούσε να ενοχλήσει...»

Αλλά η ηχώ του κόσμου των εγκάθειρκτων, σπάνια φτάνει μέχρι την μητρόπολη. Εφησυχασμός. Σσσσσ!!! Σσσσσ!!!

Κάθε φορά που το καράβι ξεφορτώνει

Οι μεγαλόμπακαληδες της «Αποικίας» έστειλαν το 1973 υπόμνημα στον Παπαδόπουλο, να μην δώσει αμνηστία και χαθεί μια πρόσθετη πηγή κέρδους —οι τότε πολιτικοί εξόριστοι—.

Στην Κρήτη ο Ψηλός τάζει το Άσυλο πεσκέσι στους ψηφοφόρους του. Επί ΠΑΣΟΚ, η τοπική εφημερίδα εκφράζει φόβους «...μήπως στερέψει ο πακτωλος, μετά την διαβεβαίωση του Κ. Αυγερινού, ότι θα ανασταλεί κάθε μεταφορά ασθενών στο νησί».

Ευτυχώς, τα δυο τελευταία δεν συνέβησαν. Θα ήταν καταφανώς αντιστοικό. Έτσι 1000 Λέριοι σήμερα (με την προοπτική, μετά από πρόταση του Δ.Σ. να γίνουν (sic) 1300 —πριν τις δημοτικές

εκλογές υποθέτουμε) ευδαιμονούν, δεν μεταναστεύουν και, πάνω από όλα, προσφέρουν κοινωνικό έργο. Δουλεύουν σαν νοσοκόμοι (ανθρωποφύλακες χωρίς καμία γνώση νοσηλευτικής), συντηρητές, προμηθευτές, μάγειροι, βοηθητικό προσωπικό.

Βέβαια, όταν γυρίζουν σπίτι τους, καταναλώνουν μερικά ηρεμιστικά και το βράδυ δεν βγαίνουν εύκολα, και οι νεολαίοι δεν μπορούν να σκεφτούν, να δουν, να ακούσουν, —σίγουρα όμως θέλουν—, και ο αργός ιδρυματισμός της καθημερινής ζωής τους παίρνει μεγαλύτερες διαστάσεις από τον ιδρυματισμό των εγκλείστων.

Μοιάζει να είναι φαύλος κύκλος. Όμως όχι! Το δίπολο της ασυλιακής κοινωνίας είναι ξεκάθαρο:

Οι κάτοικοι με την κυβέρνηση και οι αζήτητοι.

Οι κάτοικοι θησαυρίζουν σίγουρα και ακόρεστα (45.000 - 60.000 μέσος μισθός το μήνα).

Η κυβέρνηση κερδίζει ψηφοφόρους, καταπολεμάει την ανεργία (sic) και συντηρεί με τον καλύτερο τρόπο την απόρριψη του ψυχικά ιδιαίτερου και του περιθωριακού, διαιωνίζοντας έναν ακόμα μύθο που την συνιστά.

Όσο για τους αζήτητους, να θυμάστε ότι σε μόνιμη βάση —για να μην ξυπνάνε τον ξυλουργό— διανυκτερεύει ένα φέρετρο στην εκκλησία του ασύλου, ότι το Αντιφυματικό, που βρίσκεται δίπλα στο Άσυλο, «φιλοξενεί» κάνει αριθμό και κυρίως ότι σχεδόν κανένας δεν έχει επιστρέψει στη ζωή.

ΥΠΟΥΡΓΙΚΟ REQUIEM

Ο αρμοδιότερος των αναρμόδιων, Γεννηματάς, θεώρησε σκόπιμο να αναφερθεί σε πρόσφατη συνέντευξή του (ΝΕΑ, 24.12.1985) και στη θαυμαστή περίπτωση της πρώην «Αποικίας» και νυν «Κρατικού Θεραπευτηρίου Λέρου». Μερικά σχόλια δεν θα έβλαπταν, καθότι η λεξιμαγεία και η διαστρέβλωση θριαμβεύουν:

Γ: *Επιδιώκουμε την αποασυλοποίηση των ψυχιατρείων. Στη Λέρο η εικόνα έχει αλλάξει ριζικά. Τα κτίρια —οι βίλες που λέμε εμείς— είναι η υποδομή της αποασυλοποίησης.*

Σχόλια:

1) Πληροφοριακά, βίλες ονομάζει μικρά, παλιά ιταλικά κτίρια, που αναπαλαιώθηκαν και χωράνε 7-9 άτομα.

2) Ο πρώην έπαρχος Δωδεκανήσου, Γερουκάτης, τις είχε χαρακτηρίσει καλύτερες ακόμα και από τις βίλες του Ψυχικού(!).

3) Απλώς απομονώνονται λίγοι έγκλειστοι εκεί, που δεν τους προσφέρεται κανενός είδους αποασυλοποιητική βοήθεια, λόγω παντελούς έλλειψης ειδικών (1 ψυχίατρος, 1 πτυχιούχος αδερφί, 1 ψυχολόγος). Απόδειξη αυτού είναι το ότι δεν έχει βγει κανένας από τις βίλες, αν και έχει τεθεί σαν στόχος μέσα στους πρώτους 18 μήνες της λειτουργίας τους, να επανακοινωνικοποιηθούν.

Γ: Σε αυτές τις μονάδες υποστήριξης (βίλες) γίνεται μια συστηματική δουλειά. Δηλαδή τι κάνουμε. Κάνουμε ανάλυση κατά γεωγραφικές περιοχές(!!!). Άλλαξαν τους θαλάμους, ώστε να είναι κατά γεωγραφική περιοχή. Κάνουμε το πρώτο βήμα της επανένταξης, **κάνουμε κοινωνίες μέσα στο ψυχιατρείο(!!!)**.

Σχόλια:

Αν και είναι περιττό να πω οτιδήποτε —μίλησε αντί για μένα η κλειστή γεωγραφία— επισημαίνω ότι αυτή η ιδέα, είναι η σοσιαλιστική παραλλαγή μιας πρότασης για την ίδρυση 20 ή περισσότερων Ξενώνων σε ανάλογα μέρη της Ελλάδας, που θα δέχονταν τους ασθενείς ανάλογα με την καταγωγή τους και τις κοινωνικές ομάδες που ανήκουν.

Οι Ξενώνες αυτοί θα ήταν πλήρως επανδρωμένοι με επιστημονικό προσωπικό, και θα υπήρχαν παράλληλα μέτρα για κοινωνική επανένταξη.

Γ: Αυτό το κάνουμε στη Λέρο, γιατί είχαμε εκεί την κοινωνική συναίνεση. Τα συμφέροντα των κατοίκων ήταν αντίθετα στο να κλείσει το ψυχιατρείο, γιαυτό και βοήθησαν στη σωστή λειτουργία του. Τούτο το γκέτο το εντάξαμε μέσα στην κοινωνία του νησιού, και με την προσπάθεια του επαρχιακού συμβούλιου, νομίζω ότι έχουμε κάνει θαύματα. **Εγώ άλλωστε δεν συμφωνώ με το κλείσιμο. Αυτό που χρειάζεται είναι να γίνει θεραπευτική μονάδα πρώτου μεγέθους. Και θα γίνει.**

Σχόλια:

Πολλά και ποικίλα:

1) Για τα ευγενή συμφέροντα των κατοίκων έχω μιλήσει. Κάτι ακόμα: το τοπικό σλόγκαν που ενώνει και δονεί όλες τις παρατάξεις και τα στρώματα είναι **«να φροντίζουμε τους άρρωστους να μην πεθάνουν, γιατί από αυτούς τρώμε ψωμί»**.

2) Επαρχιακό συμβούλιο = Οι συνδικαλιστές του ΠΑΣΟΚ, που μπλοκάρουν επιστημονικές έρευνες για την επιδημιολογική καταγραφή των εγκλείστων (ΒΑΡΟΥΧΑΚΗΣ και συνεργάτες, 1981-82), που απειλούν και λυντσάρουν τις επιτροπές των εκεί πρώην αγροτικών γιατρών (εκκρεμούν μηνύσεις κατά του Δ.Σ. του Ασύλου) κ.λπ. κ.λπ.

3) Θαύματα = ; (Λάθος νησί. Μόνο στην Τήνο, χρόνια τώρα).

4) Κλείσιμο: Ο Αυγερινός το ονόμαζε «κολαστήριο» και, λίγους μήνες μετά, ο Γεννηματάς, χαμογελώντας στην Τ.Β., το χαρακτήρισε «Βαστίλλη».

5) Σοφιστική φαντασίωση: Η Βαστίλλη να γίνει θεραπευτική μονάδα πρώτου μεγέθους.

ΕΠΙΜΥΘΙΟ

Φαίνεται, λοιπόν, καθαρά η πλήρης έλλειψη κάποιου προγράμματος για τους ψυχικά ιδιαίτερους, και η εγκληματική αδιαφορία για αυτούς τους συγκεκριμένους 1800 καταραμένους (που ίσως γίνουν περισσότεροι, καθώς κανείς δεν μπορεί να εγγυηθεί το μπλοκάρισμα νέων εισαγωγών).

Τι λέτε για όλα αυτά, φίλοι μου; Εγώ τώρα μόλις σκέφτηκα κάτι που έλεγαν οι situ:

«Οι άνθρωποι πρέπει να αντιμετωπίζονται με περίσσια φιλοφρόνηση ή να αφανίζονται, επειδή για τις ελαφρές προσβολές παίρνουν εκδίκηση, ενώ για τις σοβαρές δεν το μπορούν πια».

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΒΙΑΣΤΩ!..
ΣΕ ΛΙΓΟ ΦΘΑΝΟΥΝ ΟΙ
ΔΕΣΜΟΦΥΛΑΚΕΣ

Η ΑΚΡΗ ΤΗΣ ΓΡΑΦΙΔΑΣ ΕΙΝΑΙ
Ο ΜΠΟΣ ΤΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ ΜΟΥ...

ΑΝΟΙΞΕ Η ΓΗ ΚΑΙ
ΤΟΝ ΚΑΤΑΠΙΕ!..

ΔΙΑΒΟΛΕ!..
Ο ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΣ
ΕΞΑΦΑΝΙΣΤΗΚΕ

